

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

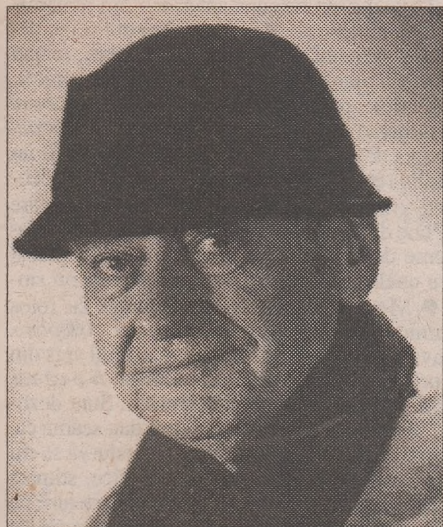
Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

5 - 11 mai 1999
(Anul XXXII)

18

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

La o nouă lectură:

PETRU DUMITRIU

(pag. 4-5)

Correspondență Mircea Eliade – Constantin Rădulescu-Motru

(pag. 12-13)

MASACRUL DIN BIBLIOTECĂ

(pag. 10)

Riscurile prieteniei

(pag. 7)

Un jurnal tulburător

(pag. 9)

O ipoteză

RĂDĂCINĂ VALAHĂ?

(pag. 20-21)

Sfârșitul dinozaurului?

(pag. 3)

Versuri de Matei Vișniec

(pag. 8)

“Unificarea” unor concepte

T. VIANU vorbea despre acel efect al perspectivei în timp care constă în “masificare și stilizare”. Într-adevăr, toate fenomenele culturale suportă acest efect după trecerea unui număr mare de ani. E cazul, acum, al principalelor curente care au marcat istoria noastră literară. Nu știm destule despre mecanismul teoretic și care, odată declanșat, determină schimbări de secvențialitate (sau, cum se spunea cândva, de periodizare) într-o istorie literară. M-am mai referit la acest subiect și în altă împrejurare. Am remarcat atunci că preocuparea însăși pentru un nou decupaj al evenimentelor literare nu e constantă și survine la intervale de timp neprecizate. Când eram în ultimii ani de facultate, în ultima parte a deceniului șase, și, apoi, în prima parte a deceniului șapte, toți istoricii literari căutau formule de periodizare. Era ca o întrecere de ingeniozitate. Interesul pentru un astfel de “joc”, legitim și util, a scăzut apoi treptat și chiar a dispărut în deceniile opt și nouă. Studenților mei de astăzi trebuie să le explic ce înseamnă periodizarea. Conceptul le e străin. Dar sînt indicii, mai ales spre sfîrșitul acesta de secol, că jocul cu pricina redevine actual. În cîteva teze de doctorat (nepublicate deocamdată) sau în cartea abia tipărită a lui Mircea Cărtărescu despre postmodernism (și ea o teză la origine), esești, critici și scriitori par să fi regăsit gustul jocului de-a periodizarea. Nu în sine: dar în măsura în care fenomene precum curentele literare pretind o altă abordare, din care ies parțial ori radical schimbate.

O schimbare lesne observabilă este aceea pe care am sugerat-o cu ajutorul sintagmei lui T. Vianu. Comentatorii recentî văd, de exemplu, în modernism un curent “unificat”. Ei trec peste deosebirile dintre diferitele tendințe care păreau, în epoca dintre războaie, suficient de importante pentru a “sparge” unitatea fenomenului. Li opuneau traditionalismul, care astăzi ni se înfățișează ca o reacție internă din interiorul modernismului și lipsită de anvergura care i se atribuia pe vremuri. La rîndul ei, avangarda ține de modernism. Observația îi aparține lui I.B. Lefter, care a comparat interpretările date modernismului între războaie și astăzi. El notează că nimeni n-a folosit, între 1918 și 1948, un concept unificat de modernism! Ba chiar concepte precum sincronism ori ortodoxism au părut la fel sau mai importante. O soartă similară o are romantismul, “unificat” la noi abia după cartea lui Virgil Nemoianu, de care m-am folosit eu însumi în *Istoria critică*. În fine, iată, Mircea Cărtărescu examinează postmodernismul într-un studiu cu acest titlu de aproape șase sute de pagini (Humanitas, 1999), remarcînd mai degrabă ceea ce leagă între ele diferitele aspecte decît ceea ce le separă.

Risc un pariu: nu peste mult timp, desfășurarea literaturii noastre din ultimele două secole, va fi decupată într-o manieră mult mai simplă decît în toate istoriile literare pe care le avem. E foarte posibil ca “stilizarea” perioadelor să arate așa: neoclasicismul tardiv (1800-1840), romantismul (1840-1883), junimismul (sau victorianismul) (1867-1900), parnasianismul și simbolismul (1880-1918), modernismul (1912-1948), proletcultismul (1948-1966), neomodernismul (1966-1980) și postmodernismul (1980 și astăzi). E la fel de posibil ca, înăuntrul acestora, să fie marcate reacții, disidente ori excepții: militanțismul gherist în sînul junimismului, sămănătorismul în plină epocă simbolistă ori traditionalismul ca reacție la și în modernism. Și anii limită pot fi discutați. Eu i-am legat fie de manifeste (*Introducția* la “Dacia literară”), fie de reviste (“Convorbiri literare”, “Simbolul”), fie de volume (1966), fie de apogeul operei unor personalități caracteristice pentru curent (1883, anul de vîrf al lui Eminescu). Etapele se suprapun deseori la capete. E firesc. Întreaga schemă se prezintă simplă și clară.

CONTRAFORT

de *Mircea Mihaies*

Buddhismul, variantă creștin-democrată

NU E nici un secret că victoria din noiembrie 1996 a Convenției Democratice reprezintă triumful postum al lui Corneliu Coposu. Un analist cinic al acelor vremi ar fi putut spune că liderul țărănist a dispărut exact la timp. Inflexibilitatea sa - factor de coeziune a opoziției - a durat suficient și a fost destul de puternică pentru a-i ține împreună pe adversarii iresponsabilului regim neo-comunist instaurat de Ion Iliescu. Anul scurs între moartea lui Corneliu Coposu și alegeri a contribuit la crearea unei mitologii aproape mistice: românii s-au repezit la urne ca și cum ar fi urmat să-l aleagă pe Corneliu Coposu, și nu pe mediocrii săi companioni.

Gângăvelile penibile de care am avut parte, încremenirea senilă într-o inactivitate păguboasă (dar extrem de lucrativă pentru „vechea gardă”) a unei echipe ridicate la putere exclusiv pentru că hazardul îi adusese în preajma lui Corneliu Coposu au început rapid să dezamăgească. Obuzitatea vârfurilor țărăniste (destui dintre ei cu probleme rușinoase de dosar), tactica - excelentă în vremea opoziției, nefastă o dată cu ajungerea la guvernare - a încremenirii pe poziții de inflexibilitate și inactivitate au transformat cel mai important partid al opoziției în formațiunea cea mai vulnerabilă.

Astfel se explică atacurile „tinerilor lupi” ai lui Petre Roman, care au simțit că pot rupe o halcă și mai zdravănă din jambonul puterii. Ceea ce au și făcut. Neobișnuiți să gândească de capul lor - strategul Corneliu Coposu nu-i învățase și asta! - senectii țărăniști au pierdut partida după partidă și ocazie după ocazie. Dacă mai adăugăm că președintele țării, Emil Constantinescu, provine tot din ograda țărănistă, avem tabloul unui dezastru ca la carte. Îmbătăți de aerul tare al succesului, fiecare dintre ei se imagina, ca-n mitologia buddhistă, întruparea pământeană a Înțeleptului Coposu. Dacă în plan economic, social și politic această trăire mistică a dus țara la dezastru, ne rămâne speranța ca măcar în plan religios vom revoluționa sistemul de credințe mondial!

Că, imediat, din trunchiul adormitului Coposu au început a se desprinde adormiți mai mici, deși vii, e în logica lucrurilor. Un buddhist, în felul său, e și Victor Ciorbea. Cu atât mai mult cu cât lentoarea gesturilor sale amintește frapant de poziția îndelung meditativă a lui Buddha. Somnolent ca un nou-născut, buimac și concurând ca viteză de reacție melcul, dl Ciorbea și-a dat seama că țărăniștii n-au făcut nimic abia după ce - probabil tot în timpul somnului - a scăpat din mână sceptrul prim-ministerial. Deși el, și nimeni altcineva, a asigurat alinierea lină a dezastrului iliescian cu cel constantinescian, dl Ciorbea susține că n-a fost lăsat să facă nimic!

Că n-a făcut nimic, e clar. Dar de ce iese abia astăzi în public și dă vina pe alții pentru ceea ce constituia responsabilitatea sa de căpătâi? Dl Ciorbea renunță la muțenie abia după ce speranțele de a se vedea repus în scaunul de frunte s-au ruinat dramatic. Din păcate, nu-l pot crede nici cât negru sub unghie. De n-ar fi decât nefericita demitere a lui Valerian Stan și tot așa avea dubii în legătură cu moralitatea domniei-sale. Dar nu mi-aș fi închipuit nicio dată că un om care afișează convingeri politice atât de onorabile poate folosi drept rampă de re-lansare politică o emisiune de televiziune girată de Adrian Păunescu!

Aici s-a ajuns: creștin-democrația își dă, fără rușine, mâna cu național-comunismul! Asta da, buddhism!

Plecarea intempestivă din P.N.Ț.C.D. a lui Victor Ciorbea și a fraților Boilă (doi bătrâneți căzuți din lună, incapabili să realizeze că nu mai suntem în Transilvania secolului al XIX-lea, ci într-o țară balcanică de la sfârșitul mileniului!) ne arată că moștenirea Coposu s-a epuizat. Cele văzute în ultimul an și jumătate în partidul lui Maniu și Mihalache sunt prestațiile unor păpuși care valsează (vorba vine!) după cum le cântă fie serviciile secrete, fie lăcomia, fie resentimentul, fie prostia.

Că guvernarea Convenției Democratice a intrat în ultimul act o dovedesc accesele suicidare ale politicianilor ce se revendică „moralități” de inspirație coposiană. Ce să spui despre un ministru de Interne precum Dudu Ionescu, a cărui unică obsesie e să-i facă scăpați pe milițienii infractori și pe ofițerii de armată criminali? Sacrificarea lui Viorel Oancea - explicată pueril, prin „incompatibilitatea” funcției sale cu postura de om de afaceri - e un exemplu tipic prin care resentimentarismul țărănist înțelege să sfârșească o guvernare deplorabilă. Apărut din neantul slugărniciei, sigur că d-lui Ionescu un personaj care a dovedit, în momente tragice pentru țară, eroism, îi este suspect. Mă întreb de ce ministrul de Interne n-a luat nici o măsură împotriva subordonaților care au pătat haina militară dedându-se la furturi calificate: ce altceva decât hoție e luarea de împrumuturi cu dobânzi preferențiale și înmulțirea banilor prin plimbarea lor dintr-o bancă în alta? A fost vreunul din profitorii în uniformă destituit? Sau măcar muștrat? Poate n-am aflat noi și, în acest caz, i-am fi recunosători d-lui Dudu Ionescu pentru vigilența arătată.

Și atunci, unde e etern trâmbișata moralitate a țărăniștilor? În ju-jitsu-ul de mahala practicat de ministrul de interne, pentru a-și elimina, dând cu coatele și cu picioarele, adversarii în care presimt, umilitor, superioritatea morală? Sau în declarațiile senile ale lui Ion Diaconescu, precum că tratatele încheiate de România cu țările vecine nu au nici o valoare? Dar ce are atunci valoare? Alergătura voinicească a „veteranilor” după privilegii și aranjamente? Am avut un enorm respect pentru suferința lor și pentru umilințele îndurate în închisorile comuniste. Dar, de-o vreme, o bănuială nu-mi dă pace. Mă întreb: dacă acum, la bătrânețe, sunt atât de hapsâni și rapace, atât de ahtiați după onoruri și măririi, cum vor fi fost în tinerețe?! Nu duc gândul mai departe, pentru că, slavă Domnului, există suficienți foști deținuți politici care se comportă admirabil. Din nefericire, nu ei ne guvernează. Ba, mai rău, așa cum s-a întâmplat cu dl Ticu Dumitrescu, au fost eliminați fără milă de către colegii săi mult prea speriați că dosarele de Securitate vor da la iveală niște peisaje morale înspăimântătoare.

Iar în ce-l privește pe dl Ciorbea, nu trebuie să fii un vizionar pentru a-ți da seama c-o va sfârși lamentabil. După alianța intelectuală cu Păunescu, mai urmează doar aceea electorală cu Iliescu. Și, în perspectivă, fuziunea cu Vadim Tudor. Pentru că, vorba acestuia: „Drujba-i drujbă, slujba-i slujbă”. Sigur. Numai că tare curios aș fi să aflui care e slujba reală a importatorilor noștri de buddhism politic.

POST-RESTANT

de *Constanța Buzea*

NU, tinere, singur te înșeli și te iluzionezi, grav și inutil. Versurile pe care le scrii nu sunt cum crezi, și spui, și repeți, și dai peste tot de înțeles, „demne de lumina tiparului”. Cunoști cu siguranță expresia aceea sinceră, simpatică și care se rostește numai la exasperare, și care se referă la balamucul din capul aproapelui. Umorele d-tale întristează, lehamitește, deprimează. Într-un târziu tot va trebui să renunți la delir, controlând cu simțul răspunderii ce pui pe hârtie. Dacă n-ai s-o faci d-ta, atunci cine? Nu e nimeni obligat să-ți accepte aberațiile, să ți le explice și să ți le iubească. Nu spun că n-ai avea talent, vervă, energie și bune intenții, dar de ce nu le lași să se lege? Treci de la una la alta, din una în alta haotic și de atâtea ori ieftin dezinvolt. Vrand să citez câteva versuri pentru a-mi ilustra afirmațiile, mi-am dat seama de riscul de-a nu mă mai putea opri undeva. (Lucian D. Sava, Vaslui) ● Rugămintea mea ar fi să nu mai confundați post-restantul cu post-scriptum-ul. Aceasta măcar pentru faptul că fiind deja studentă la Facultatea de Jurnalism și Științele comunicării, trebuie să vă conformați obligațiilor unui nobil angajament. Dacă într-un răspuns anterior v-am remarcat două din poezii, am făcut-o spre a vă încuraja prietenește să exersați liniștită și nicidecum grăbită să vă girez debutul în revistă. În grupajul de zece texte de-acum, reluati *Descoperire* și *Eu sunt fiul risipitor*, care se susțin bine singure în frumusețea lor corectă, fiind valorice cu mult deasupra *Fumicilor*, de pildă, ori *O Fărâma de...*, ori *Mi-au obosit gândurile*, minate de naivități și ușoare neglijențe în exprimare. Numai titlul *Reconciliere sau valiza cerului* este interesant, poezia de sub el - adolescentină, banală. Și un vers cinstit în puterea lui de sugestie „măinile reci pe gânduri calde”, și cam atât deocamdată. (Clara Târca, București) ● Nu este greu să vă imaginați motivele pentru care nu vă putem răspunde pe adresa de-acasa. Pline de tensiune lincă, de dramatism, de imagini care surprind. Dintre cele câteva poeme de dragoste, cel mai mult mi-au plăcut *Fragmentarium* și *Mănăstirea Argeșului*, cu unele mici rezerve, la nivel de vers ori sintagmă. (Alexandru Novac, Rm. Vâlcea) ● M-aș bucura să vă îngăduieți cu folos întrebarea mea, dacă nu vă supără chiar nimic în distihul de final al poeziei *Așteptare*. Iată-l: „Așteaptă păsări albe/ dintr-un cer pavat cu rubine”. La fel, pentru primul vers din *Copilul meu*: „Cu trupu-ți de efeb”. N-am priceput de ce ați transcris silabisit *fi-e-că-rei*, și tare mă îndoiesc că subiectivului *să schiopat* nu-i putem nimic reproșa. Sunt dezoletată că acum câțiva ani nu mi-a dat în gând să vă spun exact ceea ce, imi dau seama că, de fapt, vă doreați. Iată cuvintele dv.: „V-am mai trimis câteva poezii, cerându-vă să-mi spuneți dacă merită să fie, cel puțin, citite prietenilor”. La voia dv., aș zice, stimată doamnă, și la bunăvoință și răbdarea prietenilor dv. Poeziile, de dragoste și pasteluri, pe care le scrieți cu o reală sensibilitate și cu tandrețe, merită un auditoriu, prin recitarea ele având de câștigat, fiind pline de personaje, de gesturi, de mișcare scenică, atitudini și replici. Iluziile pe care vi le întrețineți superb, ca tot omul scriind, ca noi toți, eu n-am cutezat a vi le risipi vreodată, degeaba mă învinuiți. Țin să vă asigur că în setul de-acum am găsit, și le-am apreciat ca atare, nu numai câteva versuri tulburătoare, ci la tot pasul, multe, multe. Nu v-am putut descifra iscălitura, și ca să vă recunoașteți în răspuns, stimată doamnă profesoară, voi așeza în paranteză un vers al dvs. din *Nocturnă* (*Luna se-adăpostea în subsuori de meri*) ● Cred că ar trebui, pentru cultura dv. generală și pentru frumusețea subiectului, să citiți texte referitoare la ingeri. Sau, mai bine, să mergeți la ora de duhovnicie a părintelui din Breaza și să-l rugați să vă vorbească despre ingeri. În poemul dv. *Înger pe trotuar* vă îndepărtați, confuz, din neștiință, (deci veți fi iertat de data asta), de esența și frumusețea acestora, de rostul și de felurimea lor, de nemurirea care le e dată și spațiile dedicate lor. Veți fi încântat de uriaș numărul lor, de numele și ierarhiile cărora le aparțin, fără vârstă, fără sex, fără urmași, creați de Dumnezeu în beneficiul sufletului omenesc, duhuri slujitoare și luptătoare... Părintele din Breaza va va lumina cu folos. Ceea ce ați imaginat dv. (povestea cu un *înger cărunt și obosit ca un bătrân pescar*, căzut din rai pe trotuar, și care se jalește neputând *măcar să-și cheme fiul...*) vi se va părea atunci hilar de-a dreptul. Faptul că scrieți versuri în dulcele stil clasic, cu rimă, cu ritm monoton, corect, nu m-a convins că destinul dv. se va aține vreodată, și va scânteia, de aură numelui de poet. Surplusul de sensibilitate cu care v-ați născut, soliditatea pe care o căutați din varii pricini, vă lasă să fiți mai fericit scriind decât nescrind. Asta până-ntr-o zi, când vă va fi clar că nimic nu se schimbă în bine, că versul nu crește în valoare ci cadentat repetă aceleași vechi, și uzate, și ale tuturor diletanților, teme. Așa cum văd eu lucrurile citindu-vă poeziile, destul de multe la număr, nu veți scrie, în continuare, nici mai bine, dar nici mai rău ca acum. Transcriu aici, spre consolare, una din ele, fără fisură formală, dar, oricum, fără soartă într-un context concurențial, ca și celelalte: „Apusul roșu de scânteie/ Umbra copacilor întinde/ Și micșorează infinitul./ Într-un luceafăr îl cuprinde.” Sub strălucirea lunii, parcă/ Mai năruș se-arată valul/ Și-n stânca albă, deformată/ Cioplește ca un sculptor malul.” Infometat nisipul cald/ Glezna-mi înghețe-n pas/ În palma udă vreau s-adun/ Urma de val, ce-a mai rămas.” (Mihail Donea, 19 ani, Breaza).

România literară

Editată de:

- Fundația „România literară”, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundației pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Corespondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Koln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația „România literară” - Anca Fireșcu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Elena Raicu (contabil), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

e-mail: romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro; bic.romlit.ro
http://www.sfos.ro/news/romlit
http://www.kappa.ro/news/romlit

Sfârșitul dinozaurului?

CONFLICTUL din Kosovo durează din 1981, cel din Iugoslavia din 1971, anume de când în Kosovo au început manifestațiile de protest ale populației albaneze iar la Zagreb studenții strigau "I sam Hrvat" - eu sunt croat. De unde această nevoie de deosebire între participanții la contractul iugoslav? Această țară balcanică prin excelență este rezultatul sfârșitului primului război mondial, sfârșit care a stat, cum spunem, sub semnul gândirii președintelui american Wilson care, pentru a deschide o eră de pace în Europa a reușit să impună bătrânului continent o ordine a națiunilor. Trebuie să observăm că *națiunea* nu acoperă sau nu este acoperită de conceptul de *popor*. Națiunea este înainte de toate un fapt juridic pe cînd poporul (ca subiect internațional) este un fapt etnic. Națiunea de cele mai multe ori înglobează elemente etnice diferite, elemente care acceptă conviețuirea în cadrul contractului de stat. Exemplul tipic este, în acest caz, națiunea franceză.

Putem percepe *națiunea* wilsoniană ca pe o reluare mai adecvată a conceptului imperial, concept care a dominat secolul 18 și 19 în Europa, în care contractul de stat cuprindea popoare care "acceptau" conviețuirea și mai ales își delegau competența împăratului și poporului dominant. Criza imperiilor europene a dus la noua Europă a națiunilor. Nu în toată Europa națiunile au știut să reziste presiunilor părților componente, mai ales dacă respectivele părți componente suferau de o anume criză de creștere a conștiinței de sine.

Iugoslavia este una dintre națiunile care nu au rezistat acestei "crize de creștere". Un alt exemplu este Cehoslovacia. Criza Iugoslaviei începe imediat după nașterea sa. Tendințele centrifuge ale părților componente ale noii națiuni s-au manifestat violent, chiar dacă ar fi să aducem ca argument doar asasinarea regelui Alexandru la Marsilia, alături căzînd și ministrul de Externe francez Barthou, asasinare săvîrșită de un grup de teroriști croați care militau pentru separarea Croației de Iugoslavia. Kosovo este la rîndul ei o zonă aflată în plină dispută, ea intrînd în componența regatului Serbiei în 1912, în urma primului război balcanic. Aflată sub dominația nu doar militară sau administrativă a Imperiului Otoman, această regiune a suferit un proces îndelungat și temeinic de schimbare a identității sale etnice, religioase și culturale. După înfrîngerea rezistenței sirbo-albaneze la ofensiva otomană, întreaga zonă a suferit profunde schimbări. Albanezii devin în mare parte musulmani. Alături de ei se islamizează mulți din sîrbii și croații din Bosnia. Populația sîrbă din Kosovo se retrage încet dar sigur în partea de nord a provinciei lăsînd locul albanezilor islamici, albanezi care astăzi reprezintă cel puțin 90% din populația provinciei iar în republica vecină, Macedonia, oscilează între 20 și 25%.

Noua Iugoslavia, născută în timpul războiului de partizani dus de Tito împotriva armatelor germane, italiene și bulgare, cît și împotriva rezistenței provenită din armata regală iugoslavă, etnicii, noua Iugoslavia era în mic o copie a Uniunii Sovietice.

Conflictul Tito-Stalin își are rădăcinile în primul rînd în dorința lui Tito de a fi el însuși un Stalin și nu unul dintre măruntii satrapi ai acestuia.

Toate *topos*-urile tacticii și strategiei politice staliniste, care în fond se pot reduce la un singur termen - viclenie - pot fi regăsite în politica lui Tito de a conduce un stat pluri-etnic. Și tot asemenea lui Stalin, Tito s-a folosit de poziția politică,

de partidul unic, de dezbinare și mituire politică și nu numai. Meritul său, dacă îngăduim merite, a fost acela că a reușit să dea dictaturii sale o față umană, forțat, cu siguranță, de nevoia de a căuta un sprijin politic și economic la democrațiile occidentale și la SUA.

Dar Tito și oamenii săi sunt vinovați de a fi comis crime în masă în zona Istriei, fapt ce a dus la "curățenia etnică", prima după război în această zonă, a provinciei Istria, de a-și fi exterminat adversarii politici în lagăre de concentrare, de a fi desăvîrșit de-naționalizarea românilor din Timoc (interzicînd școala românească, folosirea limbii române în biserică și în instituții), de a favoriza imigrarea albanezilor în Kosovo și emigrarea sîrbilor din această provincie, de a crea conflicte între sîrbi și croați printr-o politică de "colonizare" a nomenclaturii și a cadrelor de administrație în opoziție cu populația locală, de a fi creat o armată federală 100% sîrbă sau sîrbizată, o poliție secretă la fel, așa încît fiecare zonă etnică, fiecare provincie autonomă, fiecare republică avea în cuprinsul său un conflict pe cale să izbucnească, un conflict pe care numai Tito și partidul său puteau să le controleze. De ce doar ei? Pentru că ei le creaseră! Iată cum s-a ajuns în situația în care toată lumea plătește din greu salariile pompierilor care sting focurile aprinse de ei înșiși.

Dispariția lui Tito și dizolvarea partidului unic a lăsat moștenire focarele de incendiu însă nimeni nu era dispus să plătească pompierii.

După cum încercăm să explic în prima parte a acestui text, trecerea de la comunismul internaționalist la comunismul național schimbă sensul manipularilor etnice. Dacă în prima fază minoritățile sunt manevrate în sensul distrugerii valorilor statului național burghez, în cea de a doua fază se încearcă recîștigarea încrederei majorității naționale prin *demonstrații agresive* în favoarea identității și mindriei naționale a majorității, lezate de aceiași "păpușari" în prima fază. În am-

bele situații sunt alimentate sentimente primare între care cel mai periculos este acela al *superiorității prin diferențiere* *înnăscută nu dobîndită*.

În cazul Iugoslaviei, ca și în cazul fostei Uniuni Sovietice, poporul delegat la reprezentare care erau teoretic sîrbii și respectiv rușii, a fost intoxicat zeci de ani cu ideea "sacrificiului călăuzitor". Atît sîrbii cît și rușii au trebuit să se "sacrifice pentru binele altora", să "ajute, să administreze, să apere, să moară, la nevoie, pentru binele celor pe care îi ocroteau". Din păcate și sîrbii și rușii au plătit din greu această misiune mesianic-comunistă. Ei, poporul, dar nu și nomenclatura lor.

DESTRĂMAREA micului imperiu iugoslav și a marelui imperiu sovietic au prea multe lucruri în comun ca să nu poată fi observată o repetare întocmai a evenimentelor. Dar ceea ce frapează este apariția rapidă a nomenclaturilor locale, nomenclaturi ce au intrat imediat în conflict deschis cu aceea a "fratelui mai mare". În toate părțile componente ale vechilor state izbucneau crize naționaliste, îndreptate îndeosebi *contra* minorităților și mai rar în favoarea intereselor propriului popor.

Pentru afirmarea "noii" identități a puterii, în fapt de aceeași esență cu vechia putere, în vederea recuperării energiilor majorității, multă vreme reprimată de aceeași putere, în dorința de afirmare a individualității, se recurge la o baie energizantă de violență naționalistă. Trebuie să observăm că actuala putere de la Belgrad conține în amalgamul ei politicieni de la naționalismul șovin pînă la naționalismul moderat. Totul pe un fond roșu, moștenit de la mecanismul de putere titoist prin care nomenclatura sîrbă stăpînea în numele ideologiei comuniste.

Criza actuală a Serbiei este o criză de creștere și mai ales de transformare într-un stat modern, democratic, membru normal al comunității europene.

Formele violente pe care le ia această "creștere" nu sunt chiar atît de surprinzătoare. Să nu uităm violențele interetnice din timpul conflictului din Bosnia, din războiul sirbo-croat și să ne amintim martie 1990, Tg. Mureș, România. Această parte a lumii poartă în pîntecul său monștri încă nenăscuți.

SI ACUM, minoritatea albaneză din Serbia care este majoritate în Kosovo. Acordarea încă în anii '70 a autonomiei provinciei Kosovo a grăbit formarea unei nomenclaturi locale, nomenclatura care participă în felul său la administrarea Iugoslaviei dar mai ales la consolidarea relațiilor de tip comunisto-feudal în propria zonă.

cială, autorități neoficiale. Restul este natură.

În al doilea rînd - *bani*. Pentru a menține o astfel de situație paralelă este nevoie de bani și complicitate. Minoritatea albaneză din Serbia este în general mai bogată decît albanezii din Albania și întotdeauna s-a bucurat de libertate de mișcare, ca toți iugoslavii. Aplicîndu-se o tradițională "zeciuire" a veniturilor albanezilor care trăiesc și muncesc în Occident, cît și a celor care trăiesc în Kosovo, modelul este general islamic și este întrebuit cu succes de kurzi și palestinieni, s-a ajuns la acumularea de fonduri importante care au susținut toată structura paralelă albaneză din Serbia. La acești bani se adaugă alții provenind din afacerile necurate ale clanurilor mafioate albaneze din întreaga lume, îndeosebi din Italia și Germania.

În al treilea rînd - *armele*. Dacă există cadru și bani, atunci armele din obiectiv devin necesitate. Traficul neoficial cu armament în Iugoslavia nu este un fapt nou. Participarea Iugoslaviei la mișcarea statelor nealiniate a dus, prin forța lucrurilor și a împrejurărilor, în transformarea teritoriului său într-un teritoriu de sprijin, destul de sigur, pentru diferite "mișcări de eliberare". Incidentul răpirii vasului de pasageri *Andrea Doria*, cînd teroriștii palestinieni au venit din Iugoslavia și s-au adăpostit apoi în Iugoslavia este deja fapt divers.

Dar cum a fost posibil ca armele să fie introduse masiv în Kosovo, într-o provincie a statului sîrb? Răspunsul este simplu, confirmat de persoane responsabile din Iugoslavia - s-au putut introduce arme din cauza corupției și a lipsei de autoritate a statului.

Explicația este simplă dar unui român îi poate provoca spaimă, ținînd cont de nenumăratele operațiuni *Țigareta* și de slăbiciunea autorităților.

În al patrulea rînd - *condițiile*. Conflictul latent, de secole, între populații diferite ca mentalitate, religie și limbă. Kosovo este cea mai săracă regiune a Iugoslaviei dar nu cea mai săracă zonă din regiune. Sărăcia, ca și prea plinul, duce la o înăsprire a relațiilor inter-umane. Iar cînd sărăcia privește o colectivitate ea va duce la conflicte generalizate. Natalitatea impresionantă a albanezilor, retragerea economică a sîrbilor către nord, agresivitatea stimulată din exterior a liderilor locali ai comunităților albaneze, au dus la întrunirea tuturor condițiilor subiective necesare unui conflict interetnic.

Răspunsul sîrb la provocarea albanezilor a fost inadecvat. La limba scoasă s-a răspuns cu pumnul în nas. Iar cînd doi tipă este crezut cel mai pirpiriu.

INTERVENȚIA NATO este o eroare, fiind la fel de inadecvată ca și politica de violență a trupelor paramilitare sîrbești. Dar cum atenatul de la Sarajevo a fost un gest inadecvat (cîțiva tineri sîrbi între care doi bolnavi de TBC, au ucis, în Bosnia, un prinț austriac) care a dus la izbucnirea celei mai mari conflagrații mondiale, s-ar putea ca intervenția din Kosovo în stîngăcia ei să ne ducă într-o situație reală și justificată de despărțire a apelor de uscat. În definitiv, e de necrezut ca prăbușirea sistemului comunist să se petreacă asemenea unui vodevil. În fapt, acum se va vedea, se va simți, cum și dacă dinozaurul comunist a murit. Iar, din cîte știm, dinozaurii au murit din cauza unui cataclism. Cel puțin, așa se presupune. Ca să înțelegem avem nevoie de un minut de tăcere.

Eugen Uricaru

21 aprilie 1999

Foto: Studio Cathédrale, Metz

REPERE BIOGRAFICE

PETRU DUMITRIU s-a născut la 8 mai 1924 în satul Baziaș, de pe malul Dunării (la intrarea Dunării în România), într-o familie româno-maghiară. Tatăl său, Petre Dumitriu, originar din Ilfov, era ofițer de grăniceri, iar mama, Maria-Theresia Dumitriu (von Debretzy, înainte de căsătorie) descindea din mica nobilime secuiască din Trei Scaune. Cei doi se înțelegeau în franțuzește, limbă pe care și copilul o învăța, din primii ani de viață, pentru ca ulterior să o aprofundeze, citind cu pasiune cărțile și revistele franțuzești din casă.

Născut într-o familie de condiție bună și având în același timp la dispoziție, pentru explorare, un peisaj "sălbatic", Petru Dumitriu petrece, alături de sora lui (care va ajunge peste ani medic și se va stabili la Târgu-Jiu), o copilărie fericită. Face școala primară și un an de gimnaziu la Orșova. Încă de la 13 ani începe să scrie, proză și teatru, întâi în franțuzește, apoi și în limba română. O povestire cu subiect mitologic, *Niobe*, compusă la 15 ani, va figura în sumarul volumului său de debut, *Euridice*, publicat în 1947.

Tânărul atras de literatură urmează liceul la Târgu-Jiu. După absolvirea lui, în 1941, se înscrie la Facultatea de Filosofie din București, dar pleacă să studieze filosofia, ca bursier al Fundației Humboldt, la München, unde începe

la lucreze la o teză despre Jakob Böhme. Evenimentele din august 1944 îl surprind în România și îl împiedică să-și ducă la bun sfârșit studiile de filosofie. Scrie în continuare literatură, cu fervoare. În 1945 este remarcat ca prozator de un juriu format din Tudor Vianu, ompiliu Constantinescu, Felix Aderca, Victor Eftimiu, Henriette Yvonne Stahl. Aceasta în urmă se îndrăgostește de tânărul și talentatul autor și îl "achiziționează", deși are cu 24 e ani mai mult decât el. După debutul din 1947, cu o carte de literatură "pură", Petru Dumitriu hotărăște să treacă în rândurile promotorilor realismului socialist, pentru a-și sigura o mai rapidă ascensiune socială. Scrie nuvele în care proslăvește colectivizarea ortată a agriculturii și lichidarea de către Securitate a luptătorilor anticomuniști din munți, e angajează (în 1948) la *Flacăra*, în paginile careia duce, alături de alții, campanii de ideologizare a literaturii, acordă interviuri pline de angajamente de fidelitate față de regimul omunist. Și toate acestea chiar în perioada în care tatăl său se află în închisoare, ca ofițer l fostului regim.

Convertirea sa (simulată) culminează cu scrierea romanului *Drum fără pulbere*, care pare în volum în 1951 și care oripilează prin cinismul glorificării Gulag-ului românesc. recompensele nu se lasă așteptate. Înainte de a împlini 30 de ani, Petru Dumitriu este un ontif al vieții literare, câștigă mulți bani și se poartă ca un dandy comunist. Într-o evocare în 1994, Gheorghe Tomozei îl portrețizează astfel: "Era de o frumusețe fizică ce atingea magnificența. Înalt, suplu, tuns Cicero, cu ochii migdalați umbriți de lungi, neverosimile ene, un Gary Cooper altoit cu Lord Byron... (în) costume de lână groasă cu veste albe sau albene, de mătase, cămăși de zăpadă cu butoni «burghezo-moșierești» și papilloane gracile au, după caz, bătrânești lavalieri sadoveniene contrastând cu tenul său de efeb." (apud eorge Pruteanu, *Pactul cu diavolul*).

În 1953 Petru Dumitriu este numit redactor-șef al revistei *Viața Românească*, iar în 1956 director al Editurii de Stat pentru Literatură și Artă (atotputernică ESPLA). Tot în 1956 se asătorește formal cu Henriette Yvonne Stahl și divorțează (lăsându-i drept cadou statutul e fostă soție a lui Petru Dumitriu, care îi asigură un fel de imunitate în raport cu utoritățile). Se recăsătorește - cu Irina Medrea-Fotino; aceasta îi va naște doi copii: Irina, n 1959 și Elena, în 1961.

După publicarea romanului-frescă de mari proporții *Cronică de familie*, în 1957, scri- orul ajunge pe culmile gloriei. Ia premii, este studiat în manualele școlare, călătorește în rânătate. Romanul îi cucerește, prin strălucirea talentului literar, pe toți cunoscătorii de li- ratură, chiar și pe cei care dezaprobau compromisurile făcute până la acea dată de autor.

În 1960, lovitură de teatru: aflându-se cu soția lui într-o călătorie în RDG, Petru Dumitriu trece clandestin în Berlinul de Vest și cere azil politic autorităților germane. Se abilește în R.F.Germania, la început la Frankfurt pe Main, unde între 1961-1964 este lec- or la Editura Fischer. Drept represalii, Securitatea din România îi arestează familia (tatăl, ama, sora, fosta soție) și îi sechestrează în țară fiica. Numele său dispăre din presă, din sin- zele critice, din manualele școlare, ca și cum nici n-ar fi existat vreodată.

Treptat, însă, după multe demersuri situația familiei se reglementează (prețul cel mai ump și mai rușinos fiind plătit de Henriette Yvonne Stahl care face de la început o eclarare defăimătoare la adresa fostului ei soț, afirmând printre altele că ea este, în mare iasură, adevărata autoare a romanului *Cronică de familie*).

Scriitorul se adaptează greu în Occident, câștigându-și existența ca funcționar (la "relații ublice", în cadrul unei companii private, la Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor, la o rmă particulară de consultanță și publicitate pentru telecomunicații etc.). În 1964 își capătă fiica, în 1970 începe să se gândească la sinucidere, în 1988 se desparte de soția lui e mută de la Frankfurt la Bad Godesberg, lângă Bonn. În toată această perioadă, scrie ână la extenuare, romane și eseuri, în limba franceză, pe care le publică la edituri din Franța u dificultate, întrucât are parte de ostilitatea scriitorilor români influenți din Paris). Își face n nume, dar nu și avere, fiind fericit atunci când întâlnește un om de afaceri cu vocația eecenatului (obișnuința de-a se afla sub protecția cuiva și-a format-o, probabil, în vremea ând se afla sub protecția partidului comunist).

În 1988 o cunoaște pe Françoise Mohr, o admiratoare a sa, cu douăzeci de ani mai tânără ecât el. Împreună cu ea se stabilește la Metz, un oraș de lângă granița cu Franța.

După 1989, Petru Dumitriu este redescoperit cu entuziasm de publicul din România. La ditura Fundației Culturale Române apare o nouă ediție a romanului *Cronică de familie*, iar alte edituri - traduceri din cărțile sale de proză și eseuri. O impresie puternică face sin- eritatea - dusă până la autoflagelare - cu care scriitorul recunoaște (în numeroasele intervi- ri din presă, în cele două cărți de convorbiri realizate de Eugen Simion și, respectiv, eorge Pruteanu) că a colaborat într-un mod nedemn cu regimul comunist și că va regreta ână la sfârșitul vieții acest compromis. Partida părea câștigată. Iată însă că, înaintea egerilor din 1996, Petru Dumitriu face o vizită neașteptată în România și apare la televi- or pentru a-l susține în campania electorală pe Ion Iliescu (în condițiile în care Ion Iliescu a repudiat de majoritatea intelectualilor români). Efectul, pentru imaginea scriitorului, este atastrofal. Iar favoritul său nici nu câștigă alegerile!

Imprevizibil, capricios și tot mai nesociabil, Petru Dumitriu rămâne totuși un mare scri- or (probabil cel mai mare scriitor român în viață). Ni-l închipuim stând acolo, la Metz, ca n leu bătrân și mofluz, care toată viața n-a făcut decât să lupte cu muștele și tântarii.

LA O NOUĂ LECTURĂ

PETRU

O operă care trebuie reconstituită

OPERA lui Petru Dumitriu a avut soarta tragică a *Titanic*-ului. Privită cu încredere încă din faza de șantier, aclamată de o mulțime entuziastă la inaugurare, s-a izbit în scurt timp de stupiditatea masivă a realismului socialist, s-a sfârșit și s-a scufundat în adâncurile amneziei colective. A trebuit să treacă mult timp pentru ca scafandri curajoși să identifice locul naufragiului și să înceapă să aducă la suprafață fragmente din glorioasa epavă.

Totul a lucrat, timp de cincizeci de ani, împotriva operei lui Petru Dumitriu, inclusiv Petru Dumitriu însuși. Ideologii partidului comunist au înțeles repede, încă de la apariția în 1949, în *Viața Românească*, a nuvelei *Bijuterii de familie* (de fapt, capitol din încă nescrisul roman-frescă *Cronică de familie*), că au de-a face nu cu un scriitor, ci cu o adevărată forță a naturii, pe care trebuie neapărat să o capteze în folosul regimului. Cel în cauză își oferise, de altfel, serviciile, astfel încât n-a trebuit decât ca ele să fie acceptate și răsplătite cât mai generos. Banii, gloria, succesul la femei l-au stricat repede pe Petru Dumitriu. El a făcut greșea de a-și folosi extraordinarul talent pentru a-și plăti datoriile față de regim, în loc să-și fi îndeplinit rușinoasa obligație în mod mecanic, cu forța de creație "dată" la minimum, așa cum a procedat, de exemplu, Mihail Sadoveanu. Drept urmare, în romane propa- gandistice ca *Drum fără pulbere* sau *Pasărea furtunii*, reprezentări grandioase ale prezenței omului în cosmos (unele comparabile cu vi- ziunea din *Bătrânul și marea* a lui Hemingway) sunt naclăite de mâr- ga ideologiei comuniste. Chiar și un roman care poate fi considerat un recital de artă narativă, și anume *Cronică de familie*, tot face atingere cu primitiva gândire marxist-leninistă, prin persiflarea tendențioasă a "lumii bune".

Unui cititor îi trebuie răbdare și bunăvoință ca să vadă geniul în toa- te aceste creații mai mult sau mai puțin false.

Altă dificultate o constituie revărsarea de la un moment dat a operei lui Petru Dumitriu din limba română în limba franceză (și invers, în ultimii ani). Este greu să ajungi la o imagine de ansamblu a acestei opere și să o situezi într-o ambi- anță culturală.

În sfârșit, nici dos- arul referințelor cri- tice nu este complet și edificator. După ce a devenit un proscris în România, Petru

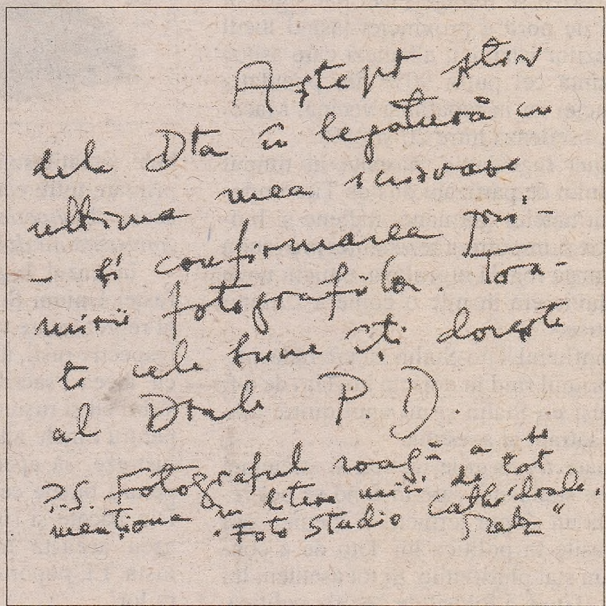
Dumitriu a reușit să ajungă indezi- rabil și pentru o mare parte din exi- lul românesc. Numele său lipsește cu desăvârșire atât din *Bibliografia literaturii române (1948-1960)*, lucrare realizată sub redacția lui Tudor Vianu și publicată în 1965 la București, cât și din dicționarul *Români în știința și cultura occiden- tală*, girat de Academia Româno-Americană de Științe și Arte și tipărit în 1992 la Los Angeles.

Jocurile literare ale unui adolescent

VOLUMUL *Euridice* (8 proze) a apărut în 1947, când autorul avea 23 de ani, dar textele din cuprinsul său au fost scrise și mai devreme, în anii adolescenței. La 15-16 ani, Petru Dumitriu era un scriitor cu fraza amplă și sigură și știa ce înseamnă literatura. Îi lipsea doar experiența existențială pe care o suplinea prin cea livrescă (câștigată îndeosebi prin lectura unor cărți franțuzești). Dar chiar și în ceea ce privește *viața*, el avea de pe atunci intuiții care dovedeau o precocitate cu totul ieșită din comun.

Cele "8 proze" din volumul *Euridice* sunt rezultatul unui joc lite- rar: reinterpretarea dintr-o perspec- tivă modernă a mitologiei antice. Acest joc face parte dintre volup- tățile intelectuale ale perioadei in- terbelice. Eugen Simion observă pe bună dreptate (într-o cronică publi- cată în *Literatorul* nr. 11/1992) că "Ideea de a reactualiza din unghi modern miturile este în spiritul epo- cii. Jean Cocteau scrie în 1927 tra- gedie *Orfeu*, Jean Anouilh dă în 1941 o «piesă neagră» cu subiect antic (*Euridice*), Giraudoux adap- tează și parodiază, în stil fantezist, miturile vechi și noi" etc.

Remarcabilă în aceste exerciții este ambiția de a reprezenta viața în splendoarea și mizeria ei. Miturile vechi de mii de ani, pe care cultura europeană le-a transformat de multă vreme într-o convenție, devin, în versiunea lui Petru Dumitriu frag- mente de existență (chiar dacă asupra existenței autorul s-a docu-

DUMITRIU

meritat tot citind cărți!). Personajele legendare, departe de a figura în narațiuni ca simboluri ale unor atitudini umane, contează ca *prezențe*, uneori atât de pregnante, încât ies parcă din paginile volumului. Clitemnestra, lucidă și neliniștită ca un personaj din Anton Holban, îi spune cu șocantă cruzime lui Egist, de care simte că se îndrăgostește implacabil:

“Îmi place cum cânti, Egist. De când îmi cânti tu seara, mi-a mai trecut acel urât înspăimântător. Eram bolnavă de plictiseală, nu de inimă, orice ar spune doctorii. Sclavele mele nu știau să facă nimic care să-mi placă. Nu zâmbi ca un parvenit, Egist. Știi cum e vinul prost: îl scuturi puțin și se tulbură, i se urcă și drojdia în sus; așa că stăpânește-ți mândria de a sta în fiecare seară cu mine sau arată-ți-o altfel.” (*Preludiu la Electra*)

La fel de surprinzătoare este capacitatea adolescentului Petru Dumitriu de a integra viața oamenilor în panorama cosmosului. Ori de câte ori privește tabloul societății omenești, scriitorul se dă cu un pas înapoi pantru a vedea și dincolo de ramă. Ca Tolstoi sau (de ce nu?) ca Eminescu, el are o conștiință atotcuprinzătoare. Din această perspectivă, nevrozele oamenilor se arată a fi nu numai derizorii, cum s-ar putea crede, ci și grandioase, prin includerea lor într-o simfonie infinită de manifestări ale zădărniciiei universale. Iată, ca exemplu, superbă unei femei de pe Pământ, Niobe, raportată la megastrălucirea Soarelui:

“Pe cărările eliptice ale Universului, Soarele gonea în cerul de metal; fâlfâirea aripilor mari ale armăsarilor trimitea în gol unde concentrice de lumină; ele bateau în nori, se răsfrângeau în copaci, în săgeți, spume, bariere solare; înțepau cu mii de vârfuri apele și pietrele prețioase; se întindeau moale pe clinele dealurilor și se înfundau înăbușit în fructe, fermentând beții, dulceți și extreme putreziciuni viitoare, iar în semintele abia formate generații noi. Buzele și sânii aramii ai fiicelor oamenilor, grânele, hoiturile de vite pe câmpurile fierbinți, totul se cocea sub raze. Cuvintele Niobei se urcaseră în sus ca un ritm străin. În nemărginitul ocean solar erau o insulă neagră de încăpățănare.” (*Niobe*)

Monumentul făcut din noroi

CU O priveliște panoramică începe și romanul *Drum fără pulbere*, din 1951. Scriitorul descrie un loc “cu desăvârșire pustiu”, din Dobrogea:

“Nu era pe acolo niciuna din urmele obișnuite ale trecerii omului: nici un pas pe pământ, nici o bucată de hârtie, nici o tinichea.”

În felul acesta el pregătește atmosfera pentru a face din inaugurarea lucrărilor la Canalul Dunăre-Marea Neagră un moment la fel de măreț ca geneza din Biblie. Sau ca începutul absolut imaginat de Eminescu în *Scrisoarea I*: “Umbră celor nefăcute năpustise-a se desface./ Și în sine împăcată stăpâna eterna pace!.../ Dar deodată-un punct se mișcă...”

Elementul inițiator, în romanul lui Petru Dumitriu, este, bineînțeles, Omul:

“Îndărătul culmii scunde dinspre Sud, se ridică deodată o trambă de praf galben-roșiatic. Se întinse de-a lungul culmii, apoi se opri. Peste câteva minute, în dreptul locului unde se oprise, apărură pe culmea teșită și fără copaci un camion mare verde. Soarele sticlea în geamul cabinei, azvârlind fulgerări orbitoare.”

Suntem anunțați, în felul acesta, că romanul pe care am început să-l citim este de fapt un monument literar închinat efortului eroic al oamenilor de a supune natura, retrăsând, printr-un ținut pustiu, cursul unui fluviu. În scurtă vreme constatăm însă că presupusul monument, făcut aproape integral din noroi, inspiră mai mult dezgust decât admirație. Și aceasta nu neapărat din cauza profundeii lui imoralități (un lagăr de exterminare a deținuților politici este înfățișat ca o operă mărețată). Dacă nu am ști nimic despre ce a însemnat “canalul” în realitate, tot am simți o repulsie citind romanul, întrucât sesizăm în fiecare pagină strădania penibilă a autorului de a-și însuși gândirea infantilă a ideologilor epocii. În centrul a tot ceea ce se întâmplă pe șantier se află un comunist, Mateica. Acesta, un simplu muncitor, vede tot și înțelege tot, acționând cu calm pentru coalizarea “forțelor binelui”. Eroul trimis cu sarcina de-a fi erou, “de la centru”, îi identifică repede pe “ai săi” – macaragiul Mitică, inginerul Iurașcu, pescarul Achim – cu care formează un fel de echipă de intervenție, pentru “educarea” în ritm accelerat a celor “imaturi” din punct de vedere politic, dar și pentru demascarea unor “dușmani ai poporului”, ca Anghelescu sau Mateica. Adversarii provin de obicei din rândurile intelectuale. Dintr-un fel de “political correctness” a epocii staliniste, în roman apare și un intelectual cu “fond bun”, inginerul Pangrati, care optează însă cu adevărat pentru forțele binelui numai sub influența magică a unui savant sovietic, Serafimov.

Aproape fiecare element al romanului este tendențios. Comuniștii au un răs luminos, dușmanii lor – unul batjocoritor. Comuniștii vorbesc deschis, dușmanii lor șușotesc pe la colțuri. Comuniștii sunt austeri, asemenea unor asceți, dușmanii lor suferă de un fel de lăcomie patologică. Etc.

Puerilă este și introducerea, în ediția a doua, a unui agent anglo-american, Caraman, care dirijează din umbră acțiunile de sabotaj ale dușmanilor regimului. Puținele pagini în care scriitorul își mai desfășoară spectaculosul talent trec aproape neobservate din cauza acestei aglomerații de poncife, care compromit iremediabil întreaga construcție epică.

Alex. Ștefănescu

Aceste două pagini, ca și cele care vor urma, se bazează, în mare măsură, pe documentația pusă la dispoziție cu generozitate de doamna Andriana Fianu, căreia îi mulțumesc și pe această cale. Al. Șt.

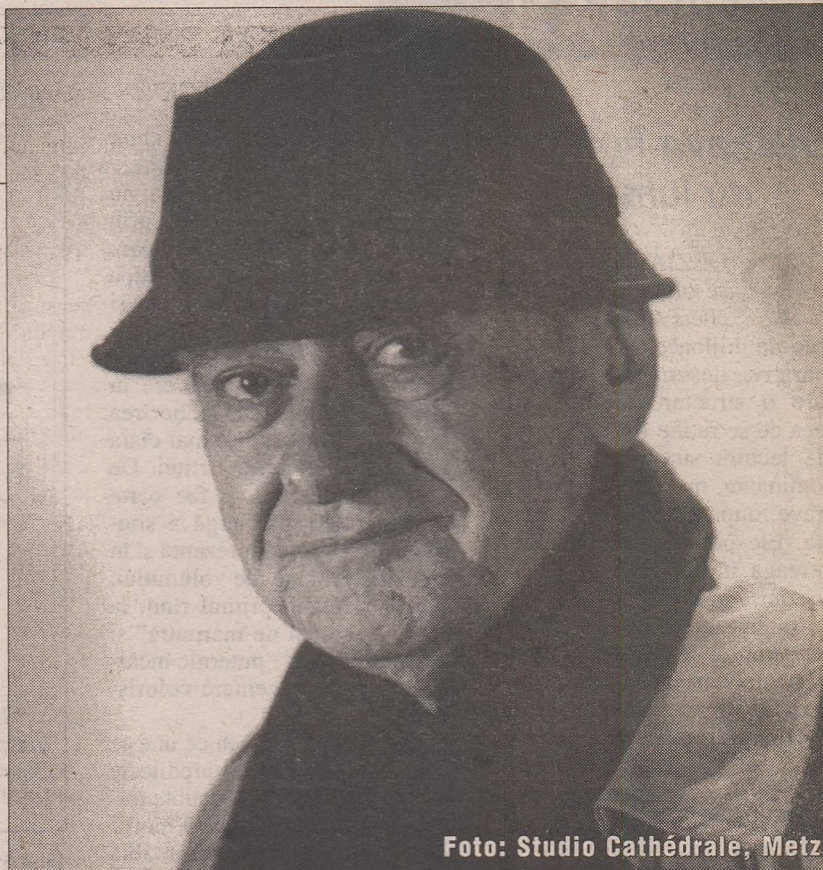

Foto: Studio Cathédrale, Metz

REPERE BIBLIOGRAFICE

PROZĂ. *Euridice* (8 proze), Buc., Fr, 1947. (Cupr. *Niobe*, *Argonautica sa Fabuloasa aventură*, *Euridice*, *Arlechin*, *Dionisiaca*, *Metamorfoza lui Sebastia Românu*, *Pe drumul înspre Damasc*, *Omul cu ochii verzi*. Prima pov. din sumar. fost scrisă la vârsta de 15 ani. Toate pov. se regăsesc într-un vol. publicat în 199 de Em., în care apare și piesa de teatru *Preludiu la Electra*, preluată din RFR nr. 2 3/1945). ● *Noptile din iunie*, Buc., EPLA, 1950 (nuvelă) ● *Nuvela*, Buc., ESPLA 1951. (Cupr. *Bijuterii de familie*, *Vânătoare de lupi*, *Dușmănie*, *Bedros di Bazargic*, *O sută de kilometri*. Ilustr. de Gh. Ivancenco. *Bijuterii de familie* v. apărută și în vol. separat în 1953, la ESPLA, iar ulterior va fi integrată, ca partea VI-a, în romanul *Cronică de familie*.) ● *Drum fără pulbere*, roman, ESPLA, 195 (ed. a II-a, 1952) ● *Pasărea furtunii*, roman, Buc., Tin., 1954. (Ilustr. de Jule Perahim. Până la expatrierea autorului, cartea va fi reeditată de 4 ori.) ● *Cronică d la câmpie*, Buc., ESPLA, 1955. (Cupr. pov. *Vântul de martie*, *Dușmănie*, *Bedros di Bazargic*, *Noptile din iunie*. Ilustr. de Ligia Macovei.) ● *Cronică de familie*, Buc. ESPLA, 1955 (o primă formă, restrânsă, a romanului cu același titlu) ● *Focul stins*, Buc., ESPLA, col. “Luceafărul”, 1955 (nuvelă) ● *Cronică de familie*, roman, vol. I II-III, Buc., ESPLA, 1957. (Cele 3 vol. însumează aproape 2000 de pag. Romanu va fi reeditat de ESPLA în 1958. În 1993 apare a III-a ed., Buc., FCR, care, în afar de textul romanului, cupr.: o scrisoare - în facsimil - adresată de autor redactorului primei ed., Geo Șerban, și datată 2 iunie 1992, o postfață de Nicolae Manolescu, un text memorialistic de Geo Șerban și un tab. cron.) ● *Proprietatea și posesiune (Partea I din Memoriile lui Erasmus Ionescu)*, ed. îngr. și pref. de Geo Șerban, Cluj D., 1991. (Roman neterminat, scris în 1958 și conceput ca parte a unui proiecta ciclului romanesc de mare anvergură, *Colecție de Biografii, Autobiografii și Memori contemporane*. Dactilograma romanului, dăruită de autor, înainte de plecarea din țară, lui Geo Șerban, a stat ascunsă în arhiva acestuia timp de peste 30 de ani.) ● *N întâlnim la Judecata de Apoi*, Buc., Univ., 1992 (romanul, scris în lb. rom. în 1960 a fost trad. de autor în lb. fr. și publicat la Éditions du Seuil din Paris în 1961).

PUBLICISTICĂ. *Despre viață și cărți*, Buc., ESPLA, 1954 (culeg. de art. pe teme lit.) ● *Noi și neobarbarii*, Buc., ESPLA, 1957 (culeg. de art. pe teme lit.).

CONVORBIRI. Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, Iași, Ed Moldova, 1994 ● George Pruteanu, *Pactul cu diavolul - șase zile cu Petru Dumitriu*, Alb. și Dalsi, 1995.

PROZĂ ȘI ESEISTICĂ ÎN LIMBA FRANCEZĂ. *Incognito*, roman, Paris, Éd du Seuil, 1962. (În lb. rom.: *Incognito*, trad. din lb. fr. de Luminița Brăileanu și Delia Vasiliu, cuv. în. de Geo Șerban, Buc., Univ., col. “Ithaca - scriitori români din exil”, 1993) ● *L'Extrême Occident*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1964. (În lb. rom. *Extremul Occident*, trad. din lb. fr. de Luminița Brăileanu, pref. de George Pruteanu, tab. cron. de Geo Șerban, Buc., Univ., col. “Ithaca - scriitori români din exil”, 1996) ● *Les Initiés*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1966 ● *Le Sourire sarde*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1967 ● *L'Homme aux yeux gris*, I - *L'Homme aux yeux gris*, 1968, II - *Retour à Milo*, 1969, III - *Le Beau Voyage*, 1969, Paris, Éd. du Seuil (versiunea în lb. rom., realizată de Magdalena Popescu, a apărut în 1996 la CR, cu titlul *Omul cu ochi suri*) ● *Au Dieu inconnu*, Paris, Éd. du Seuil, 1979 (eseuri) ● *Comment ne pas l'aimer! - une lecture de l'Évangile selon saint Marc*, Paris, Éd. du Cerf, 1981 ● *Zéro, ou le point de départ*, Paris, Éd. du Cerf, col. “Pourquoi je vis” 1982. (Culeg. de eseuri pe teme filosofice și religioase. În lb. rom.: *Zero sau punctul plecării*, trad. de Maria Vodă Căpușan și Horia Căpușan, Buc., Ed. Viitorul românesc, 1992) ● *Je n'ai d'autre bonheur que toi*, essai de dévotion moderne, Paris O.E.I.L., 1983. (Vol. cupr. 80 de capitole, grupate în 5 părți: *Dévotion moderne*, *La science et la foi*, *Vivre en chrétien aujourd'hui*, *Le citoyen chrétien* și *Batir la paix*. ● *Mon semblable, mon frère*, récits, préface de Lucien Guissard, Paris, Éd. du Centurion, 1983. (Cupr. pov.: *L'Alliance*, *La percée*, *Un héros de notre temps*, *La confession d'un prêtre*, *Synode à Kostroma*, *Les grands express européens*. *Le tramway du peuple*, *Sur l'autoroute*, *A comme Athos*, *Z comme Zen*.) ● *Walkie talkie - Marcher vers Dieu, parler à Dieu*, Paris, Éd. du Cerf, 1983 (culeg. de eseuri pe teme filosofice, științifice și religioase) ● *La Liberté*, roman, Paris, Éd. du Seuil 1983 ● *La Femme au miroir*, roman, Paris, Éd. de La Table Ronde, 1988. *Les Amours difficiles*, Lausanne, Éd. l'Âge d'Homme/ B. de Fallois, 1989 (culeg. de pov.) ● *La Moisson*, roman, Paris, Éd. de La Table Ronde, 1989 ● *Les Amours singuliers*, Lausanne, Éd. l'Âge d'Homme, 1990. (Cupr. pov. *L'Année, noir*, *La gauche et la droite*, *La plus belle*, *L'Impérieuse*, *Rendez-vous à Simiane*, *Le portrait de M. Sériziat*, *La défense élastique*, *L'amour au parfum*, *La promenade*.)

Gîlceava bufniței cu lumea

POEZIA lui Ioan Flora se oferă cititorului în cheie simbolică. Dincolo de mijloacele "prozastice" (nativ, descriptiv, dialogic) care îi structurează discursul, ceea ce se reține încă de la prima lectură sînt două "figuri" dominante, metafore ludice sau grave, după caz: bufnița și cîrțița. Ele polarizează, de altfel, întreaga încărcătură afectivă a poeziei.

Interesantă, în cazul primului simbol, e construcția lui printr-un amestec de decupaje descriptive, adevărate planșe de morfologie a obiectului și a mediului său ("Bufnița avea urechi ascuțite și ochi roșii și pleoape/și vise roșii./ Dacă stătea așa, împietrită, rîspîndea în jurul ei/ o noapte de aluat moale și lipicios/ și clăbuci de lumină./ Dacă zbura,/ nu atingea aerul și nu rumega razele roșii de lună" - *Colină mișcătoare*), de trimiteri mitologice și întîlniri intertextuale diseminate de-a lungul întregului text ("Nu-i decît bufnița cu cîte-un ochi de zeu egiptean/ în virful fiecărei gheare,/ cu inimă în loc de inimă,/ cu gura croită pe măsura hăulitului nupțial;/ bufnița/ crestată-n nisip în Elada și Byblos/ cioplită în lemn, în piatră și mai ales în neant" - *Inimă în loc de inimă*) și de abstractizări jucăuse ale simbolului: "De dormit, bufnița nu doarme niciodată./ E o aparență/ e un eres și somnul ei de peste zi, și starea ei pe loc,/ și înțelepciunea și, mai ales, viața ei fără de moarte" - *Din evocările ornitologului amator* (2).

Lucrurile stau puțin diferit în cazul celui de-al doilea simbol, al cîrțiței. Nu numai spațiul textual de construire a lui e mai mic (patru poeme alcătuiesc grupajul *Eseu despre cîrțiță*, față de șaisprezece din *O bufniță tînără pe patul morții*, titlu-parodie a celebrei poezii a lui Bolintineanu), dar modul de a face referire la el e cel de alu-necare a descriptivului în discurs subiectiv și afectiv: "Ea-i crudă, feroce, cumplită și mai ales vorace./ Ea-nghite cu nemiluița la greieri și cărăbuși și gîndaci./ ea vînează cu ușurință și măiestrie scolopendre/ și

omizi și larve și rîme/ ba chiar și șoareci și șopîrle și năpîrci,/ ba chiar și broaște și șerpi/ și nu tolerează picior de vietate prin preajmă-i./ Ea-i *Talpa europaea* sau talpa pămîntului/ sau talpa iadului", sau de adoptare pur și simplu a unui ton abstract-mitologizant (*Povara cercului*). Legătura cu visul (care are în subtext prăbușirea, coborîrea lentă, interioritatea) e mai clară în cazul simbolului cîrțiței. De altfel, aceste motive fac parte dintr-o rețea mai largă a simbolurilor coborîrii prezentă și în celelalte grupaje ale volumului. Și mă refer, în primul rînd, la cel al "ogînzii de marmură" și al "oului violet", puternic încărcate și ca reprezentare coloristică.

E de notat că ceea ce unește cele două simboluri predilecte ale lui Ioan Flora este subtextuala și obsesiva imagine a morții - divulgată, nu întîmplător, abia în finalul volumului, în *Sfîrșitul morții* (în varianta ei "neutralizată"). Din acest punct de vedere, titlul volumului e doar aparent modelat pe suportul intertextual al poeziei lui Bolintineanu. Cunoașterea - implicit, memoria - unui cotidian observat parcă de după un paravan de sticlă poate fi o inițiere - la modul vizual, bineînțeles - în moarte. Asumarea simbolică a acestui cotidian (citește: a acestei morți) e, în fond, tot o formă de cunoaștere.

Gabriela Tepeș

Mitul și literatura

IN *Mitul și literatura*, Silviu Angelescu urmărește efectele întîlnirii literaturii culte cu mitul sau, în termeni blagieni, relația dintre cultura majoră și cultura minoră: "Rostul acestor pagini ar fi tocmai acela de a ilustra aspectele unei relații pe care *cultura majoră*, prin intermediul literaturii, o păstrează, în formele cele mai diverse, cu o valoare ce aparține *culturii minore* - mitul."

Pentru a stabili "ce-i datează literatura mitului", autorul propune o schemă de analiză care ar trebui să urmărească: efectele pătrunderii mitului în sistemul literaturii, antrenarea mitului în procesul literaturii și implicațiile mitului în opera unui scriitor. Termenii "sistem" și "proces" atașați literaturii sunt termeni-cheie în studiul lui Silviu Angelescu. Diferența dintre ei permite, de exemplu, reluarea teoriilor lui Tzvetan Todorov despre fantastic, fabulos și straniu, într-un capitol special. Todorov opera cu ajutorul celor trei categorii o clasificare în interiorul *sistemului* literaturii, exemplificînd cu texte literare "de oriunde și de oricînd". Silviu Angelescu aplică aceste trei concepte, păstrînd caracteristicile stabilite de Todorov în *procesul* literaturii, "în cazul special al raportului în care intră cu mitul". Adică, fabulosul ar coincide cu o primă etapă a raportului mit-literatură, atunci cînd există o preeminen-

Silviu Angelescu, *Mitul și literatura*, Editura Univers, Colectia Excellens, București, 1999, 158 pagini, f. preț.

ță a supranaturalului, în *Iliada*, de exemplu; fantasticul ar corespunde unei a doua etape, în care adevărul mitului este un adevăr "obosit", ca în nuvela lui Caragiale, "La hanul lui Minjoală"; straniu marchează etapa a treia în care semnificația mitică e negată de cauzalitatea logică. De la "sistem" la "proces", conceptele lui Todorov devin marotorii "degradării" mitului, ai "schimbării de paradigmă". O astfel de schimbare, relevantă pentru trecerea de la cultura tradițională la cultura modernă, generează o serie de transferuri. Se poate realiza un transfer de substanță (conținutul baladei *Meșterul Manole* preluat de Blaga), un transfer de formă (dubletele culte ale basmului, legendei, baladei) sau un transfer de procedee (oralitatea care devine din cauza unui mod de creație tradițional, *efectul* unui anumit stil cult).

Incursiunile teoretice ale studiului merg pînă la problema definirii mitului, eterna provocare a cercetătorilor în domeniu. Deși miza cărții este alta, colecția în care apare fiind destinată tinerilor, autorul introduce cîteva elemente pentru rezolvarea tensiunilor dintre diversele teorii. Astfel, readucerea în atenția a ritului, ca element complementar al oricărui mit, este, în opinia lui Silviu Angelescu, un factor de clarificare.

Nu este ocolită nici controversata problemă a baladei *Miorița*, prilej pentru cîteva adnotări interesante la teoria lui Constantin Brăiloiu, din 1946. Atît pentru *Miorița*, cît și pentru *Meșterul Manole*, Silviu Angelescu propune o lectură complexă care ar include lectura literară proprie lui Calinescu, și lectura etnologică a lui Mircea Eliade.

Un model de analiză a relației dintre mit și literatura îl găsim într-un triptic ilustrativ în care "zburătorul" este privit succesiv ca mit erotic, motiv folcloric și motiv literar. Astfel, "zburătorul" este un personaj foarte persistent, consecvent în descrieri, de la Dimitrie Cantemir pînă în secolul XX. Este malefic, nocturn, ține de "sacru murdar" și dezvoltă un complex ritualic adiacent. Motivul este

foarte frecvent în literatura populară, în descîntece, colinde, balade etc. În literatura cultă, I.Heliade-Rădulescu marchează "o primă incursiune reușită în lumea mitului", urmat de Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Arghezi. Mitul devine astfel "un factor de coerență în interiorul unei culturi", dar "simpla conectare a unei opere literare la o valoare cum este mitul nu este o garanție a faptului că aceasta va căpăta regim de capodoperă".

Luminița Marcu

Ceea ce era de demonstrat, dar și de editat

DE FAPT publicistica este o parte de viață trăită, e viață în raporturile cu ceilalți oameni, cu pasiunile, nedreptățile, suferințele și bucuriile ei zilnice" (M.D.). Că Mihail Sebastian a avut raporturi complicate cu ceilalți, că a fost pasional, nedreptățit și că a avut și cîte o bucurie pe ici, pe colo - toate acestea le-am aflat deja din paginile *Jurnalului* său (Humanitas '96. Dar în ce măsură ele s-au reflectat în articolele și în foiletoanele sale ne demonstrează astăzi d-na Maria Dinescu în volumul *Mihail Sebastian publicist și romancier*. Nu întîmplător am spus că "demonstrează", nu că "arată" (cîți dintre noi mai pot vedea acum sute de articole apărute în ziarele anilor '30?) sau că "dezvăluie" (deși probabil că autoarea a avut de înlăturat cîteva "văluri" de păianjen din cale). Într-adevăr, în urma unei cercetări amănunțite a ziarelor la care scriitorul a colaborat cu cronici, recenzii și traduceri, a rezultat în volumul de față nu numai stabilirea unei relații între Iosif Hechter (omul...) și Mihail Sebastian (...de litere), ci mai ales o sistematizare conștiințioasă a principalelor probleme teoretice și a domeniilor abordate de jurnalist, în ordine cronologică. De la concepția - prea rar alăturată celor devenite deja clasice - asupra romanului modern românesc și francez, în raport cu care susține falimentul epi-

cului, "panlirismul" și scrisul ca act gratuit, pînă la opiniile politice sau preferințele sportive, Sebastian a abordat tematici diverse pe care le-a tratat cu aplicație și cu un nerv critic pe care cercetătoarea, preocupată de controlul "administrativ" al întregii materii, le aprofundează prea puțin.

Vorbind despre Sebastian romancierul, autoarea se oprește cu mai mare atenție la scandalul pe care l-a produs apariția "romanului-problemă" *De două mii de ani* în care, la jumătatea anilor '30, un evreu prezenta cu luciditate condiția propriului neam fără să își îngăduie nici un fel de pactizare, sionistă sau antisemită, ba chiar mai mult, îndrăznește să accepte prefața în care Nae Ionescu reducea drama iudaică la ideea că "Iuda suferă și trebuie să suferă".

Revenind la intenția de a introduce o taxonomie în prezentarea publicisticii lui Sebastian, autoarea afirmă cu onestitate de cercetător riguros că "îndoiala de a fi reușit în alegere și prezentare este însăși metoda de lucru" și că, în fond, tot ceea ce a reușit a fost de "a expune foiletoanele într-o organizată dezordine". De fapt, dezordinea este mult mai organizată decît s-ar crede, și aceasta pentru că în finalul volumului d-na Dinescu enumeră sub formă de note la text ziaarele și articolele la care face referire. Din nefericire, însă, rigurozitatea autoarei nu a fost dublată de cea a editorului: personajul colectiv "Grupul Editorial UNIVERSALIA", care s-a ocupat de tehnoredactarea computerizată, nu a avut doar scăpări mai mult sau mai puțin scuizabile, cum ar fi confuzia cifrelor arabe cu cele romane (!) sau plasarea greșită a ghilimelelor, ci și unele care fac să devină inutilă tocmai precizia științifică pe care mizează această carte. Practic, din cele aproape 800 de note de final, majoritatea nu corespund numeric cu referințele din text; cifrele sunt schimbate între ele, titlurile sunt deplasate iar unele referiri din corpus pur și simplu nu apar la sfîrșit (nota 974!), ceea ce duce la confuzii ridicele de care autoarea nu poate fi răspunzătoare, credem noi.

Din păcate doar "credem", bazându-ne pe exactitatea științifică și buna-credință de care d-na Dinescu în paginile volumului, avînd în vedere că pagina de gardă nu oferă cititorului nici un fel de informație despre autoare și că putem doar să bănuim mîna unui cercetător de la Institutul Calinescu, de exemplu, care ar fi putut să consulte și să ordoneze un volum impresionant de periodice. În sprijinul curioșilor, editura reproduce doar o poză a dumezei, ori iată că nu toți criticii pot fi recunoscuți atît de ușor ca actorii sau politicienii. La urma urmelor, o carte, chiar atunci cînd se ocupă de ziare și reviste, tot carte rămîne, adică o publicație de la care se așteaptă informația prezentată într-un anume fel.

Oana Boșca-Mălin

Ioan Flora - *O bufniță tînără pe patul morții*, Cartea Românească, 1998, 93 p., f. preț

RISCURILE PRIETENIEI

CALITATEA de îndrăgostit nu are nevoie de confirmarea persoanei iubite și nici de cea a ochiului public. Se poate iubi indefinit în taină, creînd chiar alesului/alesei impresia de politicoasă indiferență. Nici măcar cititorul nu e făcut părtaş de la început, în asemenea comploturi narrative. Doamna T. e sigură că Fred Vasilescu n-o mai iubește și ajunge să pună sub semnul întrebării chiar pasiunea inițială, când confirmarea nu-i lipsea. Or, paginile pline de pete albe scrise de Fred lămuresc un singur lucru: n-a încetat s-o iubească. Tot în *Patul lui Procust* se deschide neașteptat, în final, ipoteza iubirii niciodată mărturisite - dar perfect plauzibile, la rememorarea citorva scenecheie - a lui Ladima pentru aceeași doamnă T. Posibilitatea ca sinuciderea lui Ladima să i se fi datorat ei, și nu Emiliei ori mizeriei (cam același lucru) e fertilă literar tocmai datorită acestui statut al dragostei, nedependentă de reciprocitate. De fapt trecerile de la lipsa de reciprocitate la reciprocitate și înapoi creează romanul de dragoste, imposibil de imaginat în afara lor.

Prietenia se află însă la polul opus: fără *reciprocitate* e vorbă goală și fală ușoară. Ea dănuie exact atât cât cei în cauză se recunosc unul pe altul drept prieteni. Teoretic, prietenia ar trebui să aibă trei variante: între doi bărbați (doi, pentru că și ea presupune un proces electiv, ca dragostea), între un bărbat și o femeie și, în al treilea caz, între două femei. Din antichitate și pînă de curînd, prietenia - în deplinul înțeles al cuvîntului - apare net numai în prima variantă, cu unele nuanțe și ezitări în cea de-a doua, nicio-dată într-a treia. Prietenia masculină e o temă aproape epuizată de prea multă folosire, iar prietenia feminină temeinică lipsește din cărți și pare să intre abia acum în conștiința publică, prin intermediul cinematografiei. Dacă extremele sînt limpezi, în schimb prietenia dintre un bărbat și o femeie e o chestiune care nu a fost tranșată (literar vorbind) nici astăzi. Ea a dat naștere echivocei sintagme *amitié amoureuse* și clasicelor exemple de tip Michelangelo - Vittoria Colonna ori

Descartes - prințesa Elisabeth de Boemia. Dar nu se știe de fapt dacă prietenia de acest tip nu este mai degrabă o dragoste care nu are posibilitatea să se manifeste. *Adela* este probabil romanul românesc cel mai rafinat în jocul acesta al interdicțiilor și libertăților ambigue a prieteniei. Dar nu trebuie să fii un cititor prea ager ca să-ți dai seama că îndărătul jurnalului prieteniei e un roman de dragoste.

Oricum, un lucru e sigur: alfabetul literar al domnilor are în plus privilegiul paginii prieteniei. Tot ce spun Platon și Aristotel despre prietenie se referă numai la bărbați. În antichitate lucrul era subînțeles. Montaigne va include, ca virtualitate și alte tipuri de prietenie, dar numai pentru a se îndoi de ele și a da cîștig de cauză tot primului tip. Tragedia clasică franceză confirmă paradigma impusă de antici și nici mai tîrziu, în romantism, lucrurile nu se schimbă. Substantivul *prieten* e de fapt unul defectiv: *prietenă* nu există, e un fals gramatical.

La rău...

SPRE deosebire de dragoste, care poate înflori la bine, dar dă adesea îndărăt la greu, dacă nu cumva dispăre cu totul, sentimentul de prietenie crește proporțional cu necazurile unuia dintre prieteni. Într-un fel, această legătură de sînge spiritual e mult mai tare decît cea de sînge propriu-zisă, numită rudenie. Istoria secolului al XIX-lea românesc a favorizat prietenia, prin nenumăratele accidente biografice pe care le-a creat. Exilul și închisoarea sînt cele mai frecvente. Pașoptiștii s-au dovedit destul de generoși ca să nu-și părăsească „iubiții frați” în asemenea momente, deși nu era exclus ca această atitudine să-i facă să le împartă soarta. Prietenia nu este pusă la îndoială nici de cel aflat în suferință. Acesta anticipează fără greș reacțiile celui alt, într-o comuniune de simțire care nu știu dacă s-a mai repetat de atunci în istoria noastră literară. Într-una dintre cele mai frumoase scrisori din secolul trecut, Alecu Russo, trimis în exil (la mănăstirea Soveja: alte

timpurii!), pare-se că pentru două versulețe dintr-o piesă ce i-a fost jucată la Teatrul Național din Iași, mai găsește răgaz să-i comunice prietenului său Vasile Alecsandri: „Iubite, Nu-mi rămîne decît timpul necesar ca să-ți vestesc că guvernul și-a pus în gînd să facă din mine un om important și demn de esil. I s-au năzărit guvernului, precum se năzare căilor cu nărav, și dar el a găsit de cuviință a mă aresta și a mă condamna ca să capăt simțiri religioase în fundul unei mănăstiri (...) Peste un ceas plec cu nepusă masă, cum zic românii (se știe că Russo scria aproape exclusiv în franceză, iar textul acesta e publicat după moartea lui de Alecsandri n.m.), și întreprind un voiaj gratis, mulțumită îngrijirii guvernului: așadar, iubite, tu nu mă vei găsi, la întoarcerea ta, lungit pe divanul tău și dîndu-mi aere de pașă. Cînd te vei revedea cu plăcere sub cerul patriei și sub tavanul apartamentului tău, vei simți un mare deșert în suflet, căci amicul tău Russo îți va lipsi. Ah! această idee m-ar face să vărs lacrimi amare dacă nu mi-ar place mai bine să rîd în fața prigonirii!”. Russo propune o paralelă de destin „măgulitoare”, aceea cu omonimul său Jean-Jacques care a „pîțimit multe” în viață, drept consolare, atît pentru el, cît și pentru fratele Alecsandri. Presat de timp și de agă (care „fumează ciubucul său de iasomie și mă îndeamnă să mîntui această scrisoare”), Russo încheie într-o tonalitate inimitabilă: plînge cu un ochi și rîde cu celălalt, face semne complice din pană, citează din clasici și ia atitudine împotriva despotismului burlesc în numai două-trei fraze: „*Alea jacta est!*” a zis Cezar cînd a trecut Rubiconul; eu am să trec Bahluiul! prin urmare voi zice: amice! gîndește la bietul esilat și declamă ades versul celebru: *L'amitié d'un grand homme est un bienfait des cieux*. Adio! Mă duc să gust plăcerile vieții contemplative a sfinților apostoli și mă despart de lume fără amărăciune în contra oamenilor, fie domn sau ...creditor! Singura muștrare de cuget ce cearcă a mă munci este că bieții actori (interpreții piesei incriminate n.m.) împărtășesc osînda mea. *Teatrul românesc la mănăstire!* ... Ferice de țara al cărei guvern luminat produce asemenea deșănțate întîlniri! (...) Spune amicilor că îi scutesc de a se îmbrăca în haine negre... (s.m.)”. În *Soveja* episodul exilului este reluat pe-ndelete. Este ciudat că subtitlul prozei a fost tradus de Al. Odobescu (și publicat în 1863) „*Ziarul unui exilat politic la 1846 (s.m.)*”, cînd este evident că e vorba de cuvîntul „le journal”, aici cu sensul de jurnal intim. În mod inexplicabil, corecția nu este făcută nici în ediții tîrzii. În *Soveja* scena arestării și plecarea sînt tragi-comice (aga îi pune pe umeri blana, ministrul îi dă o căciulă, galoși, ciubuc și tutun și de la fiecare din cei prezenți arestatul primește niște bani); în pripa plecării, prizonierul abia dacă mai deosebește un glas care-i strigă prietenește: „Nu uita blana mea... la Focșani!”. Întîlnirea, pe drum, cu un prieten „balai și rău scris la stăpînire” și vorbele pe care le schimbă cu el arată care e adevărata cauză a exilului. „Reacție la întîmplările din 25 ianuarie”, în care Russo nici nu era amestecat: „Vă pedepsește pe voi, prin mine”, spune liniștit prizonierul, prevenindu-și prietenul să se ferească dacă nu vrea să fie pus „la gros”. Se vorbește frecvent de patetismul pașoptiștilor și el există, cu siguranță. Rareori se observă însă că *toată generația* are, pe lîngă patos, și un umor formidabil

și că specificul ei este tocmai această combinație de semn contrar (implicare sentimentală pînă la lacrimă și detașare de propria lacrimă prin ironie și umor). Costache Negruzzi în unele nuvele și în *Negru pe alb*, Kogălniceanu în proză, Alecsandri proză și corespondență Russo în jurnal, proză și corespondență Grigore Alexandrescu în memorialul de călătorie, satire și fabule, Ghica în *Scrisori...*, etc. sînt toți făcuți din același aliaj special, dispărut o dată cu ei. Lacrima e semnul pasiunii, risul e, la ei, semnul rațiunii. Inimi romantice, deci înflăcărare, pașoptiștii posedă în același timp un mecanism de control, de răcire bine făcutoare a dezordinii focului, prin pre-dispoziția la toate felurile de ris cu putință, de la cel mărunț, social la cel înalt metafizic. Este curios, iar ca judecată critică este extrem de nedrept că urmași imediați, junimiștii, dar și cei din secolul următor n-au văzut în creația lor *decît* sau *mai ales* patetismul „necontrolat”.

...și la bine

CĂ prietenia se manifestă la greu ar putea să pară o trădătură în favoarea ei. Proverbul cu prietenul care „la nevoie” s cunoaște consfințește această aparență. I adevărat că unii prieteni se sperie la greu Jurnalul lui Sebastian urmărește în singurarea tot mai mare a celui care se crede înconjurat de prieteni, dar avea de fapt cunoștințe și amici (în sensul caragialia al cuvîntului: verigi din lanțul slăbiciunilor). Prietenia lui Eliade cu Sebastian de pildă, nu rezistă la greu. Cu toate acestea proverbul nu spune decît o jumătate de adevăr. Proba cea mai grea a prieteniei (și aici se deosebește radical de dragoste este *binele* prietenului, succesul sau norocul acestuia. Pașoptiștii au știut să s entuziasmeze împreună, funcțiile politice pe care le-au dobîndit nu i-au dezbina succesele i-au unit, ca și eșecurile. Alecsandri îi scrie la bătrînețe lui Ghic despre felul în care-și petrece zilele d iarnă: dimineata devreme, într-un cabin de lucru bine încălzit, vesel luminat, c un ceai fierbinte în față, își scrie corespondența, demnă de un computer de azi cu Parisul, Bucureștiul, Iașul, cu Montpellier și „chiar și cu America”; peste face eventual o plimbare învelit în blan nr. 3, iar seara, cînd în suflet îi pătrund „o melancolie adîncă” face un concl imaginat cu prietenii de odinioară. „T ești unul din cei chemați și mai aleși” - mărturisește lui Ghica. Entuziasmul p șoptist este pus, și în prietenie, pe seam lipsei de spirit critic. De la lozinca iubite rilor de „adevăr”, *Amicus Plato se magis amica veritas* pusă în circulație d Ammonius Saccas în *Viața lui Aristot* și numai parțial justificată de un fragme din *Etica nicomachică*, cei care-și fac u țel din a-și critica prietenii - și la bine la rău - nu mai au nevoie de alte argu mente. Nu este deloc sigur că misiune prieteniei este critica „în nume adevărului”. Prietenia ar trebui să ait încredere că, mai devreme sau mai tîrzi prietenul va descoperi singur ace adevăr, dacă nu îl știe deja. Dacă arta s știința au nevoie de critică avant tou chose, exemplele literare ne arată că ar sau știința prieteniei are nevoie și c altceva. De încredere și sprijin la bin căci nimic nu e mai greu de îndurat dec temuta zi de după succes.

Jean-Claude Kaufmann
Trupuri de femei - priviri de bărbați
Colecția „Totem”

O echipă de sociologi străbate câteva plaje din Franța, făcând o anchetă asupra modei sânilor dezgoliți: sunt „interogați” 300 de subiecți, ale căror răspunsuri vor fi mai apoi supuse analizei atente vreme de doi ani. De aici rezultă un studiu sociologic privind lumea plajei și a obiceiurilor ei, o lume cu reguli extrem de rigurose codate, al căror studiu îl duce pe autor la concluzia că libertatea este în realitate trăită ca perfectă adaptare la rol, răsturnându-i astfel spectaculos ideile preconcepte despre ipoteticul „joc dublu” al persoanei, care și-ar utiliza rolul ca mască.

30 000 lei

H.-R. Patapievic
Cerule văzut prin lentilă
Colecția „Totem”

Prima culegere de eseuri ale unui tînar autor apărut ca un adevărat fenomen după Revoluție și în care toată critica, la unison, a recunoscut un spirit de marcă - foarte incomod însă, dacă judecăm după ecourile de până acum ale scrierilor sale. Rînd pe rînd contestat cu violență și adulat, uneori de aceleași persoane, H.-R. Patapievic, oricum, nu mai poate fi cu nici un chip ignorat ca prezență în cultura română.

35 000 lei

Talon de comandă

Pentru două titluri comandate - reducere de 10%. Un singur titlu - reducere de 5%.

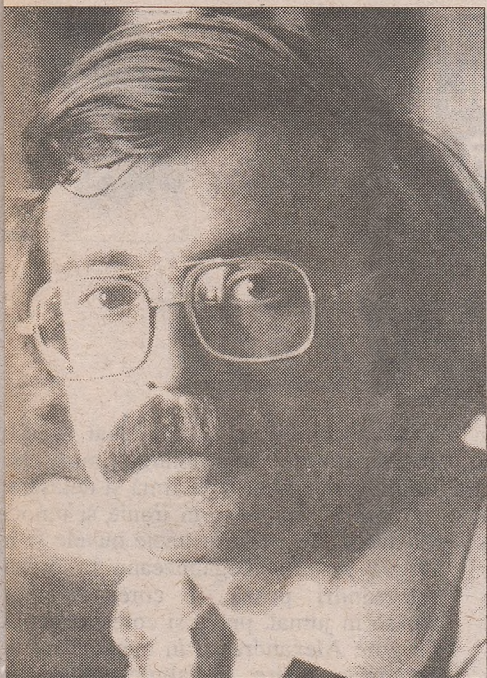
Doresc să primesc ambele titluri ☐

Doresc un singur titlu: ☐

Nume Prenume Adresa
..... Telefon

NEMIRA

Comenzi: C.P. 26-38 București; E-mail: nemira@dnt.ro

Matei VIȘNIEC

POEME ULTERIOARE

Un milion de ochi

Un milion de ochi ai avut
nainte de a avea doi
nainte de a avea
o inimă
ai avut un milion de inimi
un milion, un milion de
picioare ai avut
nainte de a avea
două picioare
ai înainte de a avea o limbă
ai avut un milion de limbi

chiar așa, înainte de a avea
doar două mîini, doi plămîni
și un gît
ai avut un milion de mîini
un milion de plămîni
și un milion de gîturi
un milion de aripi ai avut, da
nainte de a nu avea niciuna

Spune Bună ziua rînjind

Sînt dat afară din propria mea piele
ca un chiriaș care nu și-a mai
plătit chiria
care face prea mult zgomot
cuipă de la balcon
aruncă coji de semințe pe scară
ar cînd spune bună ziua
spune bună ziua rînjind

nu e de mirare că sînt dat
afară din propria mea piele
ca un chiriaș care s-a încălzit
arzîndu-și rînd pe rînd
caunele de lemn, rafturile de lemn,
apetul de hîrtie

Sînt dat afară scurt
n-am nimic de luat cu mine
așa că ies din propria mea piele cu mîinile
în buzunar
ar pe scări mă înfîlesc bineînțeleș
cu viitorul chiriaș

Dar rotundul nu ți-a fost suficient

Nu s-ar fi întîmplat nimic din toate acestea
dacă iluzia, dacă ziua, dacă întîmplarea...
dacă șoapta nu s-ar fi izbit de un tîmpan firav

Dar rotundul nu ți-a fost suficient
ar în cădere nu te-ai fi găsit
dacă ziua n-ar fi fost fără sfîrșit

Nu, nu sînt o insectă

Chircit într-un colț
supărat, nedormit de trei nopți
nemulțumit înainte de toate că sfîrșitul lumii
l luase prin surprindere

poetul părea o insectă neagră de bucătărie

nu, nu sînt o insectă neagră de bucătărie
urlă creierul poetului, chircit într-un colț al
bucătăriei

acolo unde îl proiectase
explozia finală
nu sînt supărat, nu sînt nedormit de trei nopți - așa
urla creierul poetului care, explodat
odată cu lumea, vedea de pe deasupra celor
întîmplate

ultimul text scris de poet

nu, nu sînt ultimul text scris de poet
înainte de explozia creierului său odată cu
explozia
finală, strigă și textul de acolo de unde era, din
burta

insectei negre
de bucătărie născută întîmplător
în urma exploziei finale

(că acum mînîncă texte, ea, marea insectă,
supraviețuitoră,
unica născută întîmplător din explozia finală)

Pe aceeași pedală

Ei bine, nu, eu nu eram de acord
cine văzuse sfera? Nimeni. Cine văzuse
explozia finală? Nimeni.
La toate acestea robotul răspunde apăsînd
pe aceeași pedală. Luminile verzi se aprindeau,
trapa se deschidea, gura aromată a
animalului născut după explozia finală
făcea A

În delirul acelor zile totul devenise alb,
simpatic, trecător. Mașinile se opreau
la stop și așteptau cîte o săptămînă.
Consoana B era așteptată pentru mileniul
trei

Trecere, netrecere, revenire, îndeostulare cu
neprevăzut; uite așa scriu eu versuri uitîndu-mă
la lumea care trece; nu mai știu ce să
imaginez ca să-mi separ gîndurile unele
de altele; o nerăbdare fără sfîrșit mă
subțiază din interior ca pîlnia uriașă
oceanul fictiv; tot crezînd că mă pot
îndepărta de unicul punct fix care ne-a
mai rămas m-am trezit îmbrîncit într-o
gură; mă uit la ea: nu pare înfometată

2 ianuarie

Pe data de doi ianuarie n-am mai putut, m-am
așezat

la mașina de scris și am scris, diferența dintre
fictiv și nefictiv nu mai ținea decît de
urechea smulsă a cîinelui, ureche încă
afîrnîndă, dureroasă la vedere, dar el, cîinele,
era mort, așa m-am adresat apoi singurului
meu invitat de la miezul nopții - eu: ai progresat,
ai computer, încearcă acum să spui măcar
un singur adevăr despre tine (nici

CERȘETORUL DE CĂFEA

de Emil
Brumaru

Rugăciunea detectivului Arthur

1.
Nimeni și nimic nu mă poate opri, la ora cinci
după masă,
Cînd lumina e albă și-n magazii toamna miroase a
praf adormit,
În iarbă să pun un pantof cu șireturi subțiri de
mătăasă,
Așteptînd să se umple cu flori, și să fiu fericit...

2.
Nimeni și nimic nu mă poate opri să caut prin
șanțuri bucăți de ziare,
Să iubesc către seară apa și pietrele mari de sub
poduri; oh, istovit,
Să sărut o scară ce putrezește în brusturii de
lîngă ziduri amare,
În timp ce furnicile trec, și să fiu fericit...

3.
Nimeni și nimic nu mă poate opri să ascut pe o
treaptă a casei satîrul tocit,
Cu care tai carnea suavă de fluturi, ce-i visul
motanilor mei,
Să-nngenunchez pe podele în fața sticlelor lungi
de oțet și ulei,
Fără sfială plîngînd, și să fiu fericit...

4.
Nimeni și nimic nu mă poate opri să desfac în
amurg un ceasornic de fată
(El are roțița de înger!); să găsesc păianjeni
bătrîni în pompe stricate de flit,
Și pe a șaptea ceșcută din sumbrul dulap, o
amprentă ciudată,
Și-apoi să umblu tăcut prin odăi, și să fiu
fericit...

n-a mai fost cazul, timpul s-a schimbat
dintr-o dată, a bătut un vînt rece,
în cîteva ore totul a înghețat)

Cu capul pe teighea

unde? cînd? de ce?
rostind aceste cuvinte
barmanul și-a dat seama că toată viața sa
fusesse fără rost
l-am văzut plîngînd cu capul pe teighea,
m-am apropiat de el
unde? cînd? de ce? continua să murmure
barmanul
consumatorii au încremenit la mese, n-a
mai cerut nimeni nimic
fumătorii și-au stins țigările, băutorii de vin
nu și-au mai terminat vinul din pahare

unde? cînd? de ce?
se auzea din ce în ce mai clar
în liniștea care căzuse peste oraș

Eu și tu

pîș pîș pe fundul oceanului
două languste, eu și tu
ne ducem, a venit clipa
nu știm unde dar știm că trebuie
să fim în mișcare

pîș pîș prin nisipul ud
pe deasupra furtuna
oameni speriați, corăbii care se
scufundă
țărmurile ronțăite de ape,
cutremure, știri proaste

nu ne pasă
eu și tu
două languste

CRONICA EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

Un jurnal tulburător

IL ȘTIAM pe dl. Nicolae Balotă drept un luminat cărturar. Acum, cînd i-am citit jurnalul și mărturisirile memorialistice, am realizat dimensiunile excepționale ale acestei cărturării. Citi-se pînă la 30 de ani, în cele vreo cinci limbi pe care le frecventa, uimitor de mult: literatură beletristică, filosofie, teologie. Îi cunoștea profund, ca puțin alții, pe Maxim Mărturisitorul, pe Meister Eckhardt, von Balthasar, Sf. Augustin, Francisc de Assis, Dionisie Areopagitul, Rudolf Otto, Karl Barth, Origene, Vasile cel Mare, Sfîntul Ioan al Crucii, Toma de Aquino, Maritain, Berdiaev, pînă la misticii evrei din vechime ajungînd la, să spunem, Martin Buber. Este catolic practicant, considerîndu-se ceea ce numește a fi "un ales"; adică un om care crede profund în adevărurile revelate. De aceea toate lecturile sale aveau o apăsătoare dimensiune comparată. Ce profesor extraordinar de filosofie, să repet și eu după d-na Marta Petreu, ar fi fost dl. Nicolae Balotă în Clujul natal, după generația lui Blaga, D.D.Roșca, Liviu Rusu, dacă nu ar fi avut loc catastrofa comunismului postbelic! Dar omul e sub vremi și dl. Balotă, după ce fusese, din anul al patrulea de facultate, preparator la psihologie pe lângă catedra lui Ștefănescu-Goangă, a avut parte de slujbe pasagere la Cluj, apoi, din 1954, prin înaltă protecție a unui fost coleg de liceu, una la București, de funcționar - datorită poliglotiei sale - la un Centru de Documentare Medicală. I se acrise de Cluj, unde i se părea că se sufocă la propriu, sperînd că imensitatea Bucureștiului îi va da mai largi posibilități de mișcare. Greșea. Matca lui era în burgul Clujului, unde se găseau mai toți foștii membri ai Cercului literar de la Sibiu, printre care se prenumăra, și profesorii săi în frunte cu Blaga, pe care-l vizita în cămăruța de la Biblioteca universitară (unde căpătase o slujbă), denumită de poet și de ceilalți "birlogul lui Faust" (Era, desigur, pe vremea cînd poetul și cugetătorul traducea *Faustul* lui Goethe). Dar, ce-i drept, treptat, cerchijștii se stabilesc în București (Cornel Regman, Șt. Augustin Doinaș, I.D.Sirbu, Ion Negoieșcu, Dominic Stanca), încît aici părea a se recoagula vechea grupare literară, mai ales cînd poposea, în capitală, pentru cîteva frumoase zile, și Radu Stanca. Pierduseră nădejdea în renașterea Cercului, în condițiile date. Dar se căutau, avizi, unii pe alții, petreceau în discuții animate, își împărtășeau gîndurile, îmboldindu-se reciproc într-o atmosferă de frățietate camaraderescă. Întîmplarea a făcut să-i cunosc pe atunci, pe unii dintre ei.

Eram tînr redactor la ESPLA din august 1955, unde, de prin 1956 sau 1957, a fost angajat dl. Cornel Regman, lucrînd amîndoi la redacția de critică literară. Aici venea, la două-trei zile odată, mult regretatul Ion Negoieșcu, mereu îmbujorat în obraji și cu intrări timide (arunca, cumva, capul, prin ușa întredeschisă) încît noi îl denuimisem "lepus timidus". Uneori, apăreau și dl. Doinaș, ca și I.D.Sirbu, amîndoi redactori la nou-înființata revistă *Teatru*. Pe dl. Nicolae Balotă nu mi-a fost dat să-l cunosc pentru că, din nenorocire, la începutul lui ianuarie 1956, a fost arestat, ispășind o reclusiune (pușcărie și domiciliu forțat) de nouă ani. Ne-am cunoscut mai tîrziu, prin 1967, pe culoarele acelei edituri, (de unde eu fusesem licențiat în martie 1959), cînd mi-a spus că i se pare că sînt prea tînr pentru studii de sinteză culturalo-politică (în 1966 debutasem cu cartea *Junimismul*). Și asta o spunea d-sa care, încă la 30 de ani, era tobă de carte, gîndind matur, comparatist și cu vocația sintezei! De atunci ne-am păstrat într-o colegialitate respectuoasă, mai tîrziu publicîndu-l la Editura Minerva vreo două cărți învățate, una dintre ele (*Artele poetice ale secolului XX*) reeditînd-o acum doi ani în consacrată colecție "Biblioteca pentru toți". Dar să revin la blestemata reclusiune a d-lui Nicolae Balotă. În 1955, intoxicat de "spiritul Genevei" de atunci, se hotărîse să redacteze un memoriu (împreună cu prietenii săi clujeni frații Boilă, unul dintre aceștia fiind actualul senator dl. Matei Boilă) care să fie trimis în străinătate. Au urmat conciliabule, fiecare a redactat un segment al memoriului. Dar pînă a fi încheiat și tradus aflaseră despre acesta și alții. Cu memoriul isprăvit, au fost sfătuiți să nu-l expedieze pentru că ar dauna strădaniilor episcopilor greco-catolici care năzuiau să obțină, din partea autorităților, anumite drepturi pentru biserica lor. În consecință, au distrus memoriul. Prea tîrziu. Securitatea aflase de el, arestîndu-i pe cei trei redactori. Gestul poate părea de o sublimă zădărnici. Nu era. Pentru că exprima irepresibilă nevoie de a comunica Occidentului destinul tragic al României în general și al Bisericii greco-catolice în special. Era o datorie înaltă de conștiință. Și ea trebuia mărturisită într-un document, chiar dacă lumea Occidentului nu mai putea, atunci, în 1955, interveni în imperiul țarilor din estul Europei, subjugate sovieticilor, din 1944-1945, cu acordul marilor puteri (SUA, Anglia) occidentale.

Ceea ce comunică autorul în însemnările sale din 1954-1955, completate cu

acele completări ("remember") din anii nouăzeci este nespus de interesant. Interesant, mai întîi, pentru că ne dezvăluie preocupările unui tînr cărturar în vremuri vrăjmașe. Lecturile sale statornice, în cele mai variate - am mai spus-o - domenii ale umanităților sînt instructive și pilduitoare. Și e o lectură cu sistemă, petrecută în bibliotecă (cu precădere la Biblioteca Relațiilor cu Străinătatea, pe care și eu am frecventat-o prin acei ani și unde îl întîlneam pe Aderca citînd pentru lucrarea sa despre Goethe, interzicînd, cu bătaia fermă a unui creion în masă, a celor mai nevinovate sușoteli). Apoi semnificativă și, încă o dată, de un mare interes documentar pentru cunoașterea epocii e lumea mediilor frecventate de autor. Și nu neglijez a relata, mai întîi, cum se cuvine, întîlnirile cu Blaga și sentimentele încercate, atunci, de marele poet și filosof. Prin 1954-1955 Blaga era mîguit că i s-a încredințat traducerea *Faust*, semn că autoritățile comuniste îl iau în seamă, acordîndu-i atenție ("totuși au nevoie de mine", spunea el satisfăcut). În mai 1955 poetul era foarte mulțumit pentru că pe traducerea lui *Faust* i se plătise foarte mult, aproape exorbitant. Mărturisirea lui Ivașcuk, prin anii 1980, în casa familiei Balotă de la Paris, că el ar fi avut misiunea de a-l concilia pe poet cu regimul comunist e, probabil, incontestabilă. Numai că, potrivit cărții, din 1998, a d-lui Pavel Țugui *Amurgul demiurgului* (autorul acestei cărți a fost înalt demnitar la Secția de propagandă a CC al PMR), tratative au fost purtate mai înainte cu Blaga (emisari au fost Miron Constantinescu odată și, apoi, chiar N. Ceaușescu) și poetul s-a lăsat convins să colaboreze, stabilindu-se că, după un articol în care să laude realizările regimului comunist (pe care l-a scris și publicat în *Contemporanul*), să i se publice, în reviste, apoi în volum, versurile inedite. Convenția a fost respectată de ambele părți și dacă poetul nu murea în 1961, cine știe cite articole propagandistice (și de ce fell!) nu ar fi scris Blaga. De altfel, Negoieșcu și chiar N. Balotă avuseseră prilejul, prin 1954, să ridice amar de articolele lui Blaga inserate în - oroare! - chiar gazeta de perete a Bibliotecii universitare din Cluj. Tentația poetului de a colabora cu regimul comunist se manifestase, deci, de timpuriu. Impresionant e portretul lui Vianu, realizat în urma unor vizite sau peripatetice discuții pe străzile din preajma casei cărturarului. Era mereu prudent și retractil, uimit de diversitatea lecturilor tînrului lui Balotă. Lui Negoieșcu i-a comunicat opinia contrariată: "Pentru mine e un mister Balotă ăsta. E tînrul cel mai cultivat, cel mai savant din cîți cunosc... Nu știu ce să cred despre el. Văd întrînsul uneori un credincios, un om de vocație mistică, alteori o natură de artist, un literat cu gusturi și ele foarte variate, între clasic și extravagant". E un diagnostic, să recunoaștem, destul de potrivit. Apar, apoi, cu siluetele știute, Ion Chinezu (blamat de autorul jurnalului pentru antisemitismul său primitiv), Vladimir Streinu vizitat și la slujba sa de paznic la o stranie bibliotecă din parcul Herăstrău, Șerban Cioculescu care la fiecare întîlnire îl numea pe Blaga "mistagogul de la Cluj", Mihai și Mariana Șora, Constantin (aici Costăchel) Țoiu, grupul de tineri catolici care se întîlneau la biserica Saint Vincent de Paul (în care se relevă latinistul Hincu), Pericle Martinescu, Pavel Chihai și încă destui alții. Un loc special ocupă, în însemnările din jurnal, gruparea numită a uraniștilor (homosexuali) "printre care Negoieșcu (incontestabil, personajul principal al jurnalului, datorită prieteniei sale calde cu autorul), Stere Popescu, Mihai Radulescu, Petru Comarnescu, Ovid Constantinescu. Unii, ca Negoieșcu, își recunoșteau condiția, cei mai mulți (ca, de pildă, Comarnescu) o negau cu violență. Dar

Nicolae Balotă, *Caietul albăstru*. Timp mort 1954-1955. Rememorări 1991-1998. Editura Fundației Culturale Române, două volume, 1998.

tipologia lor (vezi pagina 250 în al doilea volum) e bine, cu finețe surprinsă. Și lăplînge, justificat, starea de fapt. ("Căci suul homoerotic este incomparabil mai dant decît al nostru, cel heteroerotic. Pînă într-o anumită perspectivă, homosexualitatea este o fixație, este o obsesie. De aceea deși profund «neserioși», uraniștii căutăm de ușor pradă anxietăților, adevărate obsesii thanatice"). Într-un loc, ca o completare din 1997, la o pagină din jurnalul se explică, limpede, cum de nu s-a atras spre mișcarea legionară (lucru cunoscut că s-a întîmplat cu Negoieșcu Mihai Șora). Și motivează aceasta printr-un fuzul antisemitismului. Nu a fost seducătoare totalitarismele acestui secol, bucură că educația sa catolică religioasă l-a ferit de această năpastă. "Fascismul și comunismul departe de a constitui un apogeu al modernului, cum credeau și mai târziu, pot fi tentative de recreare a Evului Mediu". Îi judecă aspru pe legionari, în care nu vede o sectă mistică gaoasă ci o grupare politică teroristă. Ieșeași negative aprecieri nutrea, în 1955, de Nae Ionescu și elevii săi deveniți legionari. "Generația discipolilor lui Nae Ionescu (Eliade, Cioran, Noica etc.) a rămas la lîngă unui modernism agonizant. «Profetia»", pe care nu i-au asimilat suficient, tru ca să nu se poată despărți de ei în mod fecund, le-au pecetluit soarta. Păcate, poartă cu toții «semnul Fiului Căci, înainte de toate, din motive filosofice ei n-au putut să depășească planul istoric. Ca niște oameni atît de «deși» să adoarmă sub privirea hipnotică a magician minor precum Nae Ionescu și nu mai vorbim de fascinația exercitată asupra lor de Codreanu) este greu de înțeles. Cu atît mai puțin pot înțelege și mai puțin admite atracția pe care mișcarea legionară o exercitat-o asupra lor. Explicația, nu în justificarea acestei adevărate trădări a cîilor spiritului, este de ordin filosofic mai profund încă, de ordin moral și religios. Erau epigonii tardivi ai unei filozofii de sfîrșit de veac. Discipoli amatori. Hegel, imitatori întîrziți ai lui Nietzsche, schopenhauerieni dezabuzăți, existentiști unor «trairi» exaltate și vane, s-au găsit ce nu s-ar fi sinucis în veci, toți pseudofilosofi s-au lăsat antrenati în aventură singeroasă care - dacă ar fi înțeles - i-ar fi lichidat pînă în cele din urmă. O știm bine și din experiența fraților lor inamici, a intelectuali de stînga lichidați de cei pe care i-au salvat, Căci, să nu fim se vorbească despre «doxia» lui Nae Ionescu, despre «mistică legionară», despre știința religiei (realizată numai ca știință, nu ca sursă de existență). Lipsiți aceștia de credință au sacralizat în sfera politicului (sau în cel bun caz în sfera unei științe a religiei) ceea ce este ai rău, au crezut că l-au salvat S-au închinat Fiarei".

Jurnalul d-lui Nicolae Balotă, tulburător, e o lectură cuceritoare, pe care o recomandăm, calduros, cu stăruință.

INSTITUTUL EUROPEAN NOUTĂȚI

Colecția **Eseuri de ieri și de azi**

Tzvetan Todorov

Omul deșezădăcinat

Traducere și prefață de Ion Pop

Colecția **Oglinzi paralele**

Walter M. Bacon Jr.

Nicolae Titulescu

Traducere de Cosmin Angheloni

Prefață de V. Fl. Dobrinescu și

Kurt W. Treptow

ISBN 973-586-154-2
320 pag

ISBN 973-611-024-9
224 pag

În curs de apariție: Maria Gaiță, *Drept civil. Obligații* (Colecția Universitaria)

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: euroedit@mail.dntis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

CRONICA MELANCOLIEI

de Ileana
Malancioiu

Așa cum ați aflat, probabil, din presă, și, 20 aprilie 1999, când s-au împlinit 50 ani de la nașterea lui Hitler, niște adolescenți mascați au pătruns în biblioteca de la *Columbine high school* din Littleton (Colorado) unde au omorât și au rănit zeci de persoane. Acesta este al cincilea măcel dus într-un liceu american în ultimii ani. Al s-a soldat cu 25 de morți. 2 dintre profesori - care erau elevi ai aceleiași școli - au sinucis. Cercetările de până acum au scos la iveală faptul că făceau parte dintr-o grupă obsedată de moarte și violență. Ei își spuneau *mafia în trench-coat*, erau 20 de aderenți și *atacă minoritățile, nenii de culoare, precum și pe cei care critică sportul*.

Președintele Bill Clinton s-a declarat *at și întristat* de acest măcel și a ținut să precizeze că prin el s-a produs *cea mai importantă pierdere dintr-un liceu american, unde împușcăturile s-au înmulțit drastic în ultima vreme*. În final el a spus că *nu va fi capabil să explice niciodată a ce s-a întâmplat la Littleton*.

Tragedia celor aflați în acea bibliotecă lărară la ora fatală ne-a șocat și ne-a înfruptat toți, deși după bombardamentele din Iugoslavia, care n-au ocolit nici școlile, nici alele, nici cimitirele și n-au fost întrete nici măcar în noaptea de Înviere, cremă că nu ne mai poate șoca nimic. Poate tragedia asta nu m-ar fi obsedat totuși de tare dacă, după ce am luat act de ea, aș fi urmărit talk-show-ul al cărui punct de plecare a fost publicarea în *Adevărul* a unui text de adeziune la intervenția NATO în Iugoslavia și la oferirea spațiului aerian pentru operațiunile sale (intitulat *Opțiunea societății civile într-un moment de cumpănă* și semnat de aproximativ 80 de intelectuali, a căror listă începe cu Gabriel Liiceanu) și a unui comentariu al acestuia (intitulat *Trocul singelui* și semnat de Cristian Tudor Popescu).

Voi spune, din capul locului, că eu cred că opțiunea societății civile este cea reflectată prin ultimele sondaje din care aflăm

că 76 % din populația țării se pronunță în favoarea încetării imediate a bombardamentelor și a revenirii la masa tratativelor. Pentru că nimeni dintre cei bombardați într-un spital, într-un tren, ori într-un convoi de refugiați nu se mai poate consola cu gândul că ar fi fost ucis din greșală. Iar *adevăratul interes național* - a cărui invocare de către cei mai convingși internaționaliști ai noștri ne face o deosebită plăcere - nu poate fi apărut legitimând ori sprijinind o agresiune. Orice s-ar obține pe această cale. Pentru că dacă Alianța Nord-Atlantică își încalcă statutul pentru a bombardarea o țară care nu face parte din ea, nu avem nici o garanție că nu și l-ar putea încălca și pentru a bombardarea una primită deja sub mult râvnita umbrelă a sa.

Confruntarea dintre *raționalul* Gabriel Liiceanu (care, cel puțin în prima parte a dialogului, s-a străduit să pledeze în favoarea bombardamentelor pe un ton calm și convingător, mulțumindu-se să-și bată din când în când adversarul pe umăr, zâmbind ironic către telespectator - și *violentul* Cristian Tudor Popescu (care a fost de la început așa cum îi stă în fire, dar a tunat și a fulgerat împotriva bombardamentelor, pentru că n-au ocolit nici convoaiele de refugiați și morții din cimitire) printr-o stranie coincidență, s-a întâmplat să aibă loc în aceeași zi cu *masacrul din bibliotecă*. Lucru care m-a făcut să revin la imaginile de coșmar văzute cu puțin timp înainte și să mă întreb: dacă Bill Clinton ne spune că *poate nu va ști niciodată să explice ce s-a întâmplat la Littleton*, cum se face că poate să explice ce s-a întâmplat în Kosovo atât de bine încât a reușit să facă un om care gândește să nu mai aibă nici o îndoială?!

După ce ni s-a spus că Rugova ar fi fost executat și că cele două coloane de refugiați nu ar fi fost bombardate de NATO, e greu să mai credem ce ni se spune. Cu atât mai mult cu cât și fără războiul informațional la care asistăm, într-o zonă fierbinte, adevărul nu e ușor de aflat. Masacrul de la Hebron nu ar fi fost atribuit

în nici un caz unui evreu, dacă nu era descoperit fanaticul care l-a săvârșit. Iar despre genocid s-a vorbit și la noi în decembrie 1989. Fără îndoială, contează și un singur mort, iar cei care au tras în niște civili neînarmați nu pot fi scuzați pe motiv că nu au fost 60.000 de victime, așa cum s-a spus. Dar nu pot să nu mă gândesc cum sînt folosite cifrele când vrea cineva să convingă prin ele. Numărul celor împușcați după dispariția *odiosului* a fost mult mai mare decât cel dinainte, dar asta nu i-a împiedicat pe americani să le dea undă verde rușilor să-l sprijine pe urmașul acestuia, cum am aflat din documentele de la arhivele SUA, apărute cu șapte ani mai târziu chiar în revista *22*. Care, e cert că nu putea să încurce Vestul cu Estul, ca alte publicații.

Dar să lasăm aceste istorii și să revenim la confruntarea care a ținut toată lumea cu suflul la gură. Inclusiv pe mine. Chiar dacă în capul meu peste masacrele care ar justifica bombardamentele se suprapunea în mod obsesiv *masacrul din bibliotecă*. Când n-am mai fost în stare să-înțeleg ce se întâmplă, m-am scuzat în fața mea spunându-mi că e de vină obsesia aceea de care n-am reușit să mă eliberez și că oricum n-aș fi avut cum să privesc acest spectacol la rece. Pentru că nu puteam să fiu *ca românul imparțial* în raport cu cei doi combatanți, oricât de mult i-aș prețui pe amândoi.

În pofida tonului greu de suportat de către adversar adoptat în, cele din urmă, de ambele părți - sau poate chiar și datorită acestuia - confruntarea autentică la care am asistat s-a dovedit a fi mai mult decât necesară, de vreme ce se vorbește despre ea infinit mai mult decât despre cea formală a șefilor de stat și de guvern aflați la jubileul NATO, unde nimeni nu se îndoia că bombardamentele ar constitui o binefacere. Fără îndoială, această confruntare a justificat riscul asumat de cei doi combatanți, numai că, din păcate, Cristian Tudor Popescu n-a reușit să-l scoată din sărite doar pe filozoful Gabriel Liiceanu, cu care până la urmă

o scotea el la capăt, ci și pe ziarista Gabriela Adameșteanu. Care nu știu dacă va apela din nou și la Justiție, dar ține să avertizeze populația cum că prestația din presă a redactorului șef de la *Adevărul* ar fi deosebit de dăunătoare. Pentru că *pîrlul*, care este un scriitor *apreciat de anumiți colegi ai săi*, datorită structurii lui emoționale ar confunda nu numai presa cu literatura, ci și punctele cardinale.

Din aceste afirmații s-ar putea deduce că *anumiți colegi ai lui Cristian Tudor Popescu*, dat fiind că ne place cum scrie un biet literat ca el, rătăcit în presă, n-am mai fi colegi și cu d-na Adameșteanu, care este o ziaristă pîrsingă. Îmi pare nespun de rău, dar ce-aș putea face. Asta e situația. Oricum, eu apreciez în mod deosebit prestația sa din *România liberă*, prin care apără așa-zisa *Opțiune a societății civile*. Cu atât mai mult cu cât cred că n-ar fi exclus ca unele personalități iscalite dedesubtul textului în discuție - pe care nu prea aveau cum să-l citească - să-i datoreze în întregime faptul că se află pe listă. Fac afirmația aceasta gîndindu-mă cum era să mă trezesc eu în GDS, fără să bag de seamă, din inițiativa d-nei Adameșteanu. Mai avea nevoie de un vot în ședințele Grupului și considera că trebuie să fac și eu ceva pentru dînsa, fiindcă m-a publicat. Cu privire la această publicare, ar fi de citat superbul text *Foșgăiei doctrine* al lui Dorin Tudoran, pe care, dacă nu era vorba în el și despre mine, mi-ar fi plăcut foarte mult să-l comentez. Faptul că știm ce gîndesc și *anumiți colegi ai noștri* pe care nu i-am mai putut citi înainte de 1989 face parte oricum dintre puținele bucurii ale așa-zisei libertăți cîștigate prin ceea ce ne amintea textul colectiv la care m-am referit că s-a numit *revoluția noastră*. Libertate pe care, oricum aș fi taxată, eu refuz să cred că Dumnezeu ne-ar fi dat-o pentru ca să poată avea NATO, sau cine știe cine, dincotro să bombardeze mai bine.

Radio România Cultural

Dintre emisiunile Redacției Literatură, Arte, Știință va urmări să ascultați:

- Miercuri 5 mai, pe Canalul România Cultural (CRC) la ora 10 - Poezie românească. Mircea Streinul. Versuri în interpretarea artistului George Ivașcu. *Redactor Ioana Diaconescu*. La 20.45, pe C - București, istorii scrise și nescrise. "Cartea românească" și unca literară". Colaborează Dinu Roco. *Redactor Victoria Nitriu*. La 21.30 pe CRC - Portrete și evocări literare. Ion Biberi. Colaborează Ioana Diaconescu, Barbu Cioculescu și Nicolae rescu. *Redactor Anca Mateescu*. La 23.50 pe CRC - Poezie universală. Versuri de Anna Ahmatova. Traduceri de Madeleine tutescu. Lectura actriței Lucia Mureșan. *Redactor Dan Verona*.
- Joi 6 mai, pe CRC, la ora 9.50 - Poezie românească. Mariana nitrescu. Versuri în interpretarea actriței Florina Luican. La 10.30 pe CRC - Invitatul special: Literatură, critică și istorie literară. Virtutiile dialogului - identitate în diversitate. Interviu cu Miron opol. *Redactor Maria Urbanovici*.
- Vineri 7 mai, pe CRC, la ora 12.30 - Arte frumoase. Școala românească interbelică de pictură în confruntări internaționale; poziția de la Charleroi, Belgia; Semicentenarul Gh. Petrașcu. Învorbire cu istoricul de artă Radu Ionescu. *Redactor Aurelia canu*. La ora 18.03, pe CRC - Invitatul special: Arte. Interviu cu Ivan Theodorescu. *Redactor Roxana Păsculescu*.
- Duminică 9 mai, pe CRC, la ora 9.50 - Poezie românească. Lucian Blaga. Versuri în interpretarea actriței Mariana Mihut. La 15, pe CRC, Revista Literară radio. Din sumar: Cronica literară Monica Spiridon; Tableta emisiunii de Al George; Opera lui Lucian Blaga la sfârșit de veac. Comentează Cornel Moraru. *Redactor Georgeta Drăghici*. La 23.50, pe CRC - Poezie universală. Traduceri de Lucian Blaga. Versuri de Bachilides, François Villon, Edgar Allan Poe, în lectura actriței Elena Sereda. Pe Canalul România Actualități (CRA) la ora 23.50 - Revista revistelor de cultură. *Redactor Nicolae Breb Popescu*.
- Luni 10 mai, pe CRC, la ora 9.50 - Poezie românească. Ion Blaga (70 de ani de la naștere). Versuri în lectura autorului. La 10.30, pe CRC - Cărți, idei, manuscrise. Din sumar: Jurnal de lectură Florin Manolescu - "Litere în tranziție"; Monica Pillat - "Ntințe suspendate"; Scriitori la masa de lucru: Mircea Horia Ionescu. Colaborează Al Balaci, Barbu Cioculescu și Cornel man. *Redactor Ileana Corbea*.
- Marți 11 mai, pe CRC, la ora 12.30 - Presa culturală, încotro? Discuție revista "Contrapunct". Colaborează Marilena Preda și Ioan Vieru. *Redactor Eugen Lucan*. La 21.20 pe CRC - Tururi în premieră. "Aciduțu", povestire de Traian T. Coșovei (ment). *Redactor Ion Filipoiu*. La 21.30, pe CRC - Zări și etape. Dialog Paul Zarifopol; Avangardismul lui Stephan Roll. *Redactor Cornelia Marian*. Pe CRA, la 23.45 - Scriitori la microfon. Dan Grigorescu. *Redactor Liviu Grăsoiu*.

România literară

Consiliul Uniunii Scriitorilor

La ședința Consiliului Uniunii Scriitorilor din 27 aprilie 1999, s-a prezentat o informare privind activitatea Uniunii Scriitorilor în trimestrul I 1999. Consiliul a luat, de asemenea, cunoștință de Raportul Comisiei sociale, a stabilit, prin vot secret, componența juriului care va acorda premiile pentru 1998 și a aprobat lista cu noii membri ai Uniunii Scriitorilor, înaintată de Comisia de validare. Noii membri ai Uniunii Scriitorilor sunt:

Petre Bucinschi, Oana Maria Cajal, Radu Ciobotea, Mariana Cojan-Negulescu, Stavros Deligorgis, Adrian Derlea, Pavel Gătaianu, Dumitru Hurubă, Claudiu Iordache, Rodica Lascu Pop, Iulia Pană, Petru Păcurariu, Nicolae Roșianu, Coleta De Sabata, Paul Sârbu, Florian Stanciu, Domnița Ștefănescu, Elefterie Voiculescu.

CALENDAR

5.V.1919 - s-a născut <i>Mihnea Gheorghiu</i>	8.V.1930 - s-a născut <i>Florin Chirițescu</i> (m. 1997)
5.V.1919 - s-a născut <i>George Uscătescu</i>	8.V.1933 - a murit <i>Spiridon Popescu</i> (n. 1864)
5.V.1922 - s-a născut <i>Dumitru Hâncu</i>	8.V.1937 - s-a născut <i>Darie Novăceanu</i>
5.V.1927 - s-a născut <i>Vicu Mândra</i>	8.V.1948 - s-a născut <i>Vasile Dan</i>
5.V.1933 - s-a născut <i>Gheorghe Zaru</i>	8.V.1950 - s-a născut <i>Gheorghe Crăciun</i>
5.V.1940 - s-a născut <i>Dumitru Udrea</i>	9.V.1895 - s-a născut <i>Lucian Blaga</i> (m. 1961)
5.V.1948 - a murit <i>Sextil Pușcariu</i> (n. 1877)	9.V.1918 - a murit <i>George Coșbuc</i> (n. 1866)
6.V.1908 - s-a născut <i>Ion Vlasu</i> (m. 1997)	9.V.1931 - s-a născut <i>Victor Vântu</i>
6.V.1922 - s-a născut <i>George Lăzărescu</i>	9.V.1943 - s-a născut <i>Sterian Vicol</i>
6.V.1930 - s-a născut <i>Dorel Dorian</i>	9.V.1946 - a murit <i>Pompiliu Constantinescu</i> (n. 1901)
6.V.1941 - s-a născut <i>Paul Tutungiu</i>	10.V.1858 - s-a născut <i>D. Teleor</i> (m. 1920)
6.V.1943 - s-a născut <i>Laurențiu Ulici</i>	10.V.1925 - s-a născut <i>Nicolae Frânculescu</i> (m. 1993)
6.V.1951 - s-a născut <i>Victor Gh. Stan</i>	10.V.1929 - s-a născut <i>Ion Horea</i>
6.V.1961 - a murit <i>Lucian Blaga</i> (n. 1895)	10.V.1945 - s-a născut <i>Șerban Codrin</i>
6.V.1962 - s-a născut <i>Ioan Vieru</i>	11.V.1903 - s-a născut <i>Virgil Birou</i> (m. 1968)
7.V.1920 - a murit <i>C. Dobrogeanu-Gherea</i> (n. 1855)	11.V.1924 - s-a născut <i>Aurel Gurghianu</i> (m. 1987)
7.V.1926 - s-a născut <i>G.I. Tohăneanu</i>	11.V.1931 - s-a născut <i>Laurențiu Cernet</i>
7.V.1931 - s-a născut <i>Ștefan Iureș</i>	11.V.1940 - s-a născut <i>Gheorghe Istrate</i>
7.V.1937 - a murit <i>George Topârceanu</i> (n. 1886)	11.V.1941 - s-a născut <i>Crișu Dascălu</i>
7.V.1938 - a murit <i>Octavian Goga</i> (n. 1881)	11.V.1958 - a murit <i>Ion Breazu</i> (n. 1901)
7.V.1964 - a murit <i>Septimiu Bucur</i> (n. 1915)	11.V.1984 - a murit <i>Virgil Tempeanu</i> (n. 1888)
7.V.1968 - a murit <i>George Ciprian</i> (n. 1883)	11.V.1990 - a murit <i>Theodor Mănescu</i> (n. 1930)
8.V.1923 - s-a născut <i>Traian Iancu</i> (m. 1997)	

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI PIAȚA UNIVE'SITĂȚI

(III)

PROTOPOLITICUL românesc de după decembrie 1989 a compromis unul din termenii fundamentali ai tranziției și democrației – *compromisul*. Încărcătura peiorativă a cuvântului a devenit dictatorial preponderentă, semnificațiile pozitive fiind cu totul adumbrite. Toată lumea acuză pe toată lumea de a fi făcut compromisuri, în vreme ce actorii politici importanți exact asta nu au făcut – compromisurile necesare tranziției, compromisurile fără de care nu există democrație. Chiar și acolo unde s-au încropit alianțe, unele chiar de guvernământ, majoritatea crizelor vin tot dintr-un subconștient terorizat de regula *"Cîștigătorul ia totul!"*. În vremea aceasta, literatura de specialitate înregistrează noi analize despre compromis ca esență a democrației.

În ianuarie 1982, unul din liderii stîngii spaniole, intervievat de Donald Share, declara: *"Democrația și consolidarea ei sînt pe primul loc, înaintea programelor noastre politice... deoarece dreapta spaniolă a demonstrat că poate există foarte bine și în regimuri autoritare și în regimuri democratice, în vreme ce stînga poate supraviețui numai într-un context democratic."* Iar în octombrie 1989, întrebare de revista *Time*: *"Partidul dumneavoastră se numește socialist. Ce înseamnă asta pentru dumneavoastră?"*, Felipe Gonzales replica: *"Rugați-i pe unguri să mă ajute să răspund la această întrebare."* Înainte de a refuza "orice compromis", dreapta românească ar fi trebuit să-și amintească dacă a putut supraviețui într-un regim autoritar de stînga. La rîndul ei, stînga românească ar fi trebuit să-și aducă aminte că a jucat un rol important între cele două războaie mondiale. În felul acesta, am fi înțeles cu toții un alt motiv pentru care în România postdecembristă *modelul spaniol* a fost de la bun început unul imaginar.

În numărul din 15 iunie 1989 al revistei *The New York Review of Books* se regăsește acest chin al tranziției, incapacitatea de a construi compromisuri. Unul din liderii comuniști polonezi ai momentului constată: *"Toate cărțile de școală ne spun că de*

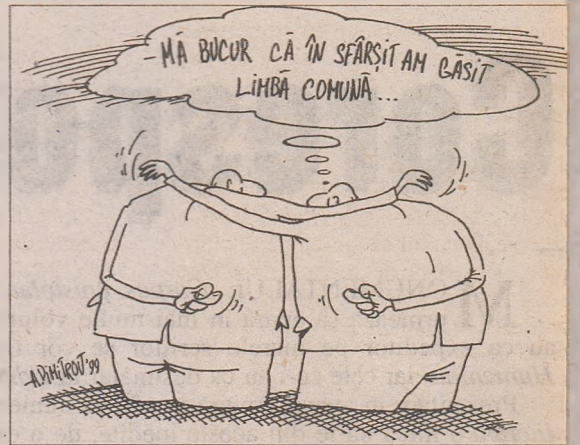
dificil este să cucerești puterea, dar nici una nu spune că de dificil este să renunți la putere. Adică, la toată puterea. Cînd într-o Europă Răsăriteană, dreapta (abia ieșită de la index) este incapabilă să suporte compromisurile necesare democrației, iar stînga (pînă mai ieri, totalitară) este incapabilă să-și imagineze cum poate renunța la o parte a puterii prin aceleași compromisuri implicate de procesul democratizării, tranzițiile n-au cum fi simple. Unul din elementele ce determină diferențele între tranzițiile postcomuniste ale Europei Centrale și Răsăritene este viteza cu care s-a încropit un centru politic. Un alt element ar fi calitatea acestui segment al eșichierului. Or, paloarea centrului de după 1989 a fost și, într-o măsură, rămîne una din caracteristicile spectrului politic românesc.

Orice partid, serios interesat de a participa la jocul politic, își stabilește o platformă maximală și una minimală pentru realizarea scopurilor urmărite. Fără așa ceva, intrarea în dialog este irelevantă, iar participarea la negocieri, o pierdere de timp. În perioadele de tranziție, rolul centrului devine fundamental, el jucînd rolul unui broker, fără ale cărui bune oficii dreapta și stînga riscă să-și epuizeze eforturile într-un nesfîrșit lanț de hărțuiri reciproce. Un centru puternic și activ asigură unul din scenariile tranziției democratice cunoscut sub numele de *garantismo*. Miezul unui asemenea cadru este tocmai compromisul. Prin el, ne spune Di Palma, se poate evita aștit monopolul unei majorități, fie ea și temporare, asupra instituțiilor, cît și monopolul oricărei instituții asupra naturii rezultatelor activității ei. Pentru ca un asemenea scenariu să opereze, este nevoie ca actorii politici să accepte ideea că s-ar putea alege, pentru o vreme, chiar cu mai puțin decît stabilesc platformele lor minimale. De fapt, chiar în asta constă știința compromisului. *"Date fiind constrîngerile exercitate de dreapta și stînga",* scrie Di Palma, *"cel mai bun rol pe care-l poate juca un centru mediator este să convingă extremele să facă sacrificii reciproce ce merg dincolo de intențiile ori așteptările inițiale. Asta în schimbul posi-*

bilității de a-și proteja capacitatea de a coexista într-o formă reformată. Acesta este rolul instituțional al lui garantismo." Dintre democrațiile europene, Italia este cea care folosește aproape permanent o asemenea soluție.

Realismul acestui cadru constă într-o axiomă foarte simplă: atîta vreme cît asupra celor ce au fost nu mai putem interveni, reconcilierea fundamentală vizează viitorul, nu trecutul. Dacă obiectivul este atins, vindicarea rănilor trecutului devine ea însăși mai mult decît un deziderat. Robert A. Dahl semnalase în *After the Revolution?* balanța între a pierde și a cîștiga. Calitatea unui cadru de tip *garantismo* stă și în faptul că asigură un sistem competitiv, în care ce pierzi azi poți cîștiga mâine, că exclude pe cît posibil aștit dulcele monopol al victoriilor, cît și pe cel, foarte amar, al înfrîngerilor. Di Palma, care, în multe situații, refracează o parte a adevărilor axiomatice lansate de Dahl scrie: *"...a consimți să pierzi (azi) este o condiție axiomatice pentru a cîștiga alte ori."* Democrațiile se disting între ele și prin efortul mai mare sau mai mic de a balansa raportul între victorie și înfrîngere. Un cadru de tip *garantismo* nu te apără împotriva înfrîngerii, ci apără șansa de a cîștiga. Analizii politici ce s-au îndoit de valorile modelului spaniol, numindu-l *continuismo* (evident, în opoziție cu *garantismo*), îi reproșau că, de fapt, nu făcea nimic altceva decît să continue trecutul în forme noi. Nu seamănă această obiecție, oare, cu acuzația de neo-, cripto-comunism adusă de opoziție celor două "administrații" ale d-lui Ion Iliescu? Cît de diferite sînt cele două modele rămîne evident.

Ajunși aici, nu putem ocoli rolul celor ce garantează tranzițiile. Concluzia (la care aderă, cu nuanțe diferite, analiști ca James Andrew, Dankwart Rustow, Giuseppe Di Palma, Albert O. Hirschmann și alții) este că tranzițiile conservatoare produc

democrații conservatoare. România de astăzi este un exemplu elocvent de impas care conduc asemenea tranziții. Este vorba de costurile sociale, spectrul pe care-l flutură astăzi opoziția din România. Numai aceste costuri au devenit atât de mari, tot mai datorită tranziției de tip conservate practicate de această opoziție pe cînd afla la putere. Indiferent de momentul care încep și cum încep aceste tranziții, atîta timp cît sînt păstorite de lideri comuniști reformați, multe din ele rămîn conservatoare și conduc spre democrații conservatoare, fiindcă astfel de actori politici sînt mai degrabă preocupați de o iluzorie capacitate a comunismului de a se reformata decît de crearea unei democrații competitive. Cîștigătorii aparținînd primului val de tranziții (Gorbaciov) sau ultimul (Iliescu), asupra unor asemenea actori politici statul ce a impus dictatura unui singur partid a pus o amprentă definitivă. Neajunsul tranzițiilor conduse de acest fel de reformiști este că rămîn "tranziții de vîrf". Oamenii care au ieșit în stradă, justificînd căderea dictaturii lui Nicolae Ceaușescu, nu au avut aproape nici un rol determinarea tipului de tranziție în care fost angajată România. *Design*-ul acestora aparținut integral vîrfului piramidei sociale.

Iată și cîteva din argumentele invocate de Andrew Janos (*Social Theory and the Dynamics of Political Change in Communist Societies*, 1989) consideră că preocuparea de căpătîi a comunismului "a făcut mai degrabă una pentru chestiuni externe, decît pentru cele interne, deoarece felul și nu a fost să prindă din urmă națiuni avansate, ci să distrugă o economie mondială modernă care, chipurile, multiplica model al disparităților economice epuizante." Di Palma reamintește că: *"Deși Stalin a respins viziunea lui Troțki despre revoluție globală prin intermediul revoluțiilor populare, hegemonia sovietică globală prin intermediul unei diplomații convenționale și prin expansionism continuat să constituie obiectivul său central."* (□) *"Nici moartea lui Stalin nu a însemnat o abandonare a obiectivului global, ci, mai degrabă, o retragere urmînd consolidarea provocarea adresată Occidentului de către comunism sub stindardul coexistenței pașnice."* (□) *Adevărata alternativă socială și politică permanentă democrației liberale nu doar pe plan intern, mai degrabă, pe plan global."*

La mijlocul anilor '80, Samuel Huntington considera că *"în fapt, probabilitatea unei dezvoltări democratice în Europa Răsăriteană este nulă."* Chiar dacă prăpăcioasa previziune a istoricului american fost infirmată în bună măsură, unul din argumentele pe care se baza raționamentul lui Huntington a fost pe deplin confirmat de realitățile românești postdecembriste: sistemul comunist, în curs de reformă, renunță cu greu la controlul politic asupra economiei. De aceea, mi se pare foarte dificil de respins constatarea că tranzițiile conservatoare conduc la democrații conservatoare.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

UN CUVÎNT MISTERIOS

SE ÎNTÎMPLĂ să descoperi uneori că un anumit cuvînt, în aparență banal și frecvent, lipsește pur și simplu din dicționare. Efectul lingvistic al unor asemenea absențe e lesne de înțeles: un cuvînt obișnuit devine o problemă de rezolvat, un caz de investigat. Pentru un străin, cuvîntul rămas fără definiție, fără atestări și fără date e în primul rînd greu de înțeles, și apoi greu de plasat în registrele stilistice ale românei; singurele repere rămîn contextul în care cuvîntul a fost găsit - și analogia. Cu timpul, trecînd o anumită modă sau dispărînd obiectul, în situația străinului ajung chiar vorbitorii nativi: ne putem imagina (n-ar fi, desigur, o dramă - ci aproape o comedie) autorul de ediții critice care, pentru a pune o notă la un text românesc din secolul al XX-lea, răscolește disperat dicționare și enciclopedii pentru a afla ce era, în acele timpuri, o *drujbă*. Cuvîntul *drujbă* (cu sensul de "ferăstrău cu motor") nu apare în DEX, nici măcar în ultima ediție, din 1996 - și nici în alte dicționare curente (cum nu le-am putut verifica pe toate, evit aici generalizarea). Doar în dicționarul lui Tiktin, de la începutul secolului, reeditat de Paul Miron cu adăugiri (1986-1989), poate fi găsită forma lexicală, dar cu sensul etimologic "prietenie" (care se găsește în rusă, ucraineană, sîrbă), ilustrat prin citatul paremiologic "Slujba-i slujbă, druja-i drujbă", din V.A.Urechia. Cuvîntul ilustrează categoria bine cunoscută a evoluțiilor metonimice de la numele propriu de produs (marcă, firmă) la un nume comun. Fenomenul există în toate limbile, cu diferența explicabilă comercială că același obiect e numit în limbi diferite după mărci diferite. La noi, exemple relativ recente din această categorie sînt cuvinte precum *carioca*, *fișet*, *xerox*. Despre *fișet* a scris Mioara Avram în *Limba română* nr. 2, 1990, observînd că termenul, deși de uz curent, nu e înregistrat în dicționarele noastre și apare de aceea în texte în diverse variante grafice. La început, e normală ezitarea (reflec-tată în oscilațiile grafice, în scrierea cu sau fără majusculă)

între considerarea unor cuvinte de acest tip ca nume proprii, de neinclus în dicționare, și adevărate nume comune. În cazul lui *drujbă*, nu am datele tehnice exacte; originea cuvîntului mă face să presupun intrarea produsului pe piață în anii de după al doilea război mondial, în perioada economiei "lagărului" estic și a denumirilor propagandiste de tipul "Înfrățirea între popoare". Transformarea în nume comun e semnalată, cum se știe, de articulare, de mărcile gramaticale - și este deplin confirmată de largirea semantică. În atestările actuale, nu mai e vorba de ferăstrău cu marca *Drujba*, ci pur și simplu de orice ferăstrău cu motor. Lucrul se observă cu ușurință în prezent, în anunțurile de mică publicitate: "Vînd frigider, motor trifazic, *drujbă*, cazan pentru țuică", "*drujbă* 40 cm - 500 DM", "*drujbă* pe benzină, preț negociabil", mai ales cînd termenul comun se combină cu alte nume de marcă: "*drujbă* marca Iulians, preț avantajos", "*drujbă* pe benzină, marca RETEZAT", "*drujbă* Retezat", "*drujbă* marca California 2000, 46 cmc, 22000 rot/min, made in USA, preț 5,2 mil. lei", "*Drujbă* - SABRE, nouă". Există chiar anunțuri care glosează prin sinonim: "Vînd *motofierăstrău / drujbă*, nou, american, pe benzină, cu lanț rezervă și anexe, preț 3,6 mil. lei" (anunțuri din *Tribuna* și *Vitrina de Cluj*, 1998). Perfecta normalitate a termenului poate fi atestată și narativ, de pildă de un banc (al cărui început îl reproduc dintr-una din "arhivele" Internet): "Un țaran își cumpără o *drujbă* din București. *Drujbă* era garantată să taie 1001 copaci". Cazul în sine e, desigur, minor, dar mi se pare totuși interesant: o evoluție semantică autohtonă rămîne fără atestări, pentru că e considerată accidentală, marginală, excentrică; între timp, se fixează însă în uz, pînă la punctul în care nimeni nu se mai gîndește să o înregistreze printre inovații sau să-i verifice prezența; cuvîntul rămîne astfel, din punctul de vedere al oficializării lexicale, un fel de clandestin.

Corespondență Mircea Eliade

MONUMENTALUL *Corpus epistolar Mircea Eliade* urmează să apară în mai multe volume. Textele ce-l au ca expeditor pe marele scriitor se vor tipări la *Editura Humanitas*, iar cele ce-l au ca destinatar la *Editura Minerva*.

Prezentăm în avanpremieră în câteva numere din *România literară* o mică parte din aceste ineditate, de o excepțională valoare documentară.

Începusem cu schimbul de epistole dintre Mircea Eliade și Const. Rădulescu-Motru.

Primele însemnări din *Memorii* asupra autorului concepției "personalismului energetic" nu sunt prea entuziaste. Treptat-treptat însă, figura lui C. Rădulescu-Motru va apărea în culori favorabile (cu toate că era un adversar declarat al lui Nae Ionescu: "Când mă dusesem să-l văd pe Rădulescu-Motru, mă așteptasem să-mi pună mai ales întrebări despre filozofia indiană. Îmi scrisese o dată la Calcutta că încercase, în repetate rânduri să citească *Upanișadele* și textele vedantice, dar nu izbutise; spera să-i pot explica eu, când mă voi întoarce, de ce asemenea texte sunt considerate de unii de mare interes *filozofic*. L-am găsit mai tânăr, mai sănătos și mai lucid decât îl cunoscusem în primul an de Universitate, în toamna lui 1925. Mi-a pus foarte puține întrebări cu privire la filozofia indiană. În schimb, de câte ori mă duceam să-l văd, Rădulescu-Motru nu obosea discutându-mă despre experiențele mele în Bengal și Himalaya, despre situația politică, îndeosebi despre Gandhi și mișcarea naționalistă"... (*Memorii*, Ed. a II-a, Ed. Humanitas, 1997, p. 223-224).

Sunt necesare câteva precizări.

Recomandarea profesorului Dasgupta, la care se referă scrisorile din 4 septembrie 1928 și 18 mai 1930 a fost publicată de Stelian Mândruț în *Steaua*, nr. 11-12, din noiembrie-decem-

brie 1990, p. 63. Îndrumătorul lui Eliade îi scria lui Rădulescu-Motru, printre altele, că elevul său "ar putea fi de un folos real în ceea ce privește o catedră de filozofie indiană în oricare țară din Europa".

Rândurile lui Tucci (către Eliade) despre care e vorba în scrisoarea din 18 mai 1930 se află în arhiva mea și le-am publicat în *Manuscriptum*, nr. 3/1988, p. 175-176. Reproduc un scurt fragment din ultima parte a misivei savantului italian (cunoscută de C. Rădulescu-Motru).

"Aveți norocul de a fi instruit de cea mai mare autoritate în viață în ceea ce privește civilizația și gândirea indiană în formele sale multilaterale. S.N. Dasgupta. Știu că aveți privilegiul de a locui cu el sub același acoperământ. Nimeni nu se află așadar în condiții mai prielnice decât D-stră. A nu profita ar fi o nebunie. Informați, rogu-vă, autoritățile din țara D-stră și convingeți-le că D-stră, pentru a putea face lucru bun trebuie să rămâneți în India cel puțin cinci sau șase ani. Bani care se vor cheltui cu aceasta vor fi pe drept și cu rod cheltuiți, iar țara D-stră se va putea lăuda posedând indologul său și istoricul său al religiilor, care va avea avantajul, pe care mulți colegi europeni nu-l au, unei lungi și directe experiențe în țara pe care noi o studiem"...

Celelalte aspecte referitoare la titlurile lucrărilor de specialitate, la anii petrecuți în India, bursă și moartea Maharajahului le putem afla cu ușurință din una din monografiile cosnacrate lui Mircea Eliade.

Paginile alăturate oferă amănunte despre articolul din *Revista Universitară* nedezvăluite în *Memorii*, precum și câteva date concrete despre biografia spirituală a celor doi corespondenți.

Mircea Handoca

Sper, însă, că cererea mea va fi realizată.

Munca mea continuă, cu aceeași disciplină, luciditate și prudență. Vara am făcut un efort enorm ca să verific, în sanscrită cu profesorul alături, toate citatele *Introducerii* pe care în curând o voi trimite-o în țară. La iarnă, voi sfârși cel dintii studiu pentru o revistă străină. Acum traduc pe *Aniruddha* și *Vijana Bhikshu*. Noul seminar budist al profesorului mi-e de mult folos, pentru că se traduce comentariul lui Chandrakirti asupra cauzalității.

Sunt sănătos și mă felicit că am trecut cu bine cel dintii mouson.

Mulțumindu-vă sincer, al D-stră supus

Mircea Eliade

104 Bakulbagan Road,

Bhaianipore

Calcutta 18 mai 1930

Mult stimat D-le Profesor,

Iertați-mă dacă vă obosesc atât de des, cu nevoile mele. Aici se află certificatele și cererea mea de prelungirea valutei. Motivele sunt lesne de înțeles; le-am explicat cum m-am priceput mai bine în chiar aplicația alăturată, după cum le-am explicat și profesorilor Dasgupta și Tucci. În iulie valuta expiră. Dacă ar trebui să aștept comisia de iarnă pentru prelungire, ar însemna că cel dintii cec în cazul când ea mi se aproe - l-aș primi de Crăciun. Din iulie până în decembrie, cum aș putea trăi în India de acum, adică în plină criză politică? V-am scris că Maharajahul e mort, așadar tot ajutorul îl primesc din țară.

Nu bănuiesc ce motive ar fi să nu mi se aprobe prelungirea, în afară de acela al inutilității studiilor indianiste. Sau poate un roman pe care l-am publicat recent, pentru bani, dăunează onestității mele științifice?... Continui munca cu aceeași îndrjire, după cum profesorul atestă entuziast. Am suferit chiar de ochi din această cauză. Studiul "Implicații psihanalitice în psihologia Yoga" e aproape sfârșit. Acum e extrem de cald, și trebuie să mă refugiez la munte. De acolo voi trimite manuscrisul.

Vă rog din toată inima să susțineți, dacă o credeți cinstită și justificată cererea mea.

Extremul privilegiu în care mă aflu de a locui cu familia profesorului - nu l-a avut nici un european până în prezent. Sistemul de educație sanscrită e cel tradițional, viu de milenii în India. În zori, pe terasă, pe un covor, așezați turcește "la picioarele lui Guru", comentăm textele în sanscrită. Vorbesc binișor sanscrită și am făcut progrese serioase în bengali. La întoarcere voi putea traduce sau conferența asupra lui Tagore direct din originalul bengalez.

Profitind de imensa bibliotecă și de prodigioasa cultură a profesorului, am studiat India în aspectele ei diverse și specifice. Astfel am studiat medicina nervilor în Yoga și Tantra, și am făcut observații foarte interesante asupra diviziunilor corpului în

1926

Mult stimat Domnule Profesor,
/Rădulescu-Motru/

Iertați îndrăzneala pe care mi-am luat-o scriindu-vă aceste rânduri. S-au ivit însă înțelegeri și învinuiri pe cari sunt dator să le înlătur grabnic, precis și definitiv.

E vorba de "Revista Universitară" și articolul meu asupra "Sintezei istorice a d-lui Iorga", apărut în nr.3 al acestei publicații.

Trebuie să știți că:

1) Între comitetul de redacție s-a împărțit publicării acestui articol și în îndeosebi colegul Viforeanu.

2) Totuși articolul a apărut datorită unei înțelegeri al cărei unic făptuitor e subsemnatul.

3) Urmarea acestei încălcări a fost lovirea morală pe care a primit-o "Revista Universitară" și dezaprobarea generală emisă din partea Profesorilor noștri. Mai mult încă, apariția revistei este primejduită, deoarece Senatul Universitar - și pe bună dreptate - intenționează suprimarea ei.

4) Unic pricinuit al tuturor acestor faterificări, subsemnatul a fost silit să se re-agă cu totul de la "Revista Universitară" minînd ca în numărul din luna aprilie să încunoștiințe public această retragere.

Deoarece însă, "Revista Universitară" nr. 4 va apare tocmai peste zece zile și în acest timp s-ar putea declara suprimarea ei l care vă scrie aceste rânduri vă roagă din flet să interveniți pentru a împiedica o asemenea lovitură dată unui grup de studenți pentru nimic vinovați de greșala și

însuflețiti de cele mai laudabile năzuințe. "Revista Universitară" e destul de prețuită pentru ca să dispară în urma unei greșeli făptuită de unul singur din colaboratorii săi.

În ceea ce privește partea personală a acestei chestii, îndrăznesc, prea stimat Domnule Profesor să aduc cîteva lămuriri:

1) Acuzația care mi s-a adus precum că articolul nu e scris de mine e atât de jignitoare pentru un suflet cinstit, Domnule Profesor - încît nici n-am voit s-o iau în seamă. Faptul că sunt student la filosofie, m-ar împiedica oare cu muncă intensă și metodică să mă desăvîrșesc și în alte domenii, să-mi însușesc de pildă istoria religiilor, istoria orientală, istoria științelor sau entomologia? Eu am altă credință. Totuși, dacă acuzația persistă, zdrobitor de jignitoare pentru un tînăr care pentru munca lui neînteruptă și fanatica lui dragoste de adevăr așteaptă altceva decît calomniile și insultele - sunt gata să apar la un examen scris și oral de istorie orientală. E vorba de o calomnie care mă pătează pentru totdeauna.

E vorba și de lecturile mele, a căror singură răsplată a fost pînă acum miopia forte de opt dioptrii și permanenta amenințare a desprinderii solzilor de pe retină...

Acuzația a fost pricinuită, poate, de faptul că public mult și multe, în reviste nu totdeauna excelente. De bună seamă că acei care au gîndit asemenea lucru nu aveau de unde să știe că eu sunt un băiat sărac și că eu iau bani pe articolele mele de popularizare, bani cu care să-mi pot cumpăra cărți.

2) Trebuie de asemenea să vă mărturisesc că sunt și voi rămîne totdeauna un admirator al lui Nicolae Iorga. Mă dor însă greșelile Sale și imi păstrez totdeauna simțul proporțiilor și calmul judecăților. Doveda profundei mele admirații va fi cartea *Cetind pe Iorga* la care lucrez și care va fi sfîrșită la iarnă. Articolul asupra sintezei l-am scris pentru că - nu sunt un adept al medievalului "Magister dixit" și gîndeam că el va da loc la discuții academice, științifice. Lucrurile s-au petrecut altfel. Pentru care vă cer încă o dată iertare.

/ciornă neterminată aflată în arhiva
Mircea Eliade/

Calcutta, 82 Ripon Street

4 septembrie 1929

Mult stimat Domnule Profesor
(Rădulescu-Motru)

Vă trimit în acest plic petiția mea pentru prelungirea bursei și o scrisoare a prof. Dasgupta. Vă rog foarte mult să scriți cîteva rânduri care s-o susțină în fața biroului de valută. De asemenea vă rog să comunicați - fie direct, fie prin tatăl meu care va vizita în acest scop - această petiție D-lui Gusti. Am scris D-lui Gusti și l-am rugat să adauge și D-sa o recomandatie. Am luat îndrăzneala de a vă face o nouă cerere numai pentru a nu risca să nu mi se prelungească valuta. D-stră înțelegeți ce ar însemna să fiu lăsat fără ajutor din țară tocmai în mijlocul studiilor, aici, în Asia.

13

Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului*, Ediție îngrijită de Mircea Mihaies, Ed. Polirom, Iași, 1999, 240 pag., preț nementionat.

O RECITIRE

METAMORFOZELE

printr-o infuzie de inefabil. Paralel cu o "poezie pură", am putea vorbi de o "istorie pură" (mallarméană!), circumscrisă strict conștiinței poetice: "Poezia își naște, (...) treptat, conștiința, spre a se lăsa apoi absorbită de ea. Poezia are la început un obiect, altul decât ea însăși: exprimă ceva, o emoție, o idee, o spiritualitate. Ea sfirșește prin a se exprima pe sine, devenindu-și propriul obiect, se hrănește din sine însăși ca Nstratin Hogeia al lui Barbu". Dintr-o asemenea perspectivă, decurg și o sumă de considerații înnoite asupra unor autori puși în relație cu termenii "metamorfozei" în cauză. "Ruptura de real" devine astfel un criteriu dramatic, apt a identifica, în intensitatea uneia din variantele sale, pe un mare poet precum Bacovia. Acesta ar fi "o fantomă născută din lumea pe care a creat-o, prelungind-o, căci are aceeași substanță cu ea. Avem impresia că poetul face a doua oară teribila lui experiență; ceea ce ascultăm nu este spovedania unui om viu, tinguirea sau hohotul lui, este prezența unui strigoi care cutreieră neliniștit o lume posedată cindva, acum străină". Iar semnificația lui Minulescu sporește prin coeficientul de "conștiință de sine" a poeziei pe care o întrupează, înțeleasă ca o autonomie, deci ca o "poezie a poeziei": "Toată poezia minulesciană constă în ceremonialul pe care-l propune, în afectare și grandilocvență, în bufoneria pură. Ea este cel dintâi exemplu limpede de poezie a poeziei în literatura română (e confirmată astfel imaginea "primului clopotar", propusă de B. Fundoianu, într-o dedicație la *Privești* - n.n.). Valoarea vine nu din sinceritatea limbajului, ci din disproporția pe care poetul o cultivă între ceea ce are de spus și felul în care spune. La drept vorbind, Minulescu nu spune nimic (sub acest raport, emoțiile lui sînt de o banalitate desăvîrșită); și atunci se prefacă ca spune. Indiferent de temă - totul este simulat: iubirea, tristețea, nostalgia metafizică. Poetul este un simulant, dar unul plin de talent, în stare să joace orice rol, inclusiv pe al său propriu". Simularea, disimularea, afectarea devin astfel un "conținut", absente convertite într-o prezență estetică. Contrazicindu-l pe autorul *Romanțelor pentru mai tîrziu*, am putea afirma că el este tocmai ceea ce "pare a fi"...

Cel puțin tot atât de interesantă ni se relevă discuția asupra tradiționalismului. Acesta, consideră Nicolae Manolescu, nu este opus modernismului, conform unei scheme didactice, ci o formă insolită a modernismului însuși. Noțiunile sînt relative, o dovadă constituind-o, bunăoară, faptul, că, în *Istoria* lui G. Călinescu, Aron Cotruș și G. Bărgăuanu apar trecuți la capitolul modernismului, în vreme ce B. Fundoianu și Ilarie Voronca sînt înregistrați la tradiționalism. Într-adevăr, o surpriză, dar una cu explicație: "Tradiționalismul nu e convertirea sămănătorismului: tradiționalismul e un stil, o formulă inventată de poeți moderni, ieșiți adesea din școala simbolismului. El reprezintă, în lăuntrul poeziei moderne, una din tendințele acesteia, tendința de autoconservare ce se opune evoluției prea rapide, în alte direcții, a poeziei moderne: întocmai ca organisme vii, poezia se apără producînd un anumit fel de celule, așa încît tradiționalismul este mai degrabă un program decît o sensibilitate reală: sensibilitatea este una singură, poezia însăși nu este altfel decît modernă". Fiind un "program", un "stil" în cadrele modernismului, tradiționalismul nu-i cuprinde, după părerea lui N. Manolescu, pe barzii "sufletește țărani", trăind sentimentul dezrădăcinării și pe cel al exilului în mediul urban, precum Șt.O. Iosif și Octavian Goga, care "nu devin vreodată orașeni, indiferent de poziția lor socială". În schimb, un tradiționalist *avant la lettre* ar fi predecesorul lor, G. Coșbuc, care se referă la sat nu ca la un dat originar, ci ca la o "materie primă" pentru industria sa estetică: "Tradi-

ționalist este acel G. Coșbuc pentru care nunta, înmormintarea, lucrările cîmpului, dragostea (el scrie idile!), dușmănia în lumea țărănească devin elementele unui spectacol, sînt adică sistematizate pentru valoarea lor exterioară, decorativă și pitorească. Poeții de după război vor reface atitudinea lui Coșbuc - fără a bănui - ducînd-o mai departe. Viața satului, folclorul (și el utilizat de Coșbuc), obiceiurile, tradițiile, vechea artă populară, credințele religioase și ceremonialurile - toate sînt tratate ca izvoare posibile, ca teme, din ele tradiționalistii făcîndu-și imaginile, adică universul. Din această cauză și pare atît de modernă, ca atitudine, orientarea tradiționalistă!". V. Voiculescu ar fi și el "un perfect tradiționalist", adică, în felul său, un modernist: "el nu e un țaran, un suflet rural, ci un intelectual care și-a găsit o formulă, o manieră (fapt observabil și în nuvele). Limba chiar îl dă de gol; folosind motivele lui N. Crainic (din *Șesuri natale*), vara toropitoare, secetoasă, el e de la început mai puțin greoi, mai liber de cuvinte. Modelul depărtat e «boierul» Alecsandri, cînd cîntă muncile cîmpului (*Semănătorii*)". Analogia trudnicului, tortuosului V. Voiculescu cu arcadianul Alecsandri ni se pare nițel prea speculativă. Care e situația unui Zaharia Stancu, cu al său vitalism ori "dionisianism dezlănțuit"? "Tradiționalismul lui Zaharia Stancu, indică exegetul, e un naturism violent, o baie de senzații proaspete. Poetul gustă, miroase, pipăie totul, intră în contact cu sevele amare care curg prin cucute, prin cojile nucilor crude, prin scoarța pămîntului. El se lasă biciuit de ierburi, pîrjolit de soare ca un cîmp bătut de ploaie". Se află aci un "suflet țărănesc" sau pur și simplu un artificiu stilistic? "Poetul sfirșește prin a se amesteca cu natura: sucurile ierburilor intră în singele lui, carnea se face vegetală, simțurile lui sînt răscolite ca apele de vînturi, în gînd îi foșnesc livezi. Poeziile nu le scrie, ele țîșnesc direct din vîrfurile degetelor, din călcîie, din piele, din oase". Făcînd asemenea precizări sensibile, criticul nu răspunde la întrebare. Noi credem că autorul *Poemelor simple* reprezintă o contopire a factorului psihic originar cu cel formal, o sinteză prin convertirea primului în cel de al doilea. Tot așa cum, în bună măsură, acest fenomen ar putea fi documentat prin V. Voiculescu și prin Arghezi. Dar ilustrăm oare Șt.O. Iosif sau Goga o "țărănie" propriu-zisă? Lirismul lor e filtrat prin cultură, în speță prin cea germană și maghiară, care le-a fasonat atît melancolia cît și patosul ruralist și nu numai. Dedați și traducerilor, ei nu ni se prezintă oare măcar în aceeași măsură apropiați cît deosebiți de autorul *Firelor de tort*? Obiecția noastră, situată în plan literal, nu voințe însă a anula aserțiunile lui N. Manolescu, situate în plan literar, căci atari "ipoteze de lucru" îndrăznește ale spiritului critic sînt cele mai incitante pentru intelect, în pofida amendarilor elementare de care se fac pasibile. Critica progresează nu doar prin precizie și claritate, ci și, asemenea poeziei, printr-un anumit soi de imprecizie și vag...

ORIENTAREA sincronică a lui Nicolae Manolescu îi îngăduie și alte disocieri și asocieri demne de interes. Modernismul, ieșit, în vederile d-sale, de sub mantaua simbolismului, ar fi o "stare de spirit" inițială, un fenomen global, în timp ce tradiționalismul ar alcătui doar o ramificație a conștiinței moderniste la care se ajunge printr-o opțiune: "Un poet este modernist pur și simplu; tradiționalist este doar printr-o alegere". Ce s-ar putea spune nou despre poezia de "nuanță academizantă" a unor intelectuali precum T. Vianu și G. Călinescu sau "intimistă și impresionistă" a unor I.M. Rașcu, Perpessiciu, George Dumitrescu? Faptul că toți aceștia adoptă o poziție mefientă, fiind clasiști, ergo conser-

vatori, se vede cu ușurință. Dar nu cumva sub poza acestui academism conceptual sau sensibilizat, delicat-confesiv, se ascunde altceva? Nu cumva el acoperă o nostalgie romantică? Un romantism tinjitor, precum al unei flori crescute într-un ghiveci pus pe pervazul ferestrei? N. Manolescu confirmă o asemenea postură, cel puțin în cazul lui G. Călinescu: "Clasicismul unui G. Călinescu - autor de poezie pe teme dinainte propuse - nu are totuși nici o legătură cu tradiționalismul, care nu e un clasicism (cu tot sensul lui spre valori stabile din trecut), ci un romantism minor". Atractivă e încă o remarcă. Aceea după care avangardismul dispune de o rază mult mai largă decît se admite îndeobște, cuprînzînd și "anticalofilia", "autenticitatea": "El e pregătit sau susținut de poeți foarte puțin asemănători, cum sînt Camil Petrescu - anticalofilia lui e o formă de a repudia corectitudinea gramaticală - Tristan Tzara, Ion Vinea". Al. Philippide ar fi un clasic, în sensul de "vechi". Cu mare satisfacție, criticul îl recomandă drept o ilustrare a propriei d-sale propensiuni sincrone: "Către acest clasicism îl împingeau atît cultura, cît și structura sufletească - și poetul a protestat o dată contra pretenției modernismului de a descoperi date afective noi («ar fi ca și cum de vreo cincisprezece ani încoace sufletul omenesc s-ar fi schimbat în întregime...»). Timpul clasic, așa cum îl înțelege, este etern și esențial, în el fiind contemporane toate epocile. Poetul nu-și ascunde emoția cu care se lasă imbiat de acest timp inalterabil". După cum nu și-o ascunde nici criticul, sincronia alcătuiind un soi de transcendență a intelectului analitic... "Vechimea" autorului *Monologului în Babilon* este interpretată însă pe fața sa de continuitate, prin prisma modernului, care preia unele paradigme clasice. Intervine, în mecanismul modern al poetului, ipostaza gnoseologică a poeziei, capacitatea sa de a reprezenta, de a simboliza, implicînd disjunția între ceea ce se comunică și veșmintul comunicării, adică, în terminologia noastră, între semnificat și semnificant: "Poezia lui Al. Philippide - și în aceasta constă extraordinara ei valoare - redescoperă vechiul limbaj figurativ al anticilor sau al autorului *Vitei nuove*. Sentimentul își creează la el nu un mod de a exista, ci unul de a se reprezenta, deci o figură capabilă să-l exprime(...) La Al. Philippide poezia nu se desparte niciodată de umbra ei, universul de imagini lăsînd să se vadă atitudinea originară. Poetul aleargă după operă fără s-o ajungă, conștiința poeziei încearcă în zadar să se identifice cu poezia, așa cum Pan, urmărind pe Naiada Sirinx, nu-i întîlnește niciodată faptura reală, ci doar imaginea oglindită în apă sau prefăcută în foșnet de trestii". Un adevărat triumf al sincroniei i se pare lui N. Manolescu poezia română actuală, care înfațșează o devălmășie fascinantă: "După o tăcere de peste zece ani, poezia noastră nu trăiește azi în timp, ci în spațiu. Desigur, nu în sensul că n-ar avea legături cu timpul istoric; nu timpul istoric e vinovat de maldadia ei? Dar poezia a uitat logica în timp a propriilor vîrste interioare: forme care ar trebui să fie moarte trăiesc, epoci lirice care ar trebui să se succedă coexistă, suprapunîndu-se într-o geologie insolită. Istoria își conține toate momentele consecutive într-un singur moment prezent, se lasă refăcută, clipă de clipă, în fiecare experiență individuală". Remarcăm că entuziasmul intemporal al poetului se înscrie, simbolic, pe o coordonată spațială, ca pentru a se "raționaliza", pentru a se justifica. În fond, e o juisare a prezentului "pur", corelatul temporal al oricărei arte pure. Aci multitudinea formelor lirice sugerează o morfologie a "absolutului" tangibil, timidă și concomitent îndrăzneată aventură a receptorului critic urmărind aventura vîrșelor poeziei, ajunse la un moment fast de coincidență: "Și nu e vorba numai de vîrș-

LITERATURII

tele poeziei moderne, dar și de acelea ale poeziei premoderne sau încă mai vechi; lirica de concepție în felul lui Cerna coexistă cu aceea suprarrealistă, poezia socială cu cea ermetică, G. Coșbuc a devenit contemporanul lui Ion Barbu. Șt. O. Iosif este premers de L. Blaga, tendința etică nu exclude gratuitatea. Nu există «nou» sau «vechi», formulă perimată ori formulă inedită: nu varietatea e caracteristică (așa cum se întâmplă în definitiv în orice literatură evoluată), ci sentimentul general - al poetilor ca și al criticilor, mai mult, al cititorilor - că orice posibilitate de a fi a poeziei este egal îndreptățită. S-ar putea adăuga (în 1968, N. Manolescu n-ar fi putut da expresie tipărită unor atări reflecții!), dintr-o perspectivă a istoriei asumate, că sufocat, amenințat cu dispariția în condițiile proletcultului, lirismul nostru și-a mobilizat, în momentul "liberalizării" de după 1965, toate resursele, toate fețele sale temporale, într-o strategie a supraviețuirii. "Absolutul" sugerat de spectacolul poeziei astfel configurate, ca-ntr-o ideală structură pur spațială, își are o tristă motivație diacronică.

ÎN *Metamorfozele romanului*, tendința reducerii la model, la arhetip, care să sfideze amorfa desfașurare a istoriei, e încă mai accentuată. Operația cea mai îndreptățită a criticii, Nicolae Manolescu o socotește a fi supunerea fenomenalului la recalcitrant la disciplina schemei, tentativa de a compara "evenimentele" literaturii în derulare, cu scopul de-a le afla un numitor comun. Drept care criticul cochetează cu spiritul scientist: "Nici romancierii nu creează în chip absolut. Au și ei un fel de repertoriu ideal de combinații, din care aleg, după împrejurări, și pe care l-am putea numi domeniul romanescului. Dacă am reuși să aflăm granițele acestui domeniu, am fi în posesia unui instrument minunat (și periculos) de a pătrunde în tainele imaginației romancierilor sau, mai exact, ale fanteziei lor tehnice. Să fie în aceste condiții scopul criticii cu desăvîrșire altul decât al științelor moderne, care constă în «a construi un model, în a-i studia în laborator proprietățile și reacțiile, pentru a aplica apoi diversele observații la interpretarea faptelor empirice și care pot fi foarte departe de previziuni!» (Claude Lévi-Strauss, *Tropice triste*)?" Dacă exegetul are o vorbă bună la adresa cercetărilor unor M. Dragomirescu și D. Caracostea, privite cu ironie de restul criticii noastre interbelice ("și una și alta constituiau încercări meritorii într-un domeniu lăsat cam de izbeliște de către criticii notorii ai vremii: acela teoretic"), d-sa nu pierde din vedere împrejurarea că o "raționalizare" excesivă a domeniului critic ar fi mai gravă decât excesul impresionist: "Și iată cum stăm: în loc să convenim asupra unei limbi, scutită de tatonări și confuzii, și deopotrivă și de paralizie, simplă, clară și eficace, nu facem decât să substituim idiomurilor artistice și încântătoare în care vorbeau impresionistii tot niște idiomuri, științifice și rebarbative. Asumându-ne un risc major: artiștii criticii, ca toți artiștii, reușeau să se înțeleagă de minune, deși fiecare avea limba lui originală, în vreme ce savanții de astăzi încep să nu se mai înțeleagă decât dacă se închină la aceeași capelă". N. Manolescu nu uită că, oricum, critica e mult mai apropiată de artă decât de știință. Așa încît coerența interpretării sale sistematice nu poate depăși o limită rezonabilă, dincolo de care "reveriiile scientiste" se mistuie în neant: "Și dacă sistemul literaturii, inventat de critică, nu va fi niciodată, nici pe departe, la fel de riguros (și mai ales de previzibil) ca acela mendeleevian al elementelor, aceasta nu înseamnă decât că - nimic mai mult - critica nu va fi niciodată o chimie. Însă o anumită ordine și coerență specifice nu-i sînt cu desăvîrșire interzise". "Pozitivismul" criticului e frivol, dansant, paro-

dic. Drept care propune trei categorii de clasificare a romanului, de o factură imaginativ-metaforică cel puțin tot atît de pronunțată precum latura lor analitic-obiectivă: "Ar trebui poate precizat: sub privirea pătrunzătoare a lui Dumnezeu există artă, există roman: acela clasic. În *Noua structură și opera lui Marcel Proust*, Camil Petrescu spunea, înaintea lui Sartre, același lucru. Romanul tradițional, în care *El* este întotdeauna *Eu*, cel care narează este cel care scrie, - așează iluzia vieții mai presus de aceea a artei. Autorul fiind Dumnezeu, opera lui e o Carte a Facerii. *Doricul* romanului (cum îl vom numi de aici înainte) aparține unei vîrste biblice de început și unui creator la fel de impasibil ca și Creatorul. *Ionicul* romanului înseamnă psihologism și analiză, iar reflecția începe să tragă viața de mîncă. (...) În noul roman reflecția e de natură artistică și e globală: căci noul roman a pierdut speranța în iluzie și a început să creadă în autenticitate". La rîndul său, "*Corinticul* reflectă o nouă formă de dominație, ce seamănă cu represiunea. Personajele par simple marionete, trase pe sfori de un autor a cărui vocație suverană o constituie jocul. Eposul naturalist era serios, eposul corintic e, în acest sens, ironic. Un Dumnezeu jucăuș reface lumea. Romanul de acest tip este unul al ingenuității pierdute". Prin urmare clase lejere, fantastice, ciorchini de imagini și considerații ele însele, pînă la un punct, cvasiimpresioniste, demiurgic-jucăuș, prin care nu numai tendința sistematizării, ci și poezia, pururi impenitentă, se poate plimba în voie. În măsura în care clasifică, criticul gustă, contemplă, visează. Cele trei categorii ale romanului în care N. Manolescu se străduiește a-i contrage evoluția alcătuiesc încă o probă a faptului că, orice am face, critica nu va putea depăși stadiul de cel mult, "știință primitivă", după expresia lui Northrop Frye (*Anatomia criticii*). E ca o corabie din alt veac, cu pînze, care se îndărătnicește a pluti și azi pe mările artei, printre atîtea nave prin mijlocirea cărora strălucesc de-ți iau ochii nemurimarele progrese ale științei și tehnicii.

În încheiere, transcriem pasajul final al secțiunii închinată poeziei: "Viitorul poeziei nu pare a asculta, el însuși, de apelul nici uneia din tendințele care se întîlnesc cu indiferență astăzi. Trăim în așteptarea marelui poet, poate nenăscut, care să ne smulgă din iluzoriul nostru echilibru, redîndu-ne unei singure posibilități, călăuzindu-ne către ea toate aspirațiile, toată iubirea, care să ne releve bucuria uitată de a fi unilaterali, partizani, fanatici". Linii din care descifram două lucruri: mai întîi acela că N. Manolescu nu capitulează fără condiții în fața mitului unui faimos poet șaizecist ce ar fi acoperit conceptul de "cel mai mare poet" al epocii și nu doar al ei, în încredințarea unor zelatori, care n-au ezitat a-l situa chiar pe o treaptă supraeminesciană. Și în al doilea rînd, aspirația sa, complementară, spre viziunea istorică reductionistă, însă dinamică, intens participativă. Adică spre un echilibru între diacronie și sincronie, către care o personalitate critică armonioasă, cumpănită, integraționistă, cum e a d-sale, nu poate a nu tinde, în esență. Ca Titu Maiorescu, ca E. Lovinescu, ca Șerban Cioculescu, și spre deosebire de un G. Călinescu sau un I. Ne-goiescu, supuși aceștia din urmă unei demonii romantice și ispitii de o execuție în stil baroc, Nicolae Manolescu posedă o coastă clasică. Însăși descinderea d-sale în agora - atît de absorbantă, după decembrie - săvîrșită după transparentul model maiorescian, purcede, avem impresia, din năzuința către omul, "complet", "desăvîrșit" în toate, al clasicismului. Că, deocamdată, așteptările, în această privință, nu i s-au împlinit, e o altă chestiune. Diacronia pare a avea rezerve față de cel ce a preferat sincronia.

Georghe Grigurcu

Editura Alfa

Stelian Tănase, *Corpuri de iluminat*, ediția a II-a

ROMANUL lui Stelian Tănase a fost extrem de bine primit în 1990, cînd a apărut prima ediție, ceea ce justifică micul dosar critic care precedă ediția a doua. Sub numele „un prozator de lux” (naș: Cornel Ungureanu) sînt date fragmente generoase din aprecierile de atunci ale lui Nicolae Manolescu (*România literară*), Florin Manolescu (*Contrapunct*), Ioan Holban (*Cronica*), Gheorghe Grigurcu (*Dreptatea*), Florin Sicoie (*Contemporanul*), Cornel Ungureanu (*Orizont*). Ideea redactorului cărții, prozatorul Răzvan Petrescu, e binevenită: cititorul poate confrunta impresia de lectură proprie, din 1999, cu verdictele criticii de întîmpinare de acum aproape un deceniu. Această nu diferă, în esență, de cea de atunci, deși astăzi postmodernismul romanului e mult mai ușor de detectat și de apreciat. În contextul literar de azi, cartea nu mai pare o noutate sau o excepție, ci mai degrabă o voce care se armonizează cu tendința generală din romanul românesc al sfîrșitului de secol. *Corpuri de iluminat* este romanul unei Madame Bovary autohtone, Pia, care trăiește în provincia de sud-est (cum ar fi spus Ștefan Bănulescu), adică în București. Capitolul cel mai frumos, mai trist și mai bine scris al romanului ei este *Gadget Bovary*, anticipat ludic de narator prin acest extras din corespondența lui Flaubert: „Mai am încă patruzeci-cincizeci de pagini înainte de a fi în plin adulter. Atunci să vezi trai pe muierușca mea”. Romanul ei intră în rivalitate cu romanul lui Sandu, un Charles Bovary-pianist, fără mari perspective, atît în artă cît mai ales în dragostea pentru Pia. Seducătorul „profesionist” este profesorul Dionisie, prezentat în clișee care fac din el o simplă marionetă: își spune replica și părăsește scena fără să-l ia vreodată prin surprindere pe cititor.

A interesat, la apariție, capacitatea lui Stelian Tănase de a stăpîni registrele diferite ale romanului său, construcție complexă aflată la o răscruce de drumuri literare autohtone și europene (pe lîngă intersectarea cu romanul flaubertian, portretele Piei sînt izbitor asemănătoare cu portretele din *Poemele de amor* ale lui Cărtărescu, iar proza rimată-ritmată e ca în *Efectul de ecou controlat* al lui Nedelciu etc.). Nici astăzi, cînd performanțe de acest tip sînt ceva mai frecvente, stoffa de romancier a lui Ștefan Tănase nu pare subțiată. Totuși, fraza cu care se încheie prezentarea de pe coperta a 4-a sună pe cît de comercial, pe atît de exagerat: „Interzis de cenzură, best seller (cartea anului) la apariție, *Corpuri de iluminat*, roman erotic post modern, este una din cele mai frumoase povești de dragoste din literatura română”. În măsura în care fiecare poveste de dragoste e „una dintre cele mai frumoase” afirmația se poate accepta. Altfel nu.

Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu, *Antimetafizica*, ediția a II-a, Prefață de Alexandru Paleologu, Postfață de Dan-Silviu Boerescu

CAZUL lui Nichita Stănescu este unul din cele care interesează în cel mai înalt grad istoria receptării. Poet din așa-numita generație șaizecistă, se impune de la primul volum, *Sensul iubirii* (1960). Obține premiul Uniunii Scriitorilor în 1964, 1969, 1972, 1975, premiul Herder în 1976, premiul Academiei RSR în 1978, premiul internațional „Cununa de aur” (Struga; R.S.F. Iugoslavia), în 1982. Este așadar unul din răsfațații generației sale, poet de manual, cu prieteni fideli printre mai tinerii confrăți, pe care nu ezită să-i încurajeze, și i se recunoaște oficial și neoficial calitatea de lider. Post mortem, în 1990, este făcut membru corespondent al Academiei. După această dată însă, cărțile lui Nichita Stănescu intră într-un con de umbră. Rediscutarea lor, atunci cînd se

face, este mult mai nuanțată, pozițiile critice mult schimbate. Republicarea ultimei sale cărți, *Antimetafizica*, va readuce probabil în discuție întreaga creație nichitastănesciană. Postfațatorul crede că atunci „cînd detașarea istoriei literare va fi suficientă”, cartea, amalgam de poezie și meditații (anti) metafizice, de întrebări și răspunsuri, de discurs fragmentar, deschis și verdictice poetice se va impune. Rămîne de văzut, mai ales că în această ultimă carte poetul nu e singur, ci „însoțit”, așadar vocea lui e secundată, cînd în dialog, cînd în canon, de o alta, cea a lui Aurelian Titu Dumitrescu. De unde cîteva firești întrebări pe care Alexandru Paleologu nu omite să le consemneze, în prefața cărții: „L-am întreb pe A.T. Dumitrescu ce l-a îndemnat la această riscantă provocare. De ce îi trebuia lui să se măsoare cu Nichita Stănescu și nu cu altcineva sau cu nimeni. De ce A.T. Dumitrescu îl consideră pe Nichita Stănescu superior nu altora, ci pur și simplu: superior?”. Întrebările sînt mult mai fertile decît răspunsul primit de Dl. Alexandru Paleologu de la „co-autor”. Cartea, firește, ar putea da și ea un răspuns distinct.

Al. Ioanide

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

Un spectacol cu Infante

MUZEUL Literaturii Române a încetat de multă vreme să mai fie un simplu depozitar de manuscrise și documente literare, loc pentru întâlniri comemorative, spațiu de cercetare academică și furnizor de inedite și de materie primă pentru istoria literaturii. Fără să piardă nimic din toate acestea, el a devenit, în ultimii ani, grație directorului său, criticul și istoricul literar Dan Alexandru Condeescu, un fenomen care depășește cu mult cadrul instituțional consacrat; Muzeul Literaturii... este acum un climat, un loc de confluență a artelor, un reper cotidian pentru artiști, pentru numeroși oameni de cultură și pentru o bună parte din boema artistică bucuresteană. Dintr-o instituție necrofilă, introvertită și glacială, așa cum era înainte de 1990, cu privirile întoarse exclusiv către memoria difuză și către arhiva sistematizată, el a ajuns astăzi un factor dinamic al vieții culturale românești, un laborator în care se realizează atât cercetarea doctă cât și maieutica subtilă a fragilității vâstar al culturii contemporane. Alături de manuscrisul îngălbenit, de călimara secată, de ochelarii cu lentilă de lupă și de fotografia sepie, pe care timpul le-a obiectivat și le-a adus aproape de condiția exponatului mineral, fosgăie viața de ceneclu, se consacră contemporaneitatea și scripște intermitent, ca un girofar, promisiunea literară a zilei de mîine. La o privire atentă, s-ar putea observa cu ușurință că Muzeul Literaturii... a ieșit, astfel, din starea clasică de administrator al patrimoniului istoric și a intrat decis în câmpul mînos de pe care-și poate recolta exponatele prezumtive. Sau altfel spus, el a părăsit condiția modernă

(instituțiile muzeale sînt produse tipice ale modernității) și s-a transferat în seducătoarea efervescență a postmodernității. Istoria și cotidianul, morții și viii, strada și amfiteatrul, arhiva și cafeneaua, șoapta și strigătul, zgomotul și muzica, spațiul luminos și penumbrela subsolului, literatura și arta plastică se întîlnesc aici în mod legitim, își găsesc spontan genul proxim și transformă acest spațiu cultural într-o adevărată metaforă a vieții însăși. Iar în această diversitate a manifestărilor, a experiențelor nemijlocite și a actelor simbolice, un loc privilegiat, evident, în afara componentei literar-narative, îl are vizualitatea sau, mai exact, arta plastică. Încetul cu încetul, la început ezitant ca selecție și timid ca acțiune, apoi din ce în ce mai sigur și mai decis, Muzeul Literaturii... și-a adăugat și calitatea de galerie de artă în sensul cel mai exact al cuvîntului. Zeci de artiști români și străini, de personalități definite și de tineri la începutul carierei, și-au găsit aici forma de manifestare fie în expoziții personale, fie în lăuntrul unor cuprinzătoare expoziții de grup; această ultimă categorie a culminat cu expoziția Spațiul subiectiv din cadrul Salonului municipal, ediția 1998. Fără crispări doctrinare și fără partizanate estetice, în sălile Muzeului... au fost găzduite în timp cele mai diverse formule și tendințele cele mai radical diferite: de la amatorismul ofensiv al lui Gheorghe Adoc, la cerebralitatea și rafinamentul lui Uve Kampf și de la industria mistico-mercantilă a soților Zidaru și pînă la spiritul protestatar și la expresia neconvențională ale lui Marcel Bunea. Un singur lucru nu se faceuse încă pînă de curînd: asocierea directă a literaturii cu arta plastică,

manifestarea lor simultană și izomofă în același registru optico-narativ, dincolo de coabitarea lor firească și de convergența lor profundă. O primă tentativă în acest sens, expunerea picturii semnate de Carmen Opreșan și a unor file de manuscris ale lui Valentin Iacob, a fost și primul eșec al acestei formule. Pictura puternică, plină de vitalitate în substanță, iar în limbaj de un expresionism germanico-transilvănean, nu avea nici un fel de comunicare cu grafia anostă a unor manuscrise ostentative, irelevante obiectual, nesemnificative în fond și lipsite de orice mitologie substitutivă. Deliberat sau nu, această experiență nu a mai fost repetată, deși ea nu este compromisă în esență, iar legătura imagine plastică - text literar a revenit în spațiul Muzeului... sub o formă mai puțin ostentativă, dar mult mai spectaculoasă și mai profundă: comunicarea în spirit a celor două limbaje, solidaritatea lor în absolut, dincolo de orice sofism optic și de orice regie superficială. Eroii acestei acțiuni, care a fost și o acțiune propriu-zisă, adică un performance, sînt, de fapt, două eroine: pictorița Maria Lie-Steiner și poeta Saviana Stănescu. Cele două artiste expun împreună pictură și texte poetice în cadrul unui proiect comun, fără ca vreuna din ele să-și propună abandonarea propriei specificități de limbaj pentru a flata, prin mimetism, spațiul de acțiune al celeilalte. Comunicînd în mod firesc, răspunzînd legitim aceluiași imperativ cultural și artistic, acțiunea pictoriței și prezența poetei converg fără a crea confuzie și coexistă fără a se concura. Din această întîlnire, pe jumătate inevitabilă - pentru că artele visează continuu să-și recupereze unitatea pierdută -, pe jumă-

tate provocată și programatică, a rezultat nu numai o expoziție în două registre, ci și o carte-album care poate fi citită/privită în orice sens: ca un volum de versuri cu imagini de sine stătătoare sau un catalog color ritmat de texte lirice perfect autonome. Însă dincolo de autonomia celor două limbaje, dar și dincolo de convergența lor ultimă, există ceva imediat care le unește indestructibil: proiectul iconografic. Ambele artiste adoptă în reprezentare o convenție figurativă, după cum în aceeași măsură se privesc reciproc, se portretizează recunoscutibil sau generic și se scrutează, în același timp, pe ele însele. Se privesc, însă, cu un ochi precaut, care știe să convertească la timp tentația narcisiacă în ironie tandră și în feerie ingenuă. Dar ceea ce vîd ele cu adevărat, în transparența limbajului și în opacitatea propriului chip, este o configurație misterioasă a feminității, imaginea aburită a unui mit. Prin țesătura unor tușe largi, care amintesc oarecum pensulația lui Sălișteanu, chiar dacă pictorița a fost eleva lui Vasile Grigore, Maria Lie-Steiner surprinde, în compoziții preponderent verticale, siluete feminine care se tocesc în propria lor anvelopă sau se încheagă dintr-o atmosferă cu densități fluctuante. La rîndul ei, Saviana Stănescu compune în șoaptă, dintr-un amestec de cruzime copilărească, de clorofilă și de perversiuni textuale suprarealiste, siluete spectrale de Infante, de idealități feminine; care, ca la Arcimboldo, se zămislesc dintr-un chiot ludic și sfîrșesc în grave tonalități metafizice.

MUZICĂ

Voci tinere

CONCURSUL pentru voci de operă "Magda Ianculescu" și-a continuat curajos drumul, curajos pentru că orice întreprindere artistică se izbește azi de piedici mari și doar o motivație adîncă îi mai poate determina pe inițiatori să persiste. Aici motivația a fost pe de o parte cinstirea memoriei fermecătoarei cîntărețe pe care nu ar trebui să o uităm și pe de altă parte misiunea ce și-a asumat-o atît Fundația care-i poartă numele cît și Uniunea criticilor muzicali "M. Jora" de a încuraja pe toate căile tinerele talente. Pînă la urmă cu ajutorul sponsorilor, cu cel logistic al Operei Naționale Române și cu eforturile organizatorilor, ediția a III-a a prins viață.

Mediatizat prea puțin și tardiv, bruiat se pare de zvonuri potrivnice, concursul deși anul acesta s-a deschis și pentru vocile bărbătești nu a găsit ecoul așteptat. O explicație ar fi, în afară de unele situații conjuncturale, că în acest moment este o penurie de voci bărbătești pregătite de start; ceea ce nu anunță o perspectivă fericită pentru viitorul teatrelor noastre lirice. Criză de voci bărbătești nu este numai la noi, ea este mai extinsă; dar în alte țări circulația internațională dintre teatre (nu mă refer la vedete) rezolvă carențele locale. La noi, din cauza discrepanței dintre onorariile practice și posibilitățile noastre financiare, situația nu este aplicabilă și în consecință se pune acut problema formării generațiilor viitoare de tenori, baritoni și basii.

Și astfel ne-am regăsit ca și în alți ani în fața predominanței feminine în finală; și tot în comparație cu edițiile precedente, cu un nivel calitativ mai omogen și mai bun decît în trecut.

Repertoriul prezentat de candidați - în limitele impuse de concurs - a fost neîndoiios unul de mare dificultate, așa încît nu pregătirea tehnică poate fi incriminată, ci faptul că el a fost prea convențional. Literatura

operei este infinit mai largă decît mult bătătorita arie din "Traviata"; din tot evantaiul repertoriului propus în prospect, nimeni nu a ales ceva din Wagner, Ceikovski, Dvorak, Feuré etc.; să fie vorba de comoditatea profesorilor, de lipsa de imaginație a studenților? Oricum, am apreciat selecția pentru finală: cele două arii indicate de juriu din programul pregătit au fost alese din sfere stilistice și expresive total diferite, nu numai pentru a ridica în fața interpreților problematice variate, ci și pentru a le oferi șansa de a se exprima cît mai complet.

În fiecare concurs există un joc al hazardului, dar în această ediție el pare să fi fost destul de bine contrararat de echilibrul și competența juriului compus din personalități marcante ale artei lirice românești. Totuși, repet ceea ce am spus și cu alte prilejuri, cred că prea multe premii reduc din prestigiul competiției. Se manifestă la noi la toate concursurile, o generozitate care vine din cele mai bune intenții, dar dacă jumătate din participanți dobîndesc premii, în ce mai constă valoarea victoriei? În acest caz, personal, cred că s-a depășit cu 1 premiu linia maximei exigențe. Și mă refer chiar la Premiul Uniunii Criticilor muzicali care a avut aerul unui premiu de consolare (rămas după ce s-au împărțit toate celelalte) și nu cred că asta ar trebui să fie, ci exact dimpotrivă. Acordat sopranei Mihaela Maxim, absolventă a Academiei de la Cluj a pus în evidență o voce curată cu unele agilități dar și cu stridente supărătoare în acut și mai ales cu o lipsă de expresie care dă senzația unei citiri mecanice a textului muzical.

Violina Novac din Republica Moldova (studentă la Cluj), răsplătită cu o mențiune, a demonstrat o bună tehnicitate, dar mai multă fantezie în colaborarea discursului și mai mult nerv nu i-ar strica.

O altă mențiune i-a revenit Georgetei Grigore - soprana cu voce frumoasă, cu acute luminoase și un lirism delicat. Dar pentru marea scenă a Santuzzei din "Cavaleria rustică" deocamdată îi lipsește o susținere vinjoasă necesară. În tot cazul este o voce promițătoare. Premiul al III-lea i-a revenit Aurei Twarowska,

solistă a Operei Române din Timișoara, cîntăreată care știe să construiască inteligent și să dea identitate stilistică textului: ea a trecut cu ușurință de la poezia polisată cu eleganță a lui Massenet la jocul vocalizelor rossiniene. Iată o mezzo de coloratură, tip de voce destul de rar și adecvat unei întregi literaturi muzicale puțin practicate pe scenele noastre.

Favoritul publicului Operei, contratenorul Romeo Văsuț, vîdește la mai puțin de 20 de ani daruri excepționale. Vocea sa de alto parcurge cu legeritate și mai ales cu o muzicalitate nativă uimitoare partituri foarte diferite. După un Johann Strauss mai puțin reușit, un Händel excelent îl promit unei evoluții în această direcție, posibil spectaculoasă. Favoritul publicului am spus, dar și al juriului, pentru că lui i-au fost dăruite, în afara premiului II toate premiile speciale: spectacole la Opera comică și la Opera Română, și unul dăruit de mezzosoprana Mariana Cioromila, solistă a Operei din Berlin.

Premiul I a fost cucerit de soprana Roxana Stângăciu-Briban. Într-un mare progres față de aparițiile anterioare, ea a prezentat cu o ținută impecabilă o scenă verdiană ardentă, una dintre cele mai grele arii mozar-

Ploaie asiatică la Udine

ÎNTR-O stație de metrou, camera scrutează chipurile celor ce urcă & coboară; se-nchid ușile; pe una din banchete, un puști; aparatul se apropie, filmându-l din profil: printr-o gaură în obrazul copilului se vede restul metroului... Cu această imagine-șoc începe *The Longest Summer*, filmul hongkonghezului Fruit Chan, făcut anul trecut și prezentat, deja, la Festivalul de la Berlin. Alte 52 de filme asiatice (din China, Taiwan, Singapore, Coreea de Sud și Hong-Kong) au putut fi văzute recent (10-18 aprilie) într-o săptămână de *Far East Film* la Udine, în Italia, în cadrul tradiționalului "Udineincontri". A fost a 13-a ediție a "întîlnirilor" și prima dedicată cinematografului asiatic. Un eveniment, dacă ținem cont de faptul că s-au putut vedea inedite din anii '30 (filmele lui Maxu Weibang, maestrul "horrorului" chinez), primele opt pelicule ale lui John Woo (majoritatea, comedii) alături de o secțiune riguroasă din tot ce au făcut cinematograful Extremului Orient în ultimii doi-trei ani, toate genurile reunite (inclusiv cel erotic)! Directorul artistic al "Udineincontri"

tri" a fost Derek Elley, critic la celebra revistă americană "Variety" și, chiar dacă John Woo însuși n-a putut veni, fiind ocupat să termine *Misiune: imposibilă 2*, fani acestui cinema au fost regalați cu prezența a vreo două duzini de vedete care au zîmbit, au dat autografe și s-au lăsat pozate în interiorul futurist al lui Teatro Nuovo. Giovanni da Udine - unde au avut loc proiecțiile.

Concluzia acestui "check-up" italian? Filmul asiatic este bine-mersi, sănătate pe care ne-o dorim și nouă! Pînă și Singaporele face mai multe filme pe an decît România, fiind loc și pentru satira comercială. (*Money No Enough*, mare succes de casă anul trecut), și pentru filmul personal cu țintă precisă, publicul gay (*Bugis Street: The Movie*). China pare să fi părăsit direcția "istorico-parabolică" (cel puțin, din ce-am văzut la Udine) în favoarea "fetei de viață" realiste - ca în *Tutor*, *Going to School with Dad on My Back*, *Spicy Love Soup*, *Be There or Be Square*, sau *A Beautiful New World*, film care combină comedia socială à l'italienne cu "inserturile pe muzică" tipice unei tradiții a povestirii

orale. Taiwanul, pe de altă parte, - prezent printr-un singur titlu (boicot chinez?) - trage cu ochiul spre fostul Hong-Kong, cel de dinaintea retrocedării, și, evident, spre SUA, în deliciosul *Love Go Go*: love story în trei scheciuri, ale căror personaje se intersectează aleatoriu (cam ca în *Chungking Express*, filmul-cult al hongkonghezului Whong Kar-wai). Hong-Kongul (cu siguranță, cel mai solid import de "inteligență" cinematografică) produce în continuare - cit o mai putea! - filme de acțiune ca niște "montagnes russes" pe celuloid, filme de la care ieși absolut K.O. și în care "vechea gardă" (un Ringo Lam de pildă, prezent la Udine cu un *The Suspect* făcut cam cu mîna stîngă...) pare să fi predat ștăfeta îndrăzelilor narative noilor-veniți: *Too Many Ways to Be No.1* - exercițiu *Pulp Fiction*-esc datorat lui Wai Ka-fai -, *Cheap Killers* de Clarence Fok sau (cel mai interesant dintre toți) Patrick Yau, prezent în program cu primul (*The Odd One Dies*, 1997) și ultimul său film (*Expect the Unexpected*, 1998). Ar fi însă total greșit să reduci cinematograful made in Hong-Kong doar la filmul de acțiune: la Udine am văzut și comedii (*Your Place or Mine!*), love story-uri (*Anna Magdalena*), "șotii" erotice (*Sex & Zen III*, prezentat de însuși sex-maestrul Tinto Brass) sau horror (*The Demons' Baby*), "western chinez" (*A Hero Never Dies* al lui Johnny To - Premiul publicului), "policier ecologic" (*9413 ...*) sau "saga spectaculoasă" (*The Storm Riders* - filmul de deschidere)! Alături de toate acestea, desigur - superbul *The Longest Summer* pe care l-am amintit la început: tot o "sagă", însă modernă, de maximă actualitate chiar, căci filmul este un "puzzle" de evenimente petrecîndu-se cu puțin înainte și puțin după retrocedarea Hong-Kong-ului și avînd

Vara cea mai lungă, de Fruit Chan

în centrul acțiunii un grup de soldați înrolați în armata britanică, "lăsați la vatră" după 1 iulie 1997... Fruit Chan reușește un "action thriller" care este în același timp o dramă socială, love story imposibil (între unul dintre soldați, angajat ca șofer al unui mafiot, și fiica acestuia) și, mai ales, meditație filozofică asupra destinului fostei colonii - cu această ultimă componentă amintind pe alocuri *The Thin Red Line* al lui Terrence Malick.

S-a considerat însă că revelația acestor *Udineincontri* a fost cinematograful sud-coreean - prezent cu șapte titluri acoperînd, iarăși, cam toată gama posibilă, de la "college horror" la amor și trecînd printr-o neașteptată satiră la adresa lumii cinema-ului (în foarte apreciatul *Killer Story*). În ce mă privește, am jubilat la farsa macabră *The Quiet Family* (de Kim Jee-woon, 1998): o comedie neagră "cum scrie la carte", cu un scenariu dement stîrnind urlete de rîs la fiecă răsucire (burlescă) de situație și cu o "familie" de actori (din toate generațiile) făcînd mai mult decît convingătoare această poveste trîsnită despre proprietarii unei cabane în munți, peste care se încăpățînează să plouă cu cadavre...

Alex. Leo Șerban

Familia liniștită, de Kim Jee-woon

ține; lamento-ul Leonorei și acrobațiile vocale ale înșelătoarei Fiordiligi, două universuri sonore situate la poluri opuse rezolvate cu profesionalism și sensibilitate.

Conform obiceiului, laureata ediției trecute a fost invitată să cînte: o dată mai mult, Celia Costea m-a convins că are toate datele pentru a deveni o vedetă: o voce superbă cu un timbru aparte, capacitatea de a se transpune instantaneu într-o stare intens dramatică, putere de comunicare ce iese din obișnuit. Scena din *Otello* (ultimul act) ar fi putut fi impresionantă dacă și simfonia verdiană ar fi atins măcar un nivel minim de acuratețe. Prezența la pupitru a unui maestru experimentat, Cornel Trăilescu, a dat tinerilor de pe scenă siguranța că sunt urmăriți și ajutați dar neatenția din orchestră, falsurile, neglijențele, sonoritatea de tinichea depînd și de conștiința fiecărui instrumentist (Vai, lemele! contrabașii! Ce tristețe!). Nici decorația scenei nu a fost mai aptă a stimula inspirația - așa trebuie să fi arătat sala de așteptare a unui notar balzacian. Niște draperii simple, cum se obișnuiește la marile competiții, ar fi fost suficiente și în tot cazul mai estetice.

În căutarea timpului pierdut

CLUBURILE Rotary din București au aniversat 70 de ani de la înființare, dar de fapt mult mai puțini de existență deoarece după numai 10 ani, odată cu instaurarea dictaturii (a celei regale nu a proletarietului) au fost desființate. Și cum toate dictaturile au aceleași năravuri, desființate au rămas pînă în 1992. În deschidere ni s-a spus, în vorbe puține și moderate, căte ceva despre trecut și prezent și despre acțiunile umanitare întreprinse, mai ales în domeniul medicinei infantile. Și este meritul Președintelui clubului, Andrei Dorobanțu - mare iubitor de operă - că nu s-a mulțumit cu o

manifestare mondenă ci s-a străduit să creeze și o sărbătoare a spiritului; pentru aceasta a invitat (atrăgînd și sponsori binevoitori) pe scena Operei Naționale Române cinci cîntăreți importanți din diasporă.

Acultându-i am regăsit (ca mulți alți spectatori) emoțiile trăite cu ani în urmă pe cînd aflați la începuturi urmînd să pornească cutezători spre marea lume a artei lirice, cu voci excepționale, cu daruri scenice deosebite. Bucuria revederii s-a nuanțat și cu nostalgie în căutarea proustiană a timpului de odinioară. Dar în postura de pronicar ce trebuie să dai seamă despre ce ai auzit, sau numai în cea de ascultător neutru, necopleșit de amintiri, ai două opțiuni posibile: dacă preferi frumusețea în sine, a unor voci proaspete, fără fisură trebuie să admiți că ai avut unele insatisfacții; dacă ai trecut peste faptul că timpul lasă urme pe glasul cel mai perfect și ai apreciat în primul rînd arta cîntului, expresivitatea, știința de a obține maximum din potențialul vocal existent, atunci ai urmărit cu interes această distinsă pleiadă de interpreți.

Mult iubite de public, artiștele noastre ce au venit de departe au fost întîmpinate cu deosebită căldură de cei ce-și amintesc de încântarea cu care au ascultat de atîtea ori vocea de o splendoare unică a Marinei Krilovici, catifeaua sumbră a mezzo-ului Viorică Cortez. Și nu mică le-a fost bucuria cînd le-au regăsit cu aceeași vocație a dăruirii întru muzică.

Favoritul publicului cucerit de forța comunicativă, de amploarea impresionantă a glasului - a fost neîndoișos Eduard Tumașian. El a reapărut după 18 ani pe scena bucureșteană în plinul unei cariere susținute în teatre prestigioase. Dar ovațiile nu s-au datorat numai revederii; în cele două arii el a convins că vocea compactă, sonoră, proiectată cu siguranță este doar instrumentul temperamentului său scenic năvalnic. Cu plasticitate, ea se malează pe culoarea vocală a personajelor, portretizate în câteva trăsături. Personaje negre (Scarpiă), pasionale (Gérard din "Andréa Chénier" de Giordano) ele traiesc prin tensiunea cîntului, ce nu urmărește frumusețea sonoră în sine ci adevărul psihologic realizat cu

mijloacele cele mai diverse, de la efectele veriste la cantilena nuanțată.

Mihai Zamfir a urcat acum pentru prima oară pe scena bucureșteană. Plecat de la Opera din Cluj, el este actualmente solist la Bremen unde cîntă multe din rolurile prime de tenor. În versiunea sa, aria lui Rodolfo din "Boema" de Puccini a convins prin muzicalitatea aleasă, știința de a trece peste unele dificultăți, arta de a fraza cu farmec mărturisirea poetului îndrăgostit.

Nu am avut prilejul pînă acum să scriu despre splendidul recital de lieduri prezentat recent de Ionel Pantea la Ateneu (Brahms, Hugo Wolf) la care prea puțini din cei ce prețuiesc arta vocală, sau arta pur și simplu, au fost în sală. Din practicarea intensă a lideului, Ionel Pantea translează și în domeniul operei o viziune aristocratică asupra cîntului. Pentru acest concert el a ales mozartianul catalog al cuceririlor lui Don Giovanni, schițat cu o mare finețe a detaliilor și nobila invocație a lui Wolfram von Eschenbach din "Tannhäuser". Muzici mai puțin spectaculoase dar deloc confortabile pentru voce, muzici care cer un control suveran al rostirii și ceea ce se numește "a avea stil". După gustul meu (și nu neapărat și după cel al tuturor ascultătorilor) acesta a fost cel mai frumos moment al serii.

Corul Operei a cîntat cu aceeași calitate ca întotdeauna (doar intervențiile din "Carmen" erau puțin prea dure) dar nu s-ar putea găsi o soluție pentru îmbrăcăminte doamnelor, ca să nu mai semene cu o expoziție de confecții?; la pupitru Răzvan Cernat a asamblat întregul cu o baghetă alertă.

După un program atît de plin, de rotund, o a doua parte cu baletul "Carmina Burana" de Orff (o apreciere pentru debuturi: Mihaela Stanciu și Romeo Văsuț.) nu a intrat deloc bine în economia artistică a scenariului dat: prea lungă, prea uzată (este un spectacol vechi) nu a avut plusul de calitate ce trebuie să răspundă adagiului "Finis coronat opus".

Elena Zottoviceanu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

În vara anului 1837

MĂ ÎNTORC din nou la cartea *Suvenire Contemporane* a lui Gh. Sion apărută în București în 1915 la Editura Minerva, ediția din care am mai reprodus câteva pagini în anii trecuți, volum pe care mi l-a oferit amical domnul și fidelul meu cititor Noni Cristea.

Fragmentul reprodus se intitulează *Autorul la București*.

Cităm:

“După ce ne-am întors la Hârșova, însă, lucrurile au luat o altă întorsătură. Maică-mea extaziată (?) de bizara idee a călugăriei mele, a început a plânge și a se lamenta, zicând că la aceasta nu va consimți niciodată... În fine se ceru să meargă la București să-și vadă frații ca să se consulte cu ei pentru aceasta. Tatăl meu, deși era convins că va face treaba cea mai bine cugetată, totuși, văzând furiile mamei, își mai opri avântul; de aceea nu numai că se învoi la călătoria mamei, dar mă dete și pe mine ca s-o întovărășesc la București, pentru ca să nu facă singură un drum așa de lung.

Aceasta era în vara anului 1837.

Frații mamei mele, Eustațiu și Alecu Schina, în București, exercitau profesiunea de avocați. Vederea subită a surorii lor de care se despărțiseră de mai bine de douăzeci de ani, pentru dânsii a fost o surprindere cu atât mai vie, cu cât nu fuseseră avizați de aceasta. Pe atunci, nefiind un serviciu poștal pentru corespondența privată între ambele țări (Muntenia și Moldova încă neunite n.n.) acestea ținându-se înadins izolate una de alta, ca să nu se poată urzi vreo înțelegere politică între ele, scrisori nu se puteau trimite decât cu ocazii eventuale de la Iași la București sau prin curierii rusești ce treceau la Constantinopol.

Unchiul meu Eustațiu, la care am fost în gazdă, nu numai că au dezaprobat ideea ciudată de a mă consacra călugăriei, dar stăruia maică-mea ca să mă lase la el în București, ca nu cumva, întorcându-mă, să mă fac victimă călugărilor. Când mi s-a comunicat această părere, deodată n-am prea gustat-o, fiindcă îmi era mereu gândul la Puiul și la viața plăcută de la țară... Dar în timp de o lună, cât a stat maică-mea la București, deprinzându-mă cu atrăgătoarele mulțumiri ce se puteau gusta în această veselă capitală, unde făcusem și câteva cunoștințe plăcute, m-am pronunțat pentru ideea de a rămâne aici, spre a frecuenta școalele publice. Deci maică-mea, după ce s-a bocit cu mine de gât o zi întreagă, a plecat spre a se întoarce acasă, unde numeroasa sa familie o aștepta cu dor. Ea, plecând, mi-a lăsat ca zestre un băiat de Țigan, din vechii mei adjutanți, format prin practică foarte bun servitor.(...)

În Școala de la Sf. Sava

...Nu târziu după plecarea mamei, fiind timpul deschiderii școlilor, unchiul meu stăruia și mă înscrie în școala de la Sfântul Sava. Mă dete pe mâna lui C. Aristia, care-i era amic intim; și acesta, în considerațiunea etății mele și cunoștințelor înaintate ce văzu că am în limba elenă, mă trecu în clasa a doua umanioară ca extern. Aci avui de profesori: pe astronomul Genilie, pentru

geografie și cosmografie - pe Aristia, pentru limba franceză și greacă pe Ioniță Popp, pentru gramatică și sintaxă - pe Valenstein... aflai între camarazii de clasă mai multe inimi cu care legai frăție și amicitie foarte intime. O, bunii mei amici! Nenovici, Nae Manolescu, Al. Crețescu, Ioranu, Bolintineanu, Zane, voi cu cari mă luptam și mă trânteam prin clasă, prin pridvorul Sfântului Sava, voi cu cari făceam atât de plăcute nebunii pe dealul mitropoliei și pe câmpul filaretului, voi cu cari, mai târziu, peste 20 și 30 de ani, ați trăit, am fost totdeauna amici buni, sinceri și dezinteresați, voi, care ați părăsit mai înainte decât trebuia lumea aceasta și patria, în care ați lăsat atâtea visuri patriotice realizate prin concursul vostru cu alți luptători cari au făcut Unirea și regenerarea României, - ne mai întâlnim oare în regiunile necunoscute în care v-ați dus, spre a ne da îmbrățișările și sărutările acelea dulci cu cari eram deprinși?...”

*
**

Cred că este textul cel mai cald și mai afectuos - proza memorialistică de o asemenea sinceră tensiune sentimentală ce s-a scris pe la începutul secolului XIX despre momentele-cheie ale țării, 1848 și Unirea Principatelor resimțite în adolescența acestui autor care, în viitor, poate că va trebui să aibă în perspectivă, totuși, scurtă, a culturii noastre citadine, prețuiri mai generoase și mai apropiate de idealurile vremii, azi împlinite.

Reflexii și reflexe

Evoluție:

De la statul de drept la statul de drept.

Avansare nu doar alfabetică:

De la micul cîrpaci la “marele cîrmaci”.

În teatru ca și la Securitate e suficiență simplă bănuială pentru a împinge acțiunea înainte.

Bine că măcar *Nu* e de origine latină. Tot se mai poate decide cu ajutorul lui cite ceva.

Zici ortac, zici atac.

Nu vă jucați cu bețele și mai ales cu capetele ușor inflamabile!

Proba de telefon:

- Prietenul după impulsuri se cunoaște.

În tranziție:

Nesimțirea - cel mai prețios capital.

Ce consumă românul în epoca de tranziție?

- Cablu pe varză!

OCHEAN

de Paul Miron

Zbor de plăcere

O CĂLĂTORIE cu avionul poate deveni un prilej de desfătare. Mai întâi motoarele care urlă îndată ce te apropii de aparat, lăudându-se cu puterea lor de a te urca deasupra norilor; apoi îmbarcarea și, dacă nu mergi cu Tarom, drăgălășenia stewardeselor, tinere și frumoase. Și zborul în sine încântă. Deasupra munților, lacurilor, orașelor, cîmpiei; tensiunea înscrisă pe fețele pasagerilor, dejunul apetisant, toate acestea îți alungă și ultima urmă de depresiune din suflet. Pe aeroportul din Zürich eram posesorul unei solide porții de voie bună. Evocam întîmplări și oameni din aeroplane.

La ghișeu de îmbarcare destinul îmi scoase de data asta în cale o damă îmbrăcată fără gust, dar scump, o matroană ce venea de la Londra. Mergînd spre avion mă acostă: “Am observat că avem numere apropiate. Eu am 16.” Consultai biletul: 17. “O să fim tot timpul vecini.” Mă gândii că altă posibilitate nu era. 2 ore și 40 de minute vom sta împreună.

Urcă alene treptele de la avion și se opri la intrare blocînd pe ceilalți ce veneau după ea. Se uită chiorș la funcționarul ce saluta politicos pasagerii: “Cu treptele astea îți poți rupe un picior. De ce le-ai montat atît de sus? Uite, cît trebuie să aștepti la coadă de ți se umflă vinele.” Funcționarul se scuză menționînd că nu el le-a ‘montat’. Dama noastră se vedea că avea un talent deosebit cum să se miște în societate. Se strecură în față și intră prima în carcasă unde ocupă două locuri pe rîndul din mijloc. Se dezbracă de palton, îl puse alături și se așază oftînd din greu: “Ăstia n-au

aflat că există și benzi rulante.” Cînd să iau și eu loc, descoperii că paltonul îmblănit ocupa scaunul menit mie: “Doamnă, vă rog, puteți îndepărta paltonul de pe locul meu?” - “De ce?” - “Ca să mă așez pe scaun.” Mă rugă să-i țin îmbrăcăminte scumpă pe genunchi. Ceea ce și făcui pentru că în spatele meu pasagerii mă împingeau energic. Curînd căldura ce-mi învăluia picioarele deveni greu de suportat. Vecina mea sesiză cu finețe chinurile la care eram supus: “E greu?” - “Da.” - “Sigur că e greu, mie îmi spui, eu îl port. Vă e cald? Să chemăm stewardesa.” Cînd aceasta veni, se plîne că nu mai poate respira și-i ordonă să apese pe butonul de aerisire. Nu trecură două minute și o altă stewardesă - o blondă scandinavă - se aplecă peste suferința mea fără să o remarce. “Ventilatorul acesta îmi răvășește părul. Opriți-l! Aveți un fön? Așa se îmbolnăvesc toți clienții voștri. Cunosce eu statisticile.” Încercai să adorm, dar vocea vecinei mă făcu să tresar. Sunase. De data asta veni un bărbat. Îl întrebă: “Cine e pilotul care conduce nava noastră?” - “S-a prezentat la plecarea din Zürich. E comandantul Nüssli.” Dama cîrîi imbufnată: “Să-l schimbați pe loc! Trebuie schimbat neisprăvitul.” Funcționarul o rugă să repete. “Să-l schimbați, că altfel scriu companiei. Parcă ar conduce un camion cu bolovani. De ce ne hurducă așa?” - “A fost o zonă cu descărcări electrice. Acum s-a îndreptat”, și ne arătă pe fereastră cum pluteam în soare peste nori de argint. Dama își strînse buzele ca semn că nu mai are nimic de adăugat, stewardul profită de pauză și dispăru în fund, după o perdea.

Totul ar fi rămas în ordine, dacă pilotul șef n-ar fi avut proasta idee de a anunța că am ajuns la Salzburg și în câteva minute vom survola Viena. Mă întrebă speriată: “Cel ce a vorbit e Nüssli?” - “Îmi pare rău, n-am fost atent.” Ea era însă sigură și sună din nou. Și iarăși frumusețea scandinavă îmi atinse umărul: “Ce doriți de data asta?” - “Ce doresc?”, izbucni dama. “Nu ți-am spus? Schimbați-l pe Nüssli. E un nepriceput. Grăbiți-vă înainte de a începe catastrofa.” Cu un suris de miere, fata mi se adresă: “N-ai putea potoli pe soția dumneavoastră? Explicați-i că zburăm la 10.000 metri și în plus nu avem pe nimeni în crew care ar putea conduce aeronava.” - “Ba, să aveți! Ce companie e și asta!” Auzind că am fost declarat membru al familiei vecinei, sării ca ars. Paltonul căzu mototol sub bancă, dar eu nu reușii să mă desfășur cum trebuie, fiind atașat cu centura: “Nu e soția mea, jur că o vād astăzi pentru prima dată.”

Jocul cu chemarea personalului dură pînă la Otopeni. Nu era mulțumită de mîncare, Lasagne cu făină și sînge de bou; se plîne că pilotul n-a anunțat Budapesta, că nu i s-a servit șampanie, că morcovii erau cruzi și clătitele prea mici. Zburînd peste Oradea, ceru condica de reclamații în care scrise câteva pagini. La coborîre mai avui timp pentru un schimb de replici piperate cu personalul traumatizat. Dar o întîlnii la bagaje. Braț la braț, fragedă și vioaie, povestea unei femei care îi semăna leit: “Zborul a fost minunat!”

Cornel Regman

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

FASCINAȚIA ORORII

CRAIUL CÂMPIILOR (Editura Univers Enciclopedic, traducere Anda Maxim) este un roman mai degrabă neobișnuit în contextul operei autorului său, scriitorul Isaac Bashevis-Singer. Sint o cititoare pasionată a lui Singer, îmi plac nespumătorul lui blind, ironia discretă, farmecul personajelor lui, evrei înțelepți care își păstrează o stranie candoare senină dincolo de toată amărăciunea vieții pe care o duc. Nimic, sau aproape nimic din acestea nu le-am putut regăsi în *Craiul câmpiilor*. O carte sumbră, cu o materie narativă viscoasă, cu

rie. Și sint niște inși primitivi, pentru care viața presupune două reguli simple: atacă și ucide, sau vei fi atacat și ucis. Spațiul în care își desfășoară existența este, generic și mai curînd simbolic decît real, Polonia, constant revendicată cînd de un grup (numit polonezi pentru că se ocupă cu agricultura, *polă* însemnînd în limba lor *pămînt*), cînd de altul (leșii, care sint vînători). Povestea propriu-zisă începe în clipa în care leșii, conduși de un bărbat pe nume Cybula, sint înfrînți de polonezii conduși de craiul Rudy, și ea urmărește, într-o anumită măsură, felul în care cele două populații, după îndelungi și epuizante încercări de exterminare reciprocă, ajung la un fel de înțelegere pașnică, pe care însă o vor sabota cu orice prilej.

Evident, romanul lui Singer are un filon foarte actual astăzi pentru că problematizează ura etnică, vrăjmășia între oameni care împart același teritoriu, și care, treptat, din sentiment oarecum motivat (voință de expansiune sau dorința de răzbunare) devine sminteală pură, violența oarbă în care nimeni nu mai știe exact de ce e atît de important să îi ia viața celui alt. *Craiul câmpiilor* are structura unei distopii cutremurătoare: tot ceea ce pătrunde în acest univers brutal și primitiv explodează de-a dreptul, transformîndu-se într-o calamitate tulburătoare. Neînțelegerile etnice capătă proporții colosale, la fel disensiunile religioase, ori violența împotriva femeilor. Intoleranța de orice fel, odată stîrnită, devine apocaliptică. Personajele lui Isaac Bashevis-Singer din *Craiul câmpiilor* au, pentru a menține articulațiile unui astfel de univers, o constituție interesantă: ele sint niște fundamentalisti frenetici, oameni precari și tocmai de aceea apti de modificări radicale, imprevizibili altfel decît strict la nivelul reacțiilor lor intense și umorale.

Dacă ar fi să îmi închipui un film montat după acest roman, îl percep ca pe un uriaș și neîntrerupt urlat, de durere,

groază, disperare, poftă, pasiune, plăcere: la tot pasul oamenii sint torturați teribil, uciși fără milă, femeile sint violate de către inamici și prieteni în egală măsură, aproape fără ca acest lucru să mai capete însemnătate, fetele tinere sint sacrificate pe altarul unei divinități hîde, care simbolizează cruzimea și cinismul, Baba Iaga. Orice e posibil aici: genocid, viol, incest, sinucidere în masă, ritualuri satanice, pentru că Singer descrie o umanitate fără conștiință, incapabilă să își perceapă propriile suferințe, necum pe cele ale semenilor. Însă în același timp această umanitate brutalizată și abrutizată e zguduită de pofte, frisonată de sentimente pe care nu le înțelege, dar în virtutea cărora acționează impulsiv, cu riscul de a-și găsi astfel pieirea.

Cu greu s-ar putea concepe o viață mai sumbră și mai înspăimîntătoare; ea aduce însă cu lumea medievală, bîntuită la rîndu-i de crime și orori, din *Andrei Rubliov*. În locul pictorului de biserici, la Singer avem un bătrîn evreu, rabinul Ben Dosa, care se străduiește să aducă seninătatea credinței între acești barbari desperați. Ben Dosa e o figură impresionant de luminoasă în această lume a tenebelor: de meserie cizmar, el e cel ce vine de departe, de altundeva, eroul civilizator. Le face încălțări femeilor și bărbaților, un gest simbolic, fără îndoială, care presupune o anulare a solidarității dintre forțele terestre și bestialitatea oamenilor. Îi învață pe copii să scrie și să citească și le propovăduiește tuturor credința poporului lui Israel. Venirea lui are, cel puțin o vreme, urmări impresionante, căci evreul izbutește să-i potolească într-o anumită măsură pe acești indivizi violenți și imprevizibili. Însă numai pentru scurtă durată, pînă cînd inclusiv prezența lui benefică e asimilată în logica locului, convertită și pervertită: vorba pașnică a lui Ben Dosa e pricepută în cheie seducătoare, femeile se îndrăgostesc de el, mai ales una anume, și evreul devine, la rîndul său, pricină de noi izbucniri de ură și violență.

Sfîrșitul lui tragic e grăbit de apariția unui personaj care încearcă și el să răspîndească între oameni credința, numai că de data aceasta credința creștină. Spre deosebire de rabin, însă, care împărtășea o religie fără a sabota în același timp altele, mesajul creștin al episcopului Mieczyslaw este, implicit, tot un îndemn la ură: din povestea fiului lui Dumnezeu, așa cum e ea împărtășită de episcop, nu rezultă decît un singur lucru cu claritate: acuza împotriva evreilor. Ideea din subsidiarul acestui nucleu al poveștii merită să ne pună pe gînduri: acești indivizi barbari și violenți sint deschiși creștinismului în mare măsură pentru că le vorbește pe limba lor, o limbă a fanatismului și a violenței.

Povestea e centrată pe trei personaje care împreună formează atît un trio conjugal, cît și nuclee virtuale, care se concretizează pe rînd, ale comunității în care trăiesc. Cei trei sint Cybula, craiul leșilor, Cora, o femeie desfrînată, de vîrstă mijlocie, și Yagoda, fiica acesteia. Ambele femei sint soțiile lui Cybula. Fiecare dintre aceste personaje simbolizează felul în care ar putea evolua lumea descrisă în roman. Cybula e bătrîn, slăbit, neputincios și resemnat, chinat de rele presimțiri, muncit de remușcări; el trece de la preocuparea de a supraviețui, oricum, numai să trăiască, la ispițita morții, gîndul sinuciderii. Cybula reprezintă tot ce e mai bun și mai uman în lumea construită de Singer în acest roman. Deși el e căpetenia celorlalți, bătrînul crai e temător și chiar oripilat de lumea în care trăiește. Cora e contraponderea lui: pătimașă, aprigă, capabilă să-și omoare semenii fără a clipi, sau dimpotrivă, să îi divinizeze, să îi idolatrizeze, așa cum o face cu Cybula, bărbatul la care rîvnind ani la rîndul ajunge numai după ce a fost între timp femeia oricui și a tuturor. Cora este chiar simbolul acestui univers în care și dragostea e convertibilă în demență și crimă, un univers fără Dumnezeu în care tocmai de aceea poziția divinității e disponibilă pentru oameni, însă cei ce ajung să o ocupe sint sortiți singurătății, dezgustului și disperării, precum Ben Dosa sau Cybula. În fine, Yagoda este personajul tăcut, cel ce se supune fără să înțeleagă nimic din ce se petrece în juru-i. Dar și ea acționează în virtutea logicii locului, chiar fără să știe că o face, ucigîndu-și în final mama.

Henri Troyat, *Rasputin*, traducere de Ileana Busuioc, Editura Humanitas, București 1998, 222 pagini, preț nementionat.

Realizez că prezint romanul acesta într-o lumină foarte puțin ispititoare, că nu mulți vor fi aceia dispuși să caute în paginile lui o fascinație a ororii. De altfel, ea nu rezidă strict la nivelul evenimentelor narate, altminteri ar aluneca în gratuitate și sațietate, ci la acela al scriiturii. Isaac Bashevis-Singer scrie o proză superbă, cu incantații frisonante, încărcată de o poeticitate discretă, austeră. E adevărat, însă, că aceleași virtuți stilistice sint de găsit în practic oricare roman al scriitorului, nu e obligatoriu deci să le descoperim laolaltă cu o poveste atît de deprimantă. Dar, pentru cei ce se încumetă să citească acest roman, de vreme ce tot au pacurs cronică atîtor atrocități, nu vād de ce nu ar citi și *Rasputinul* lui Henri Troyat, care de altfel va apărea, într-o asemenea companie, drept un personaj mai curînd rațional, perfect stăpîn pe intențiile sale, însă care a trăit într-o lume asemănătoare celei din *Craiul câmpiilor*. Troyat nu scrie, evident, cu tragismul lui Bashevis-Singer, ci dimpotrivă, cu ironie și vervă de istoric pasionat de evenimentele pe care le evocă. Rasputin este pentru el un personaj de Bildungsroman, pe care, tocmai pentru că e fascinat el însuși de el, izbutește să îl facă seducător pentru cititori. Un mușic rus aproape analfabet, temperamental și istet, cu un bun-simț care a însemnat enorm într-o lume a aristocraților pentru care poporul rus e adeseori de neînțeles, Rasputin are toate datele eroului clasic. Interesantă este originea numelui său, în legătură cu care Troyat speculează că ar putea proveni fie de la cuvîntul *rasputstvo*, care înseamnă în rusă "dezmat", sau de la *rasputati*, a dezlega noduri încurcate sau a găsi soluții unor situații complicate. După ce citești însă monografia lui Troyat, ambele variante par perfect plauzibile.

ISAAC
BASHEVIS-SINGER
*Craiul
câmpiilor*
univers enciclopedic

Isaac Bashevis-Singer, *Craiul câmpiilor*, traducere de Anda Maxim, Editura Univers Enciclopedic, București 1998, 172 pagini, preț nementionat.

un univers uman deprimant, o lume bîntuită de crime, ură, instințialitate și disperare. Am răsfoit de cîteva ori primele pagini ale romanului, și, cumva nedumerită de tonul neașteptat al narațiunii (pe care de altfel îl descoperi foarte rapid, reprezintă o abatere evidentă de la un Singer bine cunoscut), am amînat lectura, convinsă chiar că nu o voi duce la capăt nicio dată. Cu toate acestea ceva m-a determinat, odată ce am avansat cît de cît în miezul cărții, să nu o mai las din mînă. Nici nu sint sigură că aș putea numi acest factor de persuasiune care mi-a stimulat lectura, dar aș putea încerca o aproximare.

Cel mai probabil este să fie vorba de o fascinație morbidă a ororii, pe care Bashevis-Singer o notează pe un ton calm, aproape tern, cu acea constantă susținută a cronicarului resemnat din neputință. Personajele sint plasate într-un timp care pare, prin vagul ce-l caracterizează, mitic, deși e probabil echivalabil cu un veac din întunecata medievalitate timpu-

Cărți primite la redacție

● Jacques Maritain, *Creștinism și democrație*, cu un cuvînt înainte de Pr. Prof. Constantin Galeriu și cu un Avertisment de René Mougél, traducere și postfață de Liviu Petrina, Editura Crater, București, 1999, 112 pagini.

● Milorad Pavic, *Dicționarul Khazar*, Roman-lexic în 100.000 de cuvinte, traducere din limba sîrbă de Mariana Ștefănescu, Editura Nemira, București, 1998, 314 pagini.

● Catherine Durandin, *Trădarea*, roman, traducere de Irina Bădescu, Editura Fundației Culturale Romane, București, 1999, 134 pagini.

RĂDĂCINĂ

Oricine este născut din Dumnezeu
biruiește lumea.
(Ioan, 5.4)

CÂND, în februarie 1993, am avut fericirea de a fi primit, la Vatican, de Suveranul Pontif, Papa Ioan Paul al II-lea, pentru a-i înmâna volumul de *Poeme* pe care îl tradusesem și publicasem în limba română, imediat după evenimentele din 1989, îmi propusesem să-l întreb, fără prea mari ocolișuri, dacă realmente este român la origine. Audiența a fost destul de lungă pentru o asemenea ocazie (mai ales că se grăbiseră să îi trimită sau să-i înmâneze florilegiul respectiv -, așa cum aveam să aflu de la secretarul personal de atunci al Sfântului Părinte, Monseniorul Stanisław Dziwisz, - alții, înaintea mea: reprezentantul apostolic din București, nunțul papal John Bukowiecki, Ambasada Poloniei în România, președintele de atunci al României, Ministerul de Externe al Poloniei și chiar ambasadorul român la Roma, un oarecare Vieriță, care îi înaintase Pontifului, cu *titlu personal*, volumul pe care îl expediasem prin intermediul unui subaltern de-al său spre Sfântul Scaun.).

În marea și copleșitoare sa bună-tate, bucurându-se că putem conversa în limba lui Mickiewicz, Sfântul Părinte s-a interesat, în primul rând, de *mobila* care m-a determinat de a-i transpune creațiile literare în limba română, dovedind un interes cu totul aparte, atunci când a aflat că nu numai poemele respective le tradusesem, ci și o piesă de teatru, dragă inimii Sale: *În fața magazinului bijutierului*, prezentată de Postul de radio *România Culturală* în regia de mare ținută a lui C. Dinischiotu. Îmi voi aminti întotdeauna cu plăcere că emoționanta convorbire s-a prelungit cu mult peste limitele acordate la intrare de monseniorul Dziwisz, azi Episcop, deoarece a trebuit să îi răspund Sfântului Părinte la o întrebare fluviu: - *Ce se mai aude prin România noastră?*

Sintagma astfel formulată m-a străfulgerat, deoarece întrebarea în sine conținea chiar răspunsul la o chestiune care mă frământa din 1979-1980. În perioada respectivă, fiind consilier cu probleme culturale și de presă la Ambasada României din Varșovia, am primit în vizită un istoric polonez, persoană venerabilă care mi-a spus, atunci, că lucra de aproape doi ani la *arborele genealogic* al Sfântului Părinte. Venise la mine să se intereseze, ce ar însemna, în limba română, numele fostului cardinal de Cracovia: *Wojtyła*. Aveam să aflu, totodată, că în investigațiile sale, urmărind din aproape în aproape încrengăturile unor familii vechi de munteni, care au trăit de secole în Beskizii Poloniei, a descoperit că toate aceste familii aveau la rădăcina lor vechi neamuri de păstori români. Fără să stăpânească materia juridică, cercetătorul polonez era interesat să afle totodată unele amănunte privind dreptul valah (*ius valachicum*) și ce a însemnat acesta în Polonia.

I-am explicat în mare interlocutorului despre transhumanța românească înainte și în timpul Evului Mediu pe meleagurile poloneze, dar și în Ungaria, Slovacia și Cehia, despre dimensiunea acestei colonizări cu element românesc pe mari întinderi montane bune pentru pășunat. Păstorii respectivi, în afara plății în natură sau și în bani, erau chemați în caz de pericol chiar sub steag de luptă.

L-am orientat, în același timp, pentru consultarea unei bibliografii pertinente în materie: *Migrația valahă pe meleagurile poloneze și Studii asupra denumirilor din Carpații polonezi* de K. Dobrowolski; *Cauzele colonizării valahe în Carpați* de Ed. Długopolski; *Pologne et Roumanie* de Stanisław Łukasik; *Localități valahe pe meleagurile poloneze* de J.I. Lubomirski etc.

De subliniat că rezultatele acestor investigații efectuate de polonezi, elaborate în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, dar și lucrarea juristului Dumitru D. Mototulescu - *Ius valachicum în Polonia*, publicată în 1916, la București, demonstrează, în timp și pe arii geografice concrete, modul în care s-a făcut colonizarea cu păstori români pe meleagurile poloneze, cum au funcționat comunitățile românești, importanța lor pentru cultura materială poloneză, elementele care s-au păstrat până în timpurile noastre cu caracterul lor distinct antropologic, lingvistic, cultural etc. Deci, de aproape un secol este prezentată amănunțit și demonstrată transhumanța păstorilor români, în căutare de hrană pentru turme, din nord-vestul Transilvaniei și Moldovei, peste Ceremus,

până la izvoarele Oderului, începând din a doua jumătate a secolului al XIV-lea până în secolul al XVII-lea. Cu timpul, transhumanța valahă va merge și în direcția Lublin-Luck, trecând prin Codrii Sandomierzului spre muntele Sfânta Cruce. De subliniat că primele valuri ale transhumanței la care ne referim au precedat cunoscutele colonizări germane din Polonia Mică (Malo-Polska). Astfel, la 1334 și 1335, la curtea prințului de Halicz îl găsim pe *Borisko Caracula* și pe *Alexandru Moldaovici*, iar la Przemyśl, datorită colonizării Văii Sanului cu păstori munteni și moldoveni, funcționa în 1353 episcopul *Chiril Valahul*: Kiryllo Woloszyn (Cf. St. Łukasik *Pologne et Roumanie*, p. 50). Printre numeroasele fapte consemnate de cercetătorii amintiți, e de reținut acordarea de către Ladislaw de Opole, la 1378, supusului său *Ladimir Valahul* a "câmpului pustiu" din Hodle Pole pentru a fonda pe el *un sat sub jurisdicție valahă*.

Am putea continua cu multe asemenea exemple, deoarece s-au identificat peste 500 de localități fondate de păstori nomazi valahi pe teritoriul polonez, timp de trei secole; printre ele - și satul Czaniec, localitatea în care s-a născut, la 1788, străbunicul Papei, Bartolomiej Wojtyła, precum și multe din rudele sale: Franciszek, Stanisław, Maciej, Paweł etc.

Există documente care atestă prezența valahilor și în zona Podhale, pe pășunile situate de-a lungul râului Raba până la Myslienice, precum și pe vârfurile munților spre Skawa până la Wadowice.

De relevat că, în continuare, în Silezia, valahii sunt menționați pentru

prima oară la 1548, ca producători de postavuri.

Despre funcționarea dreptului valah sau a legii valahe în cadrul comunităților de păstori români se amintește pentru prima dată la 1378, când s-a fondat localitatea Hodle Pole. În fruntea comunității de valahi se afla un cneaz, care era reprezentantul oficial al populației, aceasta fiind împărțită în clase de luptători. Principala obligație a membrilor activi era de a participa la expediții militare cu câte un cal bun, călărețul fiind înarmat cu arc și săgeți. Comunitățile efectuau, totodată, și prestații în natură, oferind oi, capre și brânză, iar uneori și bani. Cnezii aveau în sarcină atât puterea administrativă cât și pe cea judecătorească.

Un document de la 1390 vorbește de Giurgio din Stupnica, numit "vovoda valachorum", care exercita, în principal, la nivel superior, procese juridice, dar întâlneam numeroase asemenea cazuri la nivele mai mici, în diverse perioade și regiuni. Sunt și situații (acestea în secolul al XVII-lea), când nobilii polonezi au transformat unele colonii de valahi liberi în sate de țărani șerbi "glabae adscripti". *Ius valachicum* va funcționa în Polonia până în secolul al XVIII-lea, rămânând o formă distinctă de exprimare a acestor comunități, care nu și-au uitat în nici un fel obârșia.

Franciszek Wojtyła, născut la 1826 la Czaniec, este numit de judele comunității (*Iudex communis*) drept *liber notarum*, ajungând mai târziu un fel de sfetnic al acesteia.

Nume de Wojtyła, cu anumite formații de scriere, probabil și de pronunție, sunt des întâlnite în documentele din Evul Mediu polonez în zonele în care au trăit coloniști valahi. Prefixul *ila*, *ilā* s-a remarcat printr-o frecvență mare în nume românești precum Vintilă, Voicilă, Ochilă, Sarsailă, Flămânzilă, sau chiar Voitilă. Aceasta poate duce la concluzia că pentru Wojtyła cel mai apropiat ar putea fi acest gen de nume tipic la români, atât de des consemnat în secolele trecute, îndeosebi în poveștile românești.

LOCALITATEA CZANIEC în care s-au născut strămoșii viitorului Papă, așa cum o demonstrează cu prisosință, în 1938, profesorul Universității Jagiellone din Cracovia, Stanisław Łukasik, era o comună locuită de valahi, ca toate cele peste 500 fondate pe teritoriul Poloniei din Evul Mediu timpuriu și ale căror denumiri românești sunt consemnate de renumiți specialiști în toponimia poloneză. Iată numai câteva exemple de localități, dar și de piscuri, de văi, de munți, de dealuri sau ale unor cursuri de ape: *Kasina* (de la caș); *Katun* (de la cătun - 1282); *Petrowce* (de la pietre - 1291); *Pisculice* (de la piscuri - 1307). *Wadowice* - localitatea în care se naște viitorul Papă -, provine de la cuvântul românesc vad. De subliniat că acesta a fost și nume propriu de țăran în Polonia. Alte toponimice: *Wlochy* (de la vlah); *Malice* (de la mal); *Czaniec* (de la Cenac); *Katyna* (de la cătină).

Ioan Paul al II-lea

V A L A H Ă ?

- 1566); *Sekul* (de la sec - 1582); *Hotar* (de la hotar - 1676); *Magura* (de la murgă); *Turbacz* (de la turbat); *Sipot* (de la sipot); *Moldawa* (de la Moldova, acesta funcționând și ca nume sau prenume); *Roztoka* (de la răstoacă); *Ratunda* (de la rotundă); *Baltagul* (de la baltag); *Sulica* (de la suliță); *Stanka* (de la stâncă); *Sekatura* (de la secătură); *Zawoja* (de la zăvoi); *Syhla* (de la sihlă); *Bradul* (de la brad); *Pinu* (de la pin); *Cetynia* (de la cetină); *Czuta* (de la ciută); *Czerbul* (de la cerb); *Capul* (se pronunța ȧp - de la ȧp); *Bacza* (de la baci); *Waratyk* (de la vȧratic); *Tomnatyk* (de la tomnatic); *Paszuna* (de la pȧșune); *Stynawa* (de la stȧnȧ); *Tarlo* (de la tȧrlȧ); *Strunga* (de la strungȧ); *Staneszcze* (de la stȧniște); *Koliba* (de la colibȧ); *Mierydza* (de la merinda); *Urdowa* (de la urdȧ); *Bryndziakowka* (de la brȧnzȧ); *Hadle* (de la holdȧ) etc. etc.

Aceste frecvente urme lingvistice în toponimie, de provenienȧ neaoș romȧneascȧ, rȧmase pentru veșnicie pe harta Poloniei și în memoria polonezului, ne dau toate premisele pentru a accepta, fie doar și ca ipotezȧ, cȧ numele *Wojtyla* ar putea proveni de la romȧnescul *Voitilȧ* sau de la alte nume similare romȧnești, precum *Vintilȧ* sau *Voicilȧ*, ȧinȧnd cont cȧ localitȧțile din zonȧ erau locuite de romȧni (valahi), iar locuitorii lor ȧu pȧstrat în suflet o culturȧ asemȧnȧtoare cu cea a țȧrii de obȧrșie. Multe alte similitudini au fost demonstrate pe fragmente ale spiritualitȧții comune, din care ȧș aminti, în primul rȧnd cazul colindelor la romȧni și polonezi, ilustrat printr-o tezȧ strȧlucitȧ de doctorat susȧinutȧ la Universitatea Jagiellonȧ, în anii '30, de slavistul romȧn Petre Caraman, precum și asemȧnȧrile din arhitectura caselor de munte, din portul popular, din paremiologie etc.

Dupȧ mai multe luni, i-am fȧcut bȧtrȧnului istoric o vizitȧ acasȧ, cȧci ȧvea sȧnȧtatea destul de șubredȧ, pentru ȧ-i explica, dupȧ ȧndelungi reflexii, similitudinile lingvistice ale cuvȧntului *Wojtyla* cu cele care se ȧntȧlnesc în spaȧiul romȧnesc. Și în acest caz, lucrurile care par extrem de complicate ar putea ȧvea o explicaȧie destul de simplȧ, și anume aceea cȧ, în cazul numelor proprii, în limba polonȧ, ca limba slavȧ, sufixul *ila* sau *ilȧ* ar ȧvea o provenienȧ romȧneascȧ. Rȧmȧne de demonstrat.

Dar, ȧntre timp, entuziasmul venerabilului cercetȧtor, dornic sȧ ȧfle ȧdevȧrul, coborȧse la limita de jos a interesului și preocupȧrilor sale, deoarece i se ceruse imperativ din partea autoritȧților bisericești sȧ termine cu *asemenea aberante investigaȧii!* Nu mȧ surprins porunca. Mi-a fost dat sȧ cunosc la rȧndu-mi istorici literari romȧni care n-au acceptat dezvoltarea ideii cȧ Eminescu, de pildȧ, s-ar putea trage din familia Eminowicz-lor, care au trȧit, au scris și sunt ȧngropați în cimitirul din Cracovia. Puriștii noștri au considerat a fi un sacrilegiu faptul cȧ poetul naȧional ar putea fi ȧlceva la origine decȧt romȧn. Nici aceștia, cu siguranȧȧ nici cei polonezi, nu știu cȧ

Sfȧntul Pȧrinte, Papa Ioan Paul al II-lea ne spune el ȧnsuși cȧ "nu existȧ motiv pentru a te teme de ȧdevȧr"!

Mi-a rȧmas totuși în minte dorinȧȧ de a ȧncerca sȧ gȧsec cumva un rȧspuns la ȧntrebarea: unde duc rȧdȧcinile acestui mare Polonez, ȧle uneia din cele mai proeminente și luminoase figuri a vremurilor noastre? Pentru ipoteza *valahȧ*, deci romȧneascȧ, am folosit doar cȧteva argumente de largȧ ȧntelegere, pentru a nu ȧmbȧcsi demersul cu ȧlte explicaȧii de facturȧ istoricȧ, lingvisticȧ și juridicȧ, cu prea multe și aride date. Doresc ca totul sȧ fie luat ca o ipotezȧ ce se cuvine ȧprofundatȧ cȧ cercetȧri ulterioare, separate.

Toate acestea au fȧcut sȧ mȧ ȧntreb și ce a fost în sufletul vadoviȧeanului, care, devenind Papȧ, a hotȧrȧt trecerea în rȧndul sfinȧilor a lui Eremia Valahul. Generȧții ȧntregi de Suverani Pontifi n-au ȧntreprins acest act ȧnȧlȧtor pentru creșȧtini, mai ales pentru noi, romȧnii.

O va face fostul Cardinal al Cracoviei, nȧscut pe meleagurile de care menȧionam, locuite de pȧstori romȧni, și pe care secole de-a rȧndul a funcȧionat *ius valachicum*. Șa fi fost ȧmplȧtor acest demers? Mai mult. Papa Ioan Paul al II-lea va și recita în Piaȧa Sfintei Catedrale din Roma *Rugȧciunea cȧtre Maica Domnului* de Mihai Eminescu.

Mȧ ȧntreb de ȧproape douȧzeci de ani: Ce Papȧ a mai fȧcut ȧșa ceva la Roma? Din ce resorturi interioare s-a nȧscut ȧntrebarea pe care mi-a fost dat sȧ o aud din gura Sanctitȧții Sale: - *Ce se mai aude prin Romȧnia noastrȧ?*

CONCLUZIILE la care se va ȧajunge în viitor, dacȧ cercetȧrile în aceastȧ direcȧie vor continua, nu vor mai putea fi respinse, în momentul în care vor ȧvea la bazȧ o demonstraȧie solidȧ, mai ales cȧ toate semȧnȧțele pȧmȧntului sunt dragi Domnului. Suveranul Pontif ȧnsuși le respectȧ și le iubește, ca un ȧdevȧrat trimis al lui Dumnezeu pe pȧmȧnt.

Sper cȧ este suficient de convingȧtoare ipoteza mea privind originea romȧneascȧ a Sfȧntului Pȧrinte, Papa Ioan Paul al II-lea, personalitate pe care o ȧsoceș cu Copernic. Da, cu marea personalitate renașcentistȧ polonezȧ, care a cȧtezat "sȧ opreascȧ Soarele și sȧ punȧ Pȧmȧntul în mișcare", dupȧ cum Sanctitatea Sa a reușit sȧ zȧgȧzuiascȧ ascensiunea comunismului și sȧ ducȧ la dȧrȧmarea acestuia. Nȧdȧjduiesc, totodatȧ, sȧ nu produc nimȧnui supȧrȧri prin ceea ce am cȧtezat sȧ ȧștern pe hȧrtie. Pentru cȧ, ȧflȧndu-mȧ în aceastȧ ipostazȧ, nu pot sȧ nu fiu cutremurat de tema ca "nu cumva sȧ dea lȧstari vreo rȧdȧcinȧ de ȧmȧrȧciune" - ȧșa cum ne ȧvertizeazȧ Biblia. - ȧșa cum ne convingerea profundȧ cȧ ipoteza mea poate cȧține o mare dozȧ de ȧdevȧr. Iar cei care l-au citit pe Suveranul Pontif, pe iscoditorul cȧrturar Karol Wojtyla, știu cȧ pentru Sanctitatea Sa ȧdevȧrul reprezintȧ o valoare supremȧ.

În ceea ce privește zȧgȧzuirea comunismului, nu pot trece cu vederea faptul cȧ, la 19 decembrie 1989, cȧnd Timișoara lupta ȧndȧrjitȧ ȧmpotriva tiraniei lui Ceaușescu, Papa Ioan Paul al II-lea, primindu-i în Bazilica Sfȧntului Petru pe ambasadorii ȧcreditați la Vatican, s-a oprit timp mai ȧndelungat pentru a se ȧntȧreține cu ambasadorul Romȧniei, interesȧndu-se de soarta țȧrii noastre și transmiȧnd, în acele momente istorice de mare tensiune și ȧncȧrcȧturȧ socialȧ, urȧri de "libertate poporului romȧn". A doua zi, mesajul va deveni mult mai articulat și penetrant. În faȧa a 600 de pelerini ȧdunați în audienȧa generalȧ, Papa va condamna represiunile din țȧra noastrȧ și va adresa "tuturor cetȧțenilor dragului popor romȧn" un ȧndemn la o conclurare armonioasȧ ȧntre grupȧrile etnice,

care faciliteazȧ folosirea pașnicȧ a drepturilor umane, cetȧțenești și religioase de cȧtre ȧntregul popor, asigurȧndu-i ȧstfel libertȧțile de bazȧ. (Bernard Lecomte, *La Veritȧ l'empor-tera toujours sur le mensonge. Comme le pape a vaincu le communisme...*, 1991).

Sunt neȧndoielnice gesturi creșȧtine din partea celei mai mari autoritȧți a vremurilor noastre, care urmȧrea și cunoștea ȧndeaproape prȧbușirea "ȧmperiului rȧului". Dar cȧt suflet în preocupȧrile sale și în mesajul transmis *dragului popor romȧn!*

Nicolae Mȧreș

Fragment din monografia
Ioan Paul al II-lea, un Papȧ pentru Mileniul al III-lea, în curs de apariȧie.

Ziua Internaȧionalȧ a Dansului Mesaj

DE Ziua Internaȧionalȧ a Dansului, moment ȧtȧt de important, ȧmi este greu sȧ gȧsec cuvȧnte ȧtȧt de semnificative și potrivite pentru a fi la ȧnȧlȧimea acestei arte ȧtȧt de minunate, care este Dansul. Poate cȧ modul cel mai ȧdecvat pentru a ne exprima sentimentele în aceastȧ ȧmprejurare, ar fi...sȧ dansȧm.

Prin acest mesaj, ȧș dori sȧ salut din Egipt, pe toȧi aceia care și-au ȧnȧinat viaȧa acestei arte rafinate. Este o mare cinste pentru mine sȧ fiu considerat unul dintre ei. Doresc din toatȧ inima ca în mileniul care vine sȧ ȧnfloreascȧ toate artele și, mai ales, Dansul.

Mahmud Reda - Egipt

Dansator, actor, regizor, coregraf de notorietate internaȧionalȧ

Scurt istoric

Ziua Internaȧionalȧ a Dansului a fost instauratȧ în 1982, la iniȧiativa Comitetului de Dans din cadrul Institutului Internaȧional de Teatru. Data aleasȧ pentru celebrarea acestei zile este 29 aprilie, ȧniversarea nașterii lui Jean-Georges Noverre (1727-1810), creatorul baletului modern.

În fiecare an este difuzat în toatȧ lumea un mesaj internaȧional, redactat de o personalitate a Dansului, de notorietate mondialȧ. Scopul Zilei Internaȧionale a Dansului și al

Mesajului este de a reuni lumea Dansului, de a aduce un omagiu Dansului, de a-i celebra universalitatea și, dincolo de toate barierele politice, culturale și etnice, sȧ ȧdune ȧntreaga omenire în prietenie și pace în jurul Dansului, limbaj universal.

Din 1995, în numele unitȧții Dansului, mesajul internaȧional este difuzat, în colaborare, de toate cele trei organizaȧii internaȧionale ale Dansului: Comitetul Internaȧional al Dansului ITI/UNESCO, Consiliul Internaȧional al Dansului CIDD/UNESCO și Alianȧa Mondialȧ a Dansului WDA.

Intellectualii și războiul din Iugoslavia

RĂZBOIUL din Iugoslavia a declanșat între intelectuali o amplă dezbatere privind legitimitatea unei intervenții militare împotriva unui stat suveran. Argumentele politicianilor occidentali, că intervenția militară are ca scop stoparea atrocităților săvârșite de către autoritățile sârbești, au fost preluate și de unii intelectuali, care susțin că alianța NATO este îndreptățită din punct de vedere moral-etic să intervină, pentru că drepturile fundamentale ale omului sunt indivizibile. Adversarii lor spun că NATO ar fi trebuit, de pildă, să intervină atunci și împotriva Turciei, unde sunt încălcate sistematic drepturile kurzilor. Cunoscutul scriitor Salman Rushdie a calificat aceste argumente într-o emisiune a televiziunii germane (ARD), drept cinice, afirmând că intervenția de acum este 1) fără precedent în istorie și 2) susținătorii acestor argumente transformă Serbia într-o victimă uitând, de obicei, că atrocitățile împotriva albanezilor din Kosovo au cauzat, în ultimă instanță, acțiunea alianței NATO.

Din numeroasele păreri pro și contra, formulate în ultimele săptămâni de către intelectualii din est și vest, se desprind două poziții fundamentale opuse, cu anumite ramificații și nuanțări, determinate politic, ideologic, religios, cultural, etnic, și - nu în ultimul rând - geografic.

I. În categoria adversarilor intervenției NATO se distinge:

A. Grupul acelor care sunt împotriva politicii lui Miloșevici, dar care nu acceptă nici bombardamentele NATO asupra Iugoslaviei, invocând principiul suveranității și a neamestecului în treburile interne ale unui stat. În această grupă intră personalități ca scriitorii sârbi Ivan Ivanii, Alexander Tișma sau ca redactorul șef al postului independent de radio B92 din Belgrad (interzis) Veran Matici, scriitorii români Mircea Dinescu (semnatar al unui protest comun al intelectualilor din Grecia, Bulgaria și România și autorul unui articol neechivoc pentru această atitudine, apărut în „Frankfurter Allgemeine Zeitung”) și Octavian Paler (cu un ciclu de editoriale apărute în „România liberă”), scriitorul german Martin Walser (cel care a rostit anul trecut controversata alocuțiune la Tîrgul de carte din Frankfurt pe Main, în care a susținut ca nu mai suportă să vadă imaginile televizate despre atrocitățile naziștilor), filozoful maghiar György Konrad și mulți alții.

B. Din cel de-al doilea grup al adversarilor intervenției NATO fac parte intelectuali care sunt simpatizanți declarați ai regimului lui Miloșevici.

C. Un al treilea grup al adversarilor intervenției occidentale pornește de la falsa premisă că Serbia este demonizată de către Occident. Scriitorul german Peter Handke (autorul volumului *Dreptate pentru Serbia*) este poate cel mai tipic exemplu pentru această atitudine difuză, care-l predestinează să fie transformat într-un obiect al propagandei Belgradului.

D. Un loc distinct în corul adversarilor îl ocupă intelectualii cu vederi politice radicale. În Germania, de pildă, aceștia sunt atât simpatizanți post-comuniștilor cât și reprezentanți dreptei extremiste. Pe toți aceștia îi leagă un anti-americanism și anti-occidentalism virulent și ideea fixă a luptei împotriva așa numitei „noi ordini mondiale”. Un prototip român pentru această categorie este (politicianul-poet) Corneliu Vadim

Tudor, liderul unui partid fascist, violent antisemit, cu tendințe etnocentriste și revizioniste (similare celor din țara vecină, bazate pe fantasma Serbiei Mari).

În categoria adversarilor (mai degrabă inocenți) mai intră:

E. Pacifiștii radicali, care din motive religioase sau de conștiință refuză orice violență.

II. Pentru intervenția alianței NATO s-au pronunțat toți acei intelectuali care cred în valorile democrației de tip occidental și în principiile umanitare. Dar și în acest caz se pot observa cel puțin două grupuri:

A. Mai întâi cei care au condamnat sistematic nerespectarea drepturilor omului, precum Günter Grass sau Mario Vargas Llosa. Amândoi au criticat alianța NATO pentru că nu a intervenit mai devreme în Iugoslavia.

Singurul scriitor sârb, care, asemenea lui Grass, Rushdie sau Llosa, s-a pronunțat pentru intervenția alianței în Iugoslavia este Bora Cosici. Într-un articol publicat recent în „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, Cosici face o adevărată radiografie a mentalităților, prin care explică tocmai opiniile divergente ale intelectualilor (din est și vest) articulate acum vis-à-vis de războiul din Iugoslavia. Vorbind despre scriitorii din Serbia, Bora Cosici remarcă grave deficite emoționale, o lipsă acută de obiectivitate, incapacitatea de a se solidariza și de a recunoaște o culpă. În acest context, Bora Cosici amintește de gestul simbolic al lui Willy Brandt care a căzut în genunchi în fața monumentului de la Varșovia ridicat în amintirea victimelor hitlerismului. În Serbia nu există nimeni, scrie Cosici, care ar fi capabil de un asemenea gest, de a-și lăsa „inima proprie molipsită” de boala naționalismului. Constatările lui Cosici privind intelectualii sârbi se pot extinde asupra întregii regiuni balcanice și asupra unei bune părți a fostului „lagăr socialist” din răsăritul Europei, România fiind un exemplu simptomatic de schizofrenie politică (vezi sondajele din ultimii ani din care rezultă că nu există o diferență numerică prea mare între cei care sunt pentru integrare în alianța NATO și cei care s-au exprimat acum împotriva intervenției în Iugoslavia).

În grupul celor care s-au pronunțat pentru intervenția NATO mai intră și:

B. Categoria acelor intelectuali pentru care drepturile omului joacă un rol secundar, dar care, din anumite rațiuni oportuniste sau dintr-un pur interes (național, politic sau socio-economic) se situează de partea alianței nord-atlantice. Fostul ministru român de externe, Teodor Meleșcanu a formulat cel mai limpede această poziție, atunci când a declarat fără menajamente diplomatice „că anunțul Belgradului privind uniunea pan-slavă ar putea fi speculat cu inteligență de către diplomația românească la summit-ul de la Washington, pentru o apropiere mai mare de NATO.” Faptul că pînă și din documentul belicos intitulat „Opțiunea societății civile într-un moment de cumpănă” (semnat de numeroși intelectuali români) lipsește cuvîntul „KOSOVO” este semnificativ pentru ceea ce psihanalistii germani Alexander și Margarete Mitscherlich numesc „incapacitatea de a fi îndoliat”. Pentru ceea ce Meleșcanu numește „a specula cu inteligență”, „societatea civilă” a găsit echivalentul tot atât de rușinos: „se ivește acum ocazia”.

William Totok

Ploaie, violență, pasiune

◆ Debutul scriitoarei Karen Duve (născută în 1961 la Hamburg) - *Romanul ploii*, Eichborn Verlag, este considerat un eveniment literar în Germania. După ce a muncit 13 ani într-o uzină și apoi a lucrat ca șoferiță de taxi, romancieră, ale cărei modele declarate sînt Charles Bukowski și Elfriede Jelinek, se impune acum printr-o carte puternică, șocantă și bine construită, în care comicul se îmbină cu suspensul, și atmosfera cu schimbările neașteptate de perspectivă. „Die Woche” e de părere că, în scurt timp, Karen Duve va intra în elita literară a Germaniei.

Femelismul

◆ Un nou curent, „biopozitivist”, animă gîndirea intelectualilor americani, care cer să nu mai fie ignorată femela ce se ascunde în fiecare femeie. Ele au și un manifest, intitulat *Femeia: o geografie intimă* și publicat zilele acestea sub semnătura unei celebre jurnaliste specializate în știință, Natalie Angier de la „New York Times”. Obiectivul noului curent feminist e de a încuraja biologia și medicina să „reconsidere trupul femeii în toată specificitatea lui”.

Simon Magul

◆ Cineasta maghiară Ildikó Enyedi (în imagine) s-a remarcat încă de la debut, filmul *Secolul meu 20* obținînd Camera d'or la Cannes. Și nu s-a demintat nici cu următoarele creații - *Campania de iarnă* (1992), *Vînătorul magic* (1994) și *Tamás și Juli* (1998), toate avînd o bună primire din partea publicului și a criticii internaționale. Cel mai recent film al regizoarei, *Simon Magul*, e o coproducție ungaro-franceză ce transferă în lumea actuală povestea personajului biblic, considerat de părinții bisericii ca fondator al gnosticismului și părinte al tuturor ereziilor. Cu acest film filosofic - în care personajul Simon e unghur iar acțiunea se petrece la Paris - Ildikó Enyedi a declarat într-un interviu din „Magyar Hírlap” că a vrut să vorbească „despre oamenii care acționează prin forța personalității lor și își influențează profund epoca”.

O Collete englezoaică

◆ Cele zece romane și șase culturi de nuvele scrise de Elizabeth Bowen (1899-1973) i-au înscris numele în literatura engleză, unde a fost și este apreciată mai ales de confrăți, fiind considerată „o scriitoare pentru scriitori”. Născută într-o familie bogată și austeră, educată cu severitate, ea și-a construit o dură filosofie de viață și

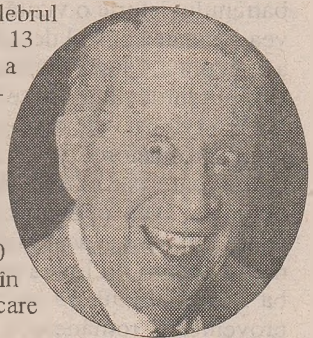
cărțile sale, în care bărbatul apărea ca un obiect manipulabil iar raporturile în cuplu erau descrise cu un anumit arțag - au stîrnit scandal. Francezii, care au tradus acum ultimul ei roman, din 1969, *Eva Trout*, o numesc „o Collete englezoaică”, influențată de Virginia Woolf atât în construcția prozelor, cît și în feminismul mesajului.

Concurs

◆ Direcția Muzeelor din Franța și Direcția Cărții din Ministerul Culturii francez au organizat un concurs de povestiri al căror decor principal trebuia să fie un muzeu real sau imaginar. Cele mai bune 15 proze, reținute de un juriu exigent, au fost publicate acum într-un volum cu titlul *Muzeul lumilor enigmatice*, la Ed. Denoël. Tinerii autori, de valoare inegală, au compus, inspirați de tema colecțiilor, nuvele SF, fantastice și politiste, unele foarte originale ca stil, precum *Anwynn* de Arnaud Lequien sau *Caire free* de Laure Pargade.

Charles Trenet, academician

◆ Charles Trenet, celebrul șansonetist francez care la 13 mai va împlini 86 de ani, a fost ales membru al Academiei de Arte Frumoase, una dintre cele cinci academii ale Institutului Francez. Deținător al premiului național al artelor și literelor, interpretul a peste 950 de cîntece de neuitat intră în sfîrșit în această „casă” la care a visat.

„Quo vadis?” al lui Kawalerowicz

◆ Jerzy Kawalerowicz și-a anunțat proiectul de a adapta cinematografic marile romane care i-a adus lui Henryk Sienkiewicz Premiul Nobel în 1905. E o dorință a sa mai veche, încă din 1965, dar nu și-a putut realiza, pentru autoritățile comuniste mesajul creștin al operei fiind inacceptabil. A încercat din nou, în 1980, o coproducție, purtînd convorbiri cu reprezentanți ai studiourilor Metro Goldwin Mayer, care s-au arătat interesați, dar negocierile au fost întrerupte de starea de asediu instituită în 1981.

Acum regizorul a hotărît că a venit timpul să realizeze propria versiune, poloneză, după *Quo vadis*, cele hollywoodiene, cu gladiatori și decoruri spectaculoase, ignorînd total mesajul filosofic al operei lui Sienkiewicz. În privința distribuției, cineastul a declarat: „Eu nu m-am supus niciodată modei în alegerea actorilor. Voi persista pe această cale. Ceea ce va conta în distribuirea rolurilor vor fi predispozițiile psihofizice ale fiecărui actor, și nu poziția sa în topurile de popularitate”.

Un Delacroix necunoscut

◆ Nu este vorba despre un tablou al pictorului romantic serbat anul trecut cu ocazia bicentenarului nașterii, ci de un text al lui, *Amintiri dintr-un voiaj în Maroc* (întreprins în 1832 și menționat pe larg în celebrul *Jurnal*), rămas inedit timp de mai bine de 160 de ani și publicat de curând la Ed. Gallimard. Povestea descoperirii acestui text e la fel de interesantă ca și conținutul lui: în octombrie 1997, un manuscris vizibil incomplet, rămas în familia executorului testamentar al lui Delacroix, a fost scos la licitație și achiziționat de Biblioteca Națională a Franței. În vara lui 1998, într-o colecție particulară, au fost descoperite de către muzeograful din Tours care pregăteau o expoziție Delacroix chiar părțile care lipseau din manuscris, ceea ce a permis reîntregirea și editarea lui.

Utopia arhaică

◆ Un eseu scilpitor, de 400 de pagini, a consacrat Mario Vargas Llosa compatriotului său, romancierul și etnologul José Maria Arguedas, care s-a sinucis în 1969, la 58 de ani (se spune că de depresia care l-a împins la gestul fatal nu e străină nici polemica acerbă avută cu Julio Cortázar, cu privire la naționalismul local și complexe regionale în literatură). Intitulată *Utopia arhaică. José Maria Arguedas și ficțiunile indigenismului*, cartea lui Llosa, foarte bine documentată, scrutează toate complicațiile morale ale scriitorului peruvian de stînga, demne de interes pentru fostul candidat la președinție doar în măsura în care poate arăta că, atît din punct de vedere intelectual cît și politic, opțiunile lui Arguedas au fost greșite.

O nouă carte de Michel Tournier

◆ În locuința sa de la țară, Michel Tournier continuă să își scrie în liniște opera, ținîndu-se departe de agitația mediatică. Volumul apărut recent la Ed. Mercure de France, intitulat *Célébrations*, cuprinde 84 de mici texte, grupate pe șase teme: naturalia, corpuri și bunuri, locuri, anotimpuri și sfinți, imagini, personalia. Toate - teme familiare ale literaturii sale, redate cu o emoționantă bucurie și alcătuiind o viziune asupra vieții. Tandu-ironic (și autoironic), pe un ton confesiv, Michel Tournier celebrează natura, bucuria de a trăi, de a străbate vasta lume a senzațiilor și ideilor, de o bogăție inepuizabilă. În "Magazine littéraire" nr. 375, din aprilie, Gérard de Cortanze nu precupește superlativul pentru autorul *Regelui arinilor* (cum s-a tradus, discutabil, titlul la noi), afirmînd că admiratorii lui Michel Tournier vor avea un motiv în plus să îl iubească, datorită *Celebrărilor*.

Meciul literar al anului

◆ Două romane anglo-indiene, lansate în același timp, luna trecută, la Londra, au intrat într-o strînsă competiție. E vorba despre *The Ground Beneath Her Feet*, de Salman Rushdie (despre care a mai fost vorba în aceste pagini) și de *An Equal Music* de Vikram Seth (în imagine), care au teme similare, dragostea și

muzica. Seth povestește istoria unei violoniste care își plînge de un deceniu o iubire pierdută și crede că își vede iubitul într-un autobuz, iar Rushdie își omoară eroina, o cîntăreață rock, într-un cutremur, și iubitul ei încearcă să o readucă la viață. Amîndoi scriitorii au primit de la editorii lor, Jonathan Cape și, respectiv, Phoenix House, cite un avans de 500.000 de lire și au aceleași șanse de a ajunge pe listele de best-sellers și de candidați la premii. Această concurență prevăzută și întreținută de două campanii publicitare-șoc include și lansări în prezența autorilor, care dau autografe. Doar că măsurile de securitate speciale luate pentru Rushdie constituie în sine o reclamă ce atrage publicul - scrie "The Independent on Sunday".

Vagabondul supra-realismului

◆ Georges Malkine (1898-1970) a fost vînzător ambulant, docher, contabil, corector, comediant de bîlci, dar și actor la Hollywood, muzician și scriitor (a participat la primul număr din *Revoluția supra-realistă* și a scris un roman ce nu a fost publicat decît postum). Dar, în primul rînd a fost un vagabond căruia nu-i plăcea să stea prea mult într-un loc. "Am făcut tot ce am putut pentru a scăpa atenției contemporanilor mei. Și am reușit destul de bine". Dispărea brusc, în Tahiti, în America - iar prietenii lui, Desnos, Aragon, Bre-

ton, Duhamel n-aveau nici o idee pe unde s-ar putea afla. Despre călătorul boem, înzestrat cu atîtea talente, aproape nimeni nu știa că și pictează. O expoziție cu picturile și desenele sale, în majoritate inedite, poate fi văzută pînă la toamnă în Pavilionul Artelor de la Les Halles. În imagine, Desnos portretizat de Malkine.

Ritmuri cubaneze

◆ Scriitorul cubanez Guillermo Cabrera Infante, exilat la Londra din 1967, a continuat să scrie doar în spaniolă și să-și extragă materia cărților sale din experiențele trăite în țara natală. Volumul *Vina de a fi dansat cha-cha-cha* (tradus recent la Gallimard) cuprinde trei nuvele care încep toate în același restaurant din Havana, la sfîrșitul anilor '50, dar în fiecare acțiunea evoluează diferit. Autorul celor *Trei tigri triste* își adaptează cu virtuozitate ritmurile epice muzicii cubaneze, de la ritmurile incantatorii venite din Africa, la bolero și cha-cha-cha - dans născut la apogeul dictaturii lui Batista.

Finanțare

◆ După cum anunță "Corriere della Sera", o finanțare de circa șase miliarde de lire a fost alocată de Comisia de credit cinematografic din Italia pentru realizarea filmului *Destinazione Verna*, la care lucrează regizorul Michelangelo Antonioni, producție declarată "de interes cultural național".

Colocviu despre literatura minoritarilor

UN OPORTUN colocviu consacrat literaturii minoritarilor a organizat Uniunea Scriitorilor la Neptun-Mangalia la mijlocul lunii aprilie. (Sponsor: firma Tec Miaco, director general Marius Iliev). Conduse de criticul Laurențiu Ulici, lucrările Colocviului au reunit în jurul mesei rotunde scriitori ai minorităților naționale din spațiul Europei centrale și estice, precum și scriitori români din țară preocupați de literatura și problemele confrăților lor de alte naționalități. S-a arătat că în Europa centrală și de răsărit conviețuiesc 107 etnii care nu se bucură, în toate statele din regiune, de condiții favorabile dezvoltării tradițiilor culturale ale fiecăreia. Scriitorii români din Ucraina Ilie Zegrea și Vasile Tărățeanu s-au referit concret la acțiunile de "clară politică anti-românească" ale autorităților din țara vecină. Printre altele: în actele de stare civilă numele românești sunt slavizate, învățământul în limba română pentru ciclul primar nu mai este îngăduit, cărți în românește nu au mai apărut din 1991. În contextul actualelor frământări din zona noastră și al evenimentelor tragice create de nefastele politici de discriminare a minorităților, Colocviul inițiat de Uniunea Scriitorilor a fost considerat de participanți că se poate de binevenit. S-a hotărât desfășurarea anuală a Colocviului, cel din anul 2000 urmînd să aibă loc în Ungaria.

O părere americană

◆ În "New York Review of Books" criticul american Roger Shattuck trage un semnal de alarmă asupra ediției Pléiade a operei lui Proust, cerînd boicotarea ei în universități. De ce? Fiindcă, spune el, la *În căutarea timpului pierdut* așa cum a vrut-o publicată Proust (ce n-a apucat să o termine), editorul Jean-Yves Tadié a adăugat prea multe bruioane, schițe și variante de autor, într-un aparat critic supradimensionat (3500 de

pagini din 7000), care sufocă opera și nu e util decît anumitor cercetători preocupați de geneza textului. Romanului lui Proust i se substituie o operă deconstruită de editor. Ediția din Pléiade este, după Roger Shattuck, bolnavă de elefantiazis, iar dacă moda aceasta se va întinde la toți scriitorii clasici, magma de variante, ciome, pasaje la care s-a renunțat etc. va face pur și simplu de necitit textul valabil al operelor.

O trilogie de sertar

◆ Daniela Hodrova (n. 1946) a făcut o carieră universitară la Praga, predînd literatură cehă și, doar pentru prietenii ei, a scris, începînd din 1977, o trilogie cu titlu dantesc, *Orașul trist*, compusă din romanele *Regatul Olșany*, *Crisalidele* și *Theta*, în care personaj principal este capitala Cehiei - la cîntă do-lente, oraș-teatru al dramelor mai multor generații. Carte de sertar, ce nu a putut fi publicată în timpul comunismului, trilogia Danielei Hodrova, compusă din scurte "tablouri vivante" din istoria cehă, în primele două volume, și dintr-un comentariu autobiografic, în cel de al treilea - a fost o revelație după 1990, atît pentru cehi, cît și pentru francezi, care au tradus-o la Ed. Laffont.

Mrozek - Teatru complet

◆ Cel mai cunoscut dramaturg polonez contemporan, Slawomir Mrozek (n. 1930), jucat cu succes în toată lumea, este deosebit de apreciat de francezi și asta nu doar pentru că a locuit mult timp în Franța, unde a obținut și o a doua cetățenie, ci pentru că tipul de satiră socială din piesele lui se vedește mereu actual. O ediție completă a dramaturgiei

lui Mrozek, publicată de Ed. "Noir sur blanc", a ajuns acum la volumul IV, ce cuprinde o piesă jucată cu mare ecou: *Dragostea în Crimeea* - o frescă neagră a Rusiei în secolul XX, care începe ca o parodie după Cehov, pentru a descrie apoi, în evoluția ei particulară și publică, o lume de vircolaci - și două inedite recente, *Văduvele* și *Pastorii*.

POLIROM

NOUTĂȚI
mai '99

Documente de bază ale Comunității și Uniunii Europene

Fundamentele gîndirii politice moderne

Antologie comentată

Mihai Coman (coordonator)

Manual de jurnalism

Tehnici fundamentale de redactare (volumul II)

Émile Zola Prada

Roman

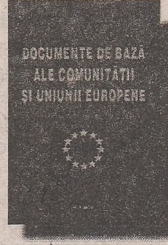
În pregătire:

Jacques Le Goff

Omul medieval

Miguel de Unamuno

Jurnal intim

Comenzi la: CP 266, 6600. Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

Revista revistelor

Vămile posterității

În rubrica din *NAȚIONAL* în care Dan Petrescu aduce la cunoștința nației punctul său de vedere acru și frustrat - răfuindu-se în special cu personaje mai cunoscute (și recunoscute) decât el ale inteligenței românești, cărora le bagatelizează, când nu le neagă, orice merit - s-a putut citi de curând (în episodul *Cărți enervante* - 10) că onirismul inițiat de Dimov și Țepeneag e o *gogoriță*, o simplă curiozitate putemic datată, o strategie literară de moment, moartă și îngropată împreună cu momentul. ♦ În *FAMILIA* nr. 3, într-un grupaj intitulat *Leonid Dimov la judecata de apoi*, zece critici literari și poeți (majoritatea sint și universitari) argumentează de ce e Leonid Dimov unul dintre cei mai importanți poeți din a doua jumătate a secolului și discută pe larg despre gruparea onirică, fără să pună la îndoială originalitatea poeziei ei și influența asupra unor scriitori cu loc sigur în istoria literaturii contemporane, precum Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Sorin Titel, D. Țepeneag, Emil Brumaru ș.a. (toți aceștia, ca și "gogorița" din care au purces, trezesc mare interes studenților filologi, care și-i aleg cu predilecție pentru lucrări academice, dovadă că onirismul nu li se pare deloc mort și îngropat). Grupajul din "Familia" cuprinde trei tipuri de texte: evocarea omului Dimov, relevarea prin analiză a valorii operei lui poetice și "moștenirea dimoviană" - modul cum se raportează la el poeții de azi. Din prima categorie, fragmentele de "amintiri cu Dimov" ale prietenului său Dumitru Țepeneag lasă să se întrezărească un personaj fabulos, un cuadragenar adolescent cu gustul gratuitului periculos, un boem sociabil și mult mai mult decât toate astea. De fapt, cum era Dimov? Pentru prietenul lui bun, "Dimov era un om trist și plin de umor. Calambururile lui erau grozave. Ironiile lui mușcatoare. Vesele lui suna uneori ca o sfidare. În tot ce făcea era deosebit de ceilalți. Era elegant și inteligent. Profund și lejer. Umorului său i se poate aplica faimoasa formulă: umorul e politețea disperării." Ion Bogdan Lefter, care l-a cunoscut tîrziu, în anii '80, nu-l poate separa în evocare de Marina, soția cu care forma un cuplu perfect: "Se țesuse

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

între ei acel tip de relație rară care unește doi oameni definitiv, pînă la înțelegerea fără cuvinte, pînă la inseparabil, pînă la indistinție. Cum a încercat Dimov să spună undeva: «Ea este conlocutorul meu în acea odaie misterioasă care se cheamă poezie. Întreaga mea încercare poetică i se datorește aproape la propriu dacă ne dăm seama că n-avem de ce să aruncăm o minge cînd nu e altcineva s-o prindă și să ne-o arunce înapoi. Pînă la urmă nu mai știi a cui e mingea.» ♦ În studiul *Leonid Dimov, oniricul*, Ion Pop își revizuieste mai vechea definiție a universului dimovian "ca spațiu al evaziunii spre orizonturile mai libere ale visului", și, pornind de la chiar reflecțiile poetului, crede că e vorba mai degrabă de o "invaziune" a visului în realul regizat oniric: "refuzînd să-și povestească propriile vise, Leonid Dimov are dreptate să afirme că a edificat altele, care nu sînt doar ale sale și nu sînt nici simple «realități», ci componente ale «existenței globale»". ♦ Marian Victor Buciu, universitar de la Craiova care are în lucru o carte despre Dimov, se oprește și el, ca și Bogdan Lefter, la proiectata epoe onirică, despre care poetul spune într-un interviu: "Am un cult, mărturisit, pentru Budai Deleanu. Structura epopeii sale, subsolul mai ales, mi se pare aproape modernă. Epopea mea, a cărei scriere, din pricina senescenței, devine din ce în ce mai greoaie, poartă titlul «Mărul Cunoștinței». Prologul a apărut în «Viața Românească» de acum cîțiva ani. E vorba de o fizică, biologie, medicină, sociologie și chiar lingvistică (limbaj) onirice. În subsol explicațiile parcurg serii întregi, de la simple cuvinte la poeme ori chiar romane. Acțiune temerară pentru care, dacă o voi duce la capăt, îi rog pe cititori să mă absolve." În afară de primele trei secvențe din Prolog, intitulate *Idolii* și publicate într-un supliment al "Vieții Românești", se pare că în hîrțile rămase neinventariate după moartea lui s-ar mai afla fragmente și note pentru *Mărul Cunoștinței*. ♦ În puținel spațiu care ne-a mai rămas, să vedem ce spune și un poet, Mircea Cărtărescu, despre onirism, despre Leonid Dimov și posteritatea lui: "Onirismul a fost, în deceniul șase și pînă la jumătatea celui următor [...] o mișcare literară activă, influentă, ce a dat boemei literare românești o strălucire neașteptată și neobișnuită [...] Leonid Dimov a dominat în toți acei ani subterana poeziei românești cu aceeași autoritate cu care Nichita Stănescu domina poezia «vizibilă». În jurul lui Dimov s-a constituit un grup masiv de autori care au «dimovizat» în anii '70 cu mai mult sau mai puțin talent, virtuozii ai limbajului pînă acolo încît sunt, mai toți, perfect intraductibili. Emil Brumaru, Șerban Foarță sau Gheorghe Azap sunt, probabil, cei mai legitimi continuatori ai lui Dimov, care și-a extins însă și mai departe influența, «contaminînd» cu plăcerea ludică a torsionării limbajului și poeți optzeciști (Florin Iaru, Ion Stratan, Lucian Vasiliu) sau nouăzeciști (Cristian Popescu)."

Căderea în genunchi

Dezbrăcat de imunitatea parlamentară, senatorul Corneliu Vadim Tudor e pe punctul să dezbrace și "cămașa morții". Mai toate cotidianele au comentat la începutul săptămîinii trecute schimbarea de ton a președintelui PRM, care la Consiliul Național al partidului său le-a declarat susținătorilor săi că a făcut și greșeli. Printre ele, CVTudor a enumerat afacerea Rona Hartner, una dintre cele mai murdare înscenări care au apărut în presa de la noi. Dacă, în general, ziarele au privit cu sarcasm, ironie acidă sau cu superioritatea ipotezei confirmate, că în situații care presupun curaj "tribunul"

LA MICROSCOP

Un an de Radu Vasile

CU UN AN în urmă, guvernului condus de Radu Vasile i se preziceau citeva luni de viață. Iar noului, pe atunci, premier i se făceau reproșuri de imagine publică, de care Radu Vasile a ținut cont - atît cît i-a stat în puteri: a renunțat la excesul de, cum s-o numesc, dezinvoltură, la lănișoare afișate, cămăși deschiate la guler și un nasture sau doi mai jos, pentru a adopta treptat o ținută și un comportament potrivite funcției. Premierul a pus surdina chiar și deprinderii sale de a face declarații teribile, după ce a băgat de seamă că mai mult îl costă să le corecteze decât să-și dea drumul la gură. Dar asta numai după ce a deprins mecanismul negocierilor și s-a văzut de mai multe ori în situația neplăcută de a da înapoi în fapt, pentru că mersese prea mult înainte în vorbă.

Se spunea despre el că nu e agreeat la Cotroceni, și se pare că nu era, că nu era privit cu ochi buni de mulți din propriul său partid - cit de mulți, asta se va vedea după ce Radu Vasile nu va mai fi prim-ministru, nu numai după plecarea grupării Ciorbea din PNȚCD.

În primele luni ale guvernării cabinetului său, în partidele din coaliție se vorbea deschis despre alegeri anticipate, iar în opoziție se batea monedă pe această temă. De-abia cînd a fost limpede că aceste alegeri mult invocate nu pot decât să agraveze situația crizei din România, premierul a descoperit și plăcerile condiției de reformator. Un reformator cu ochii la ceas: spaima de *bulgarizare* care a pătruns în partidele coaliției l-a ajutat pe Radu Vasile să ia măsuri rapide în privatizare.

Un mare paradox al acestui guvern cotat ca slab a fost că a făcut față cu succes la două mineriade. Prima oară prin faimoasele negocieri de la Cozia, unde premierul s-a dus în persoană, într-un așa-zis *act de cedare* pe care presa l-a investigat de-a fir a păr trăgînd concluzia că Radu Vasile ori a întîrziat la negocierile cu Miron Cozma, ori și-a permis să-i ofere acestuia garanții pentru care nu avea mandat.

O probă importantă de instinct politic pe care premierul a dat-o după momentul Ștefănești, cînd a fost arestat Miron Cozma, a fost aceea că nu a făcut din asta o afacere personală, ci și-a lăsat miniștrii să își etaleze atuurile.

Succesele din ultima vreme ale guvernului - negocierile cu Banca Mondială și cu FMI, precum și, cred, atitudinea Ministerului de Externe față de criza din Kosovo, dar și față de intervenția NATO în Iugoslavia - îi aparțin într-un fel și premierului, chiar dacă acesta n-a ieșit la rampă în ultima vreme.

Trebuie spus însă că Radu Vasile e deținătorul unei strategii care depinde de bunele relații dintre partidele din coaliție. Mai exact, că dacă acest guvern supraviețuiește, asta se datorează faptului, de-a dreptul impunător, că partide care pînă în '97 ori n-aveau experiența guvernării ori nu se puteau lăuda cu o experiență specifică prea consistentă au izbutit să traverseze laolaltă o situație de criză care ar fi putut să le despartă.

Problemele premierului încep, se pare, o dată cu primele adieri ale viitoarelor alegeri. Adieri pe care partidele din coaliție le gîdesc tot mai electoralist și ca și cum România ar fi ieșit din criză, deși e greu de crezut că pentru omul obișnuit s-a produs vreo schimbare pozitivă. Din contră, pentru omul obișnuit, criza e din ce în ce mai greu de suportat, iar reforma pare mai degrabă o pacoste.

Acum de-abia guvernul Radu Vasile are posibilitatea de a-și demonstra greutatea specifică - adică aceea de a face reformă în pofida partidelor din coaliție, atîta timp cît se mai poate folosi, politic, de umbrela unei coaliții care începe să scîrție, cu adevărat.

Altfel spus, marea problemă a guvernului condus de Radu Vasile e în continuare una a măsurilor viitoare, nu pasivul dării de seamă a ceea ce acest guvern a făcut pînă la această oră.

Cristian Teodorescu

se comportă lamentabil, *COTIDIANUL* îi dă poza la rubrica *sut în bară*, cu următoarea explicație: "Pentru capitularea politică în urma ridicării imunității parlamentare". Să fie pentru *Cotidianul* o dovadă de capitulare politică faptul, că CVTudor a recunoscut în public că nu trebuia să-i aște pe minierii din Valea Jiului? Sau că a salutat amînarea grevei generale anunțate de sindicate? Sau faptul că, după un virulent discurs anti NATO în Parlament, ținut de același CVTudor, PRM-ul s-a abținut de la vot cu prilejul acordării dreptului de survol pentru aviația NATO în spațiul aerian al României? Cu cîțiva ani în urmă, nu prea mulți, în *EVENIMENTUL, ZILEI* condus de Ion Cristoiu apărea un editorial semnat de actualul director al *Cotidianului* în care analistul politic afirma încă din titlu că CVTudor întrebuințează, citez: "Tactica țigăncii la atac", conștînd în ridicarea poalelor înaintea adversarului. Dacă Ion Cristoiu nu-și reneagă editorialul de atunci, putem trage concluzia că azi *Cotidianul* îl sancționează pe președintele PRM deoarece acesta dă semne că vrea să renunțe la tactica sa politică. ♦ După încheierea summit-ului NATO, păreri cotidiene sînt împărțite în privința rezultatelor palpabile obținute de țara noastră cu acest prilej. Asta în pofida faptului că se știa cu mult înainte de adoptarea Declarației finale de la Washington că nu se vor face noi nominalizări pentru aderare, cu acest prilej. Cele cîteva dovezi palpabile, deloc neglijabile, că România nu s-a ales doar cu mulțumiri de circumstanță pentru opțiunea ei precisă pro NATO, din ultima vreme, fac obiectul unei minimalizări de-a dreptul bizare, în împrejurarea în care Slovenia, mult mai bine sprijinită de performanțele ei economice decât țara noastră, nu a fost nici ea invitată să adere la NATO. Dar și ideea unor comentatori că România "vrea să intre în ge-

nunchi" în această alianță - din cauză că atitudinea oficialităților de la noi e de a sprijini ferm politica alianței Nord-Atlantice - ar putea fi examinată, la rece, și invers. România vrea să intre în NATO, dar într-un moment de criză ar trebui să-și proclame un punct de vedere divergent față de alianța în care dorește să fie admisă? ♦ Ministrul de Externe, Andrei Pleșu, a putut formula anumite reproșuri și cereri ale României față de momentul Washington, tocmai fiindcă a avut acest atu, al unei opțiuni lipsite de echivoc într-un moment de criză. ♦ Un recent sondaj de opinie arată că numărul celor care consideră că locul țării noastre e în NATO nu numai că trece de 50%, dar că acest număr e în creștere, în pofida faptului că grijile zilnice ar putea fi un argument pentru indifferență la acest capitol. Ii manipulează cineva pe toți cei care, în pofida atacurilor presei, merg în această proporție pe mîna puterii? ♦ În pofida faptului că, la un moment dat, s-a spus că opoziția a dat mîna cu puterea în Iugoslavia, din pricina inamicului comun, iată că Vuk Drašković, omul opoziției aflat în guvernul sîrb, și-a luat distanță de Miloșevici și de propaganda care vrea să prelungească războiul din Iugoslavia doar pentru că aceasta e decizia președintelui. Cît despre susținerea pe care Miloșevici o are în rîndul armatei, nici aceasta nu mai are consistența inițială: din armata iugoslavă au loc, tot mai des, dezertări, dezertări care spun ceva despre esența regimului Miloșevici. ♦ Dacă ne întoarcem la ideile apărute în presa de la noi, în ultima vreme, Drašković, așa-numiți dezertori din armata iugoslavă și opoziția tăcută, acum, față de regimul Miloșevici, au căzut în genunchi în fața comunității internaționale?

Cronicar

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13. Abonamente în 1999: 3 luni - 52.000 lei; 6 luni - 104.000 lei; 1 an - 208.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
C&R Graphic S.A.

24 pag - 4.000 lei
La redacție: 3.000 lei